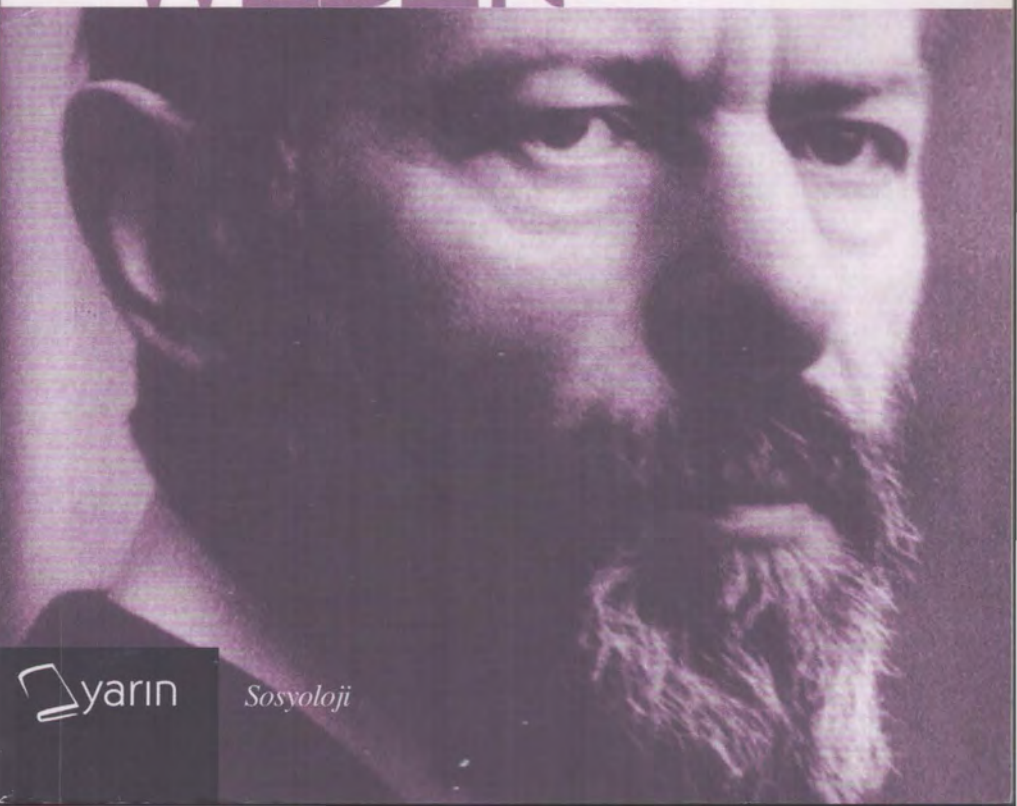
MEŞRU EGEMENLİK

MAX WEBER

yarın

Sosyoloji

MEŞRU EGEMENLİK

MAX WEBER

yarın

yarın

Meşru Egemenlik
Max Weber

© Yarın Yayınları, 2017

© Bütün yayın hakları Yarın Yayınları'na aittir. İzinsiz basılamaz, kopyalanamaz, çoğaltılamaz, kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.

ISBN: 978-605-9931-03-8
Sertifika No: 30577

Yayın Editörü	H. Ahmet Menteş
Çeviri	Latif Boyacı
Son Okuma	Ömer Kurt
Sayfa Düzeni	Adem Şenel
Kapak Tasarım	Yunus Karaaslan

Baskı-Cilt: Step Ajans Reklamcılık Matbaacılık Tanıtım ve Organizasyon Ltd.Şti.
Göztepe Mh. İnönü Cd. No:78 34200 Bağcılar İSTANBUL - TÜRKİYE
+90 212 446 88 46 | stepajans@stepajans.com
Sertifika No: 12266

1. Baskı: Ekim 2017

YARIN YAYINLARI
Levent Mah. Nispetiye Cad. Kasımpatı Sok. No: 4
Beşiktaş / İstanbul
Tel: 0 212 234 54 54 - 23 Faks: 0 212 234 54 54
www.yarinyayinlari.com

MEŞRU EGEMENLİK

MAX WEBER

Çeviri: Latif Boyacı

yarın

İÇİNDEKİLER

MEŞRU EGEMENLİĞİN TÜRLERİ 7

I. Meşruluğun Temeli 7
1. Egemenlik ve Meşruluk 7
2. Otoritenin Üç Saf Tipi 12

II. Bürokratik İdari Kadroya Sahip Yasal Otorite 14
3. Yasal Otorite: Saf Tip 14
4. Yasal Otorite: Saf Tip (Devam) 19
5. Monokratik Bürokrasi 24

III. Geleneksel Otorite 29
6. Saf Tip 29
7. Saf Tip (Devam) 31
7a. Yaşlıların Yönetimi, Patriyarkalizm ve Patrimonyalizm ... 36
8. Patrimony al Geçim: Arpalıklar ve Tımarlar 43
9. Zümre- Tipi Egemenlik ve Onun Güç Bölüşümü 46
9a. Geleneksel Egemenlik ve Ekonomi 48

IV. Karizmatik Otorite 54
10. Karizmatik Otorite ve Karizmatik Cemaat 54

V. Karizmanın Rutinleşmesi 61
11. Karizmatik Cemaatin Doğuşu ve Veraset Sorunu 61
12. Karizmatik Kadronun Sahiplenme Türleri 65
12a. Statü Onuru ve Otoritenin Meşrulaşması 68

VI. Feodalizm 74
12b. Batı Feodalizmi ve Patrimonyalizm ile Çatışması 74
12c. Prebendal Feodalizm ve Diğer Değişkenler 81
13. Farklı Otorite Tiplerinin Kombinasyonu 86
VII. Karizmanın Demokratik Bir Yönde Dönüşümü 91
14. Demokratik Meşruiyet,
Plebisiter Liderlik ve Seçilmiş Bürokrasi 91
VIII. Yetki Paylaşımı ve Güçler Ayrımı 99
15. Yetki Paylaşımı ve Güçler Ayrımının Türleri 99
16. İşlevsel Olarak Spesifik Güçler Ayrımı 116
17. Güçlerin Politik Ayrımının Ekonomi ile İlişkisi 119
IX. Partiler 120
18. Tanım ve Özellikler 120
X. Doğrudan Demokrasi ve Temsili Yönetim 127
19. Doğrudan Demokrasinin ve
İleri Gelenler Tarafından Yönetimin Şartları 127
20. İleri Gelenlerin Yönetimi 129
XI. Temsil 132
21. Başlıca Formları ve Nitelikleri 132
22. Çıkar Gruplarının Vekilleriyle Temsil 140

MEŞRU EGEMENLİĞİN TÜRLERİ

I. Meşruluğun Temeli

1. Egemenlik ve Meşruluk

Egemenlik yukarıda (bölüm 1:16) belli spesifik emirlere (ya da tüm emirlere) belirli bir grup kişi tarafından itaat edilecek olması ihtimali olarak tanımlandı. Bu nedenle "gücün" ya da "etkinin" diğer insanlar üzerinde uygulanmasının her türünü içermez. Egemenlik (otorite)[1] bu anlamda boyun eğmenin, basit alışkanlıktan avantajın neredeyse tamamen rasyonel olarak hesaplanmasına kadar, çok çeşitli nedenlerine dayanabilir: Bu nedenle her gerçek egemenlik formu gönüllü asgari bir boyun eğişi, yani itaate (gizli nedenlere ya da gerçek kabullenişe dayanan) çıkarı işaret eder.

Egemenliğin her çeşidi ekonomik araçları kullanmaz; hala her zaman daha az ekonomik hedefler vardır. Yine de, normalde kayda değer sayıda kişiye hâkim olma bir kadro (bkz. bölüm 1.12); yani, normalde özel emirlerle birlikte genel politikayı gerçekleştireceğine güvenilen *özel* bir grup gerektirir.

1 Weber Autoritat'ı *Herrschafi*'in arkasından tırnak işaretleri ve parantez içinde yazar, günlük dile ait bir terime atıfta bulunur, ama cümle bunun rızanın temelini henüz belirlemediğini ortaya koyar. Bununla birlikte bölüm, alternatif olarak otorite şeklinde çevrilecek, meşru egemenlik tipolojisine yöneliktir. Bölüm, 2. fasıldaki X. bölümün yeniden formülasyonuyla başlar ve daha sonra XI - XVI bölümlerdeki daha tanımlayıcı anlatımın kısa bir sınıflandırmasını sunar. (R)

İdari kadronun üyeleri üstüne (ya da üstlerine) itaate; gelenek, duygusal bağlar, saf maddi çıkarlar bileşimi ya da ideal *(wert-rationale)* güdülerle bağlı olabilir. Bu güdülerin niteliği geniş oranda egemenliğin türünü belirler. Şef ve idari kadro arasındaki dayanışmanın temeli olarak *salt* maddi çıkarlar ve avantajın hesaplanması, bunda diğer ilişkiler gibi görece değişken durumla sonuçlanır. Normal olarak; duygusal ve ideal diğer unsurlar bu çıkarları tamamlar. Belli istisnai durumlarda önceki tek başına belirleyici olabilir. Günlük hayatta bu ilişkiler, diğerleri gibi, gelenekle ve avantajın maddi olarak hesaplanması ile yönetilir. Ama gelenek, kişisel avantaj, dayanışmanın saf duygusal ya da ideal güdüleri sözü geçen egemenlik için yeterince güvenilir bir temel oluşturmaz. Ayrıca normalde bir başka unsur daha vardır, *meşruluk* inancı.

Deneyim, egemenliğin kendisini hiçbir durumda, sürekliliğinin temeli olarak maddi, duygusal ya da ideal güdülere başvurmakla gönüllü olarak sınırlamadığını gösterir. Ayrıca, bu tür her sistem meşruluk inancını kurmaya ve ilerletmeye çalışır. Ancak, savunulan meşruluğun çeşidine göre, itaatin türü, onu garanti etmek için geliştirilmiş idari kadronun çeşidi ve hali hazırdaki otoritenin biçimi köklü biçimde farklılaşacaktır. Uygulamadaki çeşitlilik de eşit derecede radikaldir. Bu nedenle, egemenlik tiplerini her biri tarafından tipik olarak yapılan meşruluk iddiasının çeşidine göre sınıflandırmak faydalıdır. Bunu yaparken, en iyisi modern ve bu nedenle daha bildik örneklerden başlamaktır.

1. Sınıflandırmanın diğer bazı temellerinden ziyade bunu seçmek sadece onun sonuçları bakımından haklı gösterilebilir. Çeşitliliğin diğer bazı tipik kriterlerinin şimdilik yok sayılması

ve sadece sonraki bir dönemde ortaya konulabilmesi olgusu belirleyici bir zorluk değildir., Bir kontrol sisteminin meşruluğu, eğer sadece mülkiyetin meşruluğuyla çok kesin ilişkileri varsa, salt "ideal" bir anlamdan çok daha fazlasına sahiptir.

2. Gelenek ya da yasayla korunan her iddianın otorite ilişkilerini kapsadığından söz edilemez. Aksi takdirde işçi, ücret sözleşmesini yerine getirmedeki talebinde, otoriteyi işveren üzerinde uyguluyor olurdu; çünkü talebi, bazen, mahkeme emriyle zorunlu olabilir. Aslında yasal statüsü kısmen, işvereniyle olan ve maaş almak için belli "haklara" sahip olduğu sözleşmeli bir ilişkinin tarafı olmasıdır. Aynı zamanda bir otorite ilişkisi kavramı *(Herrschaftsverhàltnis)*, resmi olarak özgür bir sözleşmeden kaynaklandığı ihtimalini doğal olarak dışlamaz. Bu, işverenin, iş süreci ile ilgili kuralları ve talimatlarında ortaya konulduğu şekliyle işçi üzerindeki otoritesi ve de feodal lordun özgür olarak bağlılık ilişkisine giren yasal üzerindeki otoritesi için geçerlidir. Fabrika disiplinin gönüllü oluşu sonrakinin de otoriteye itaat meselesi oluşunu değiştirmezken, askeri disiplinde bu itaat resmi olarak "zorunlu" dur. Bürokratik bir görevlinin konumuna da sözleşmeyle girilebilir ve bundan özgürce istifa edilebilir ve hatta "tebaa" statüsü bile özgürce başlatılabilir ve (bazı koşullarda) özgürce reddedilebilir. Sadece kölenin sınırlı durumunda otoriteye resmi itaat kesinlikle zorunludur.

Diğer taraftan, eğer tekelci bir konum bir kişinin ekonomik gücü kullanmasına, yani sözleşme ortaklarının değiştirilmesi açısından emretmesine izin verirse, resmi egemenlikten söz etmeyiz. Tek başına ele alındığında, bu cinsel çekicilik, spor ya da tartışma becerisi gibi herhangi türden bir üstünlükten

çıkarılan başka türlü bir etkiden daha fazla otorite teşkil etmez. Büyük bir banka bir kartel düzenlemesi içinde diğer bankaları zorlayacak konumda olsa bile, bu tek başına çağrısını haklı çıkartmaya yeterli olmayacaktır. Ama eğer emir ve itaat arasında dolaysız bir ilişki varsa, birinci bankanın yönetimi diğerlerine özel bir anlaşmayı dikkate almaksızın itaat etmek zorunda olduklarını ve itaat edecekleri iddiasıyla emir verebilir ve eğer yürütmeleri denetlenirse, bu başka meseledir. Doğal olarak, burada dönüşümler her yerde olduğu gibi aşamalıdır; saf borçlanma ve borç köleliği arasında ara basamakların her türü vardır. Bir "dükkânın" konumu bile otoriter egemenliğin sınırlarına çok yaklaşabilir, yine de mutlaka "otoriteyi" kuramayabilir. Somut gerçekte keskin ayrışma çoğunlukla imkânsızdır; ama bu, açıklığı analitik ayrımlarda çok daha önemli hale getirir.

3. Doğal olarak, egemenlik sisteminin meşruluğu sosyolojik olarak sadece, geçerli derecede uygun tutumların var olacağı ve uygun pratik davranışın ortaya çıkacağı olasılığı olarak ele alınabilir. Güç konumundaki kişiye boyun eğmenin her türünün öncelikle (ya da hatta tamamıyla) bu inanca yönelik olduğu hiçbir şekilde doğru değildir. Sadakat; bireyler ya da tüm gruplar tarafından tamamen çıkarcı temelde ikiyüzlü bir şekilde taklit edilebilir ya da maddi bencillik nedenleriyle pratikte uygulanabilir. Ya da halk bireysel zayıflık ve acizlik nedeniyle boyun eğebilir; çünkü kabul edilebilir başka bir seçenek yoktur. Ama bu koşullar egemenliğin türlerinin sınıflandırılmasında belirleyici değildir. Önemli olan, belli bir durumda meşruluk iddiasının önemli derecede ve türüne göre "geçerli" sayılması; bu durumun otorite iddiasında bulunan

kişilerin pozisyonunu doğrulaması ve onun uygulama araçlarının seçimini belirlemesine yardım etmesidir.

Ayrıca, bir egemenlik sistemi uygulamada çoğu zaman olduğu gibi-bir yandan, tebaaya karşı olarak şef ve onun idari kadrosu (korumalar, sahtekârlar, "kızıl" ya da "beyaz" korumalar) arasındaki çıkarlar topluluğu aracılığıyla, diğer yandan sonrakinin acizliği tarafından öylesine mükemmel şekilde korunabilir ki bu meşruluk talebi iddiasını bile düşürebilir. Ama o zaman bile şef ve kadrosu arasındaki ilişkinin meşruluk biçimi, onların arasındaki otorite ilişkisinin temelinin türüne göre büyük oranda değişebilir; ileride gösterileceği gibi, bu çeşitlilik egemenliğin yapısı için çok önemlidir.

4. "İtaat", itaat eden kişinin eyleminin temelde, emrin içeriğinin kendi başına eylemin temeli haline gelmiş olduğunun kabul edilebileceği bir seyri izlediği anlamına gelecek şekilde ele alınacaktır. Ayrıca, böyle kabul edilmesi, aktörün böyle bir emrin değerine ya da değersizliğine olan kendi tutumuna bakılmaksızın, sadece biçimsel itaate atfedilebilir.

5. Öznel olarak, nedensel zincir, özellikle "sezgi" ve "duygudaş anlaşma" arasındaki gibi değişebilir. Yine de bu ayrım otorite türlerinin mevcut sınıflaması için önemlidir.

6. Kültürel olayların ve sosyal ilişkilerin egemenliğin gücüyle belirlenme kapsamı, ilk bakışta göründüğünden çok daha geniştir. Örneğin, okullarda uygulanan otoritenin Ortodoks olarak kabul edilen yazılı ve sözlü dilin formlarının belirlenmesiyle çok ilişkilidir. Otosefal politik birimlerin "yönetim dili" olarak kullanılan lehçeler, yöneticileri nedeniyle, çoğunlukla ortodoks konuşma formlarının ve ayrı "ulusların" oluşmasına bile yol açtı (örneğin, Hollanda'nın Almanya'dan

ayrılması). Yine de okul ve ebeveynlerin koyduğu kural, belki de sadece görünüşte yasal olan böyle kültür örneklerinin çok ötesine geçerek gencin ve böylece genel olarak insanoğlunun şekillenmesine uzanır.

7. Şef ve idari kadrosunun çoğunlukla resmi olarak yönettiklerinin temsilcisi ve hizmetlisi olarak görünmesi, doğal olarak egemenliğin niteliğini çürütecek herhangi bir şey yapmaz. Daha sonra sözde "demokrasi"nin özsel niteliklerinden bahsetme fırsatı olacaktır. Emirleri yayınlama kesin yetkisi ve dolayısıyla egemenlik ile ilgili belli bir asgari düzey, aşağı-yukarı her makul durum için sağlanmak zorundadır.

2. Otoritenin Üç Saf Tipi

Meşru egemenliğin üç saf tipi vardır. Meşruluk iddialarının geçerliliği şunlara dayandırılabilir:

69. Rasyonel temeller-yasallaştırılmış kuralların ve bu tür kurallara göre otorite konumuna yükselmiş olanların emirler yayınlama hakkının yasallığına olan inanca (yasal otorite) dayanırlar.

70. Geleneksel temeller- çok eski geleneklerin kutsallığına duyulan yerleşmiş inanca ve onların altında uygulanan otoritenin meşruluğuna (geleneksel otorite) dayanırlar; ya da son olarak

71. Karizmatik temeller- tekil bir kişinin ve onun tarafından buyrulan ya da ortaya çıkartılan normatif kalıpların ya da düzenin istisnai kutsallığına, kahramanlığına ya da örnek gösterilen karakterine bağlılığa (karizmatik otorite) dayanabilir.

Yasal otorite durumunda, itaat yasal olarak kurulmuş kişiler üstü düzene yöneliktir. Bu, emirlerinin biçimsel yasallığı nedeniyle ve sadece makamın otoritesi kapsamında, makamın otoritesini ona göre uygulayan kişilere uzanır. Geleneksel otorite durumunda, itaat otoritenin geleneksel olarak tasdik edilmiş konumunu işgal eden ve (kendi alanı içinde) gelenek tarafından sınırlanan şefin şahsına yönelik olmalıdır. Ama burada itaat zorunluluğu alışılmış zorunlulukların alanı içinde kişisel sadakat meselesidir. Karizmatik otorite durumunda, onun ilhamına, kahramanlığına ya da karizmasının bireysel inanç alanında yer aldıkları kadarıyla örnek niteliklerine duyulan kişisel güven nedeniyle boyun eğilen karizmatik olarak nitelendirilmiş liderdir.

1. Yukarıdaki sınıflandırmanın faydası sadece onun sistematik analizi destekleyen sonuçları açısından değerlendirilebilir. "Karizma" kavramı ("tanrının lütfü") erken Hıristiyanlık sözlüğünden alınır. Rudolf Sohm *Kirchenrecht*'inde, Hıristiyan dini yönetimi için, aynı terminolojiyi kullanmasa bile kavramın asıl anlamını ilk açıklayan kişiydi. Diğerleri (örneğin *Enthusiasmus un Bussgewalt*'da. Holl) onun bazı önemli sonuçlarını açıkladılar. Dolayısıyla bu, yeni bir şey değildir.

2. Açıklamaları ileriki sayfalarda yer alacak olan bu üç ideal tipin hiçbirinin tarihi durumlarda genellikle "saf" formlarında bulunmaması, doğal olarak, bunların kavramsal formulasyonlarını mümkün olan en keskin biçimde yapmaya geçerli bir engel değildir. Bu açıdan mevcut durum diğer birçoğundan farklı değildir. Daha sonra (kısım II, vd.) saf karizmanın rutinleşme süreci tarafından dönüştürülmesi tartışılacaktır ve bu nedenle kavramın otoritenin ampirik sistemlerini anlamayla

olan bağıntısı epeyce arttı. Ama böyle bile olsa, otoriteyle ilgili her tarihi olay hakkında, bunun büyük ihtimalle "açık bir kitap" gibi olmadığı söylenebilir. Sosyolojik tip açısından analiz, her şeye rağmen, tamamen ampirik tarihi araştırmayla karşılaştırıldığında, asgariye indirilmemesi gereken bazı avantajlara sahiptir. Yani otoritenin somut formunun özel durumunda neye uyduğunu ya da "karizma", "kalıtımsal karizma", "karizma makamı","patriyarki", "bürokrasi", statü gruplarının otoritesi gibi tiplere ne kadar benzediğini belirleyebilir ve böyle yaparak göreceli olarak kesin kavramlarla çalışabilir. Ama tüm somut tarihi gerçekliğin geliştirilmek üzere olan kavramsal şemadan çıkarılabileceği iddiası yazarın düşüncelerinden başka herhangi bir şey kadar uzaktır.

II. Bürokratik İdari Kadroya Sahip Yasal Otorite

Not: Özellikle modern yönetim tipi daha sonra onunla diğerlerini karşılaştırmayı mümkün hale getirmek için bilerek hareket noktası olarak alındı.

3. Yasal Otorite: Saf Tip

Yasal otorite karşılıklı birbirine bağlı aşağıdaki iddiaların geçerliliğinin kabulüne dayanır.

1. Herhangi bir belli yasal normun menfaate ya da değer rasyonelliğe ya da her ikisine dayanarak, en azından örgütlenmenin üyeleri tarafından itaat iddiasıyla anlaşma ya da hile aracılığıyla oluşturulabilir. Yine de bu, genellikle söz konusu güç alanı içinde - bölgesel kuruluşlar örneğinde bölgesel alandır - var olan bazı sosyal

ilişkilere katılan ya da örgütlenmeyi yönetme düzeniyle ilişkili olarak tanımlanan sosyal eylem formlarını uygulayan tüm kişileri içerecek şekilde genişletilir.

2. Her hukuksal kurumun temelde, normalde kasten oluşturulmuş olan soyut kuralların özel durumlara uygulamasına bağlı olduğu kabul edilir; idari süreç ise kurumu, hukuk kuralları ve bunları izleyen genelleşmiş ifadeye sahip ve grubu yöneten düzende onay görmüş ya da en azından reddedilmemiş ilkeler tarafından konulan sınırlar içinde yöneten düzende belirlenmiş çıkarların rasyonel takibine bağlıdır.
3. Bu nedenle otorite sahibi olan tipik kişi olan "amir" bizzat, kendi eğilimleri ve emirleri içinde kendi eylemlerini yönlendirmesiyle kişiler üstü düzene bağlıdır. (Bu sadece genel anlamda yasal otoriteyi uygulayan kişiler olan "memurlar" için değil, örneğin devletin seçilmiş başkanı için de geçerlidir.)
4. Otoriteye itaat eden kişi, genellikle söylendiği gibi, sadece örgütlenmenin "üyesi" sıfatıyla böyle davranır ve itaat ettiği sadece "hukuk'tur. (Bu bağlamda bir birliğin, cemiyetin, kilisenin üyesi ya da devletin bir vatandaşı olabilir.)
5. 3- maddeye uygun olarak, kuruluşun üyelerinin, otoritedeki kişiye itaat ettikleri kadarıyla, bu itaati bireysel olarak ona değil ama kişiler üstü düzene borçlu oldukları düşünülür. Bu nedenle, bundan sadece, düzen açısından ona verilen rasyonel olarak sınırlandırılmış yetki alanı içinde itaat zorunluluğunun olduğu sonucu çıkar.

Dolayısıyla, aşağıdakilerin rasyonel yasal otoritenin temel kategorileri olduğu söylenebilir:

(1) Resmi işlerin sürekli kurala bağlı idaresi.

(2) Belirlenmiş yeterlilik alanı (yetki alanı) Bu (a) işin sistematik ayrımının parçası olarak sınırları çizilen işlevleri yerine getirme zorunluluklarının alanı, (b) Görevli kişiye gerekli gücün sağlanması, (c) Gerekli zorlama araçlarının açıkça tanımlanması ve bunların kullanımının kesin koşullara bağlı olması. Bu şekilde örgütlenen bir otoriteyi uygulayan birim " idari araç" ya da "temsilci" *(Behörde)* olarak anılacaktır.

Bu anlamda yönetimsel araçlar devlet ve kiliseyle beraber büyük ölçekli özel girişimlerde, partilerde ve ordularda vardır. Seçilmiş bir başkan, bakanların kabinesi ya da seçilmiş "Halk Temsilcileri" kurulu da bu anlamda yönetimsel araçları oluşturur. Yine de, burası bu kavramları tartışma yeri değildir. Her yönetimsel araç zorunlu güçlerle sağlanmaz. Ama bu ayrım var olan amaçlar için önemli değildir.

(3) Makamların örgütlenmesi hiyerarşi ilkesini takip eder; yani, her bir düşük makam kontrol altındadır ve daha yüksek olanın denetimindedir. Daha düşük olandan daha yüksek olana temyiz ve şikâyeti ifade etme hakkı vardır. Hiyerarşiler: Şikâyetlerin bizzat yüksek bir otoritenin doğru yönetimine neden olup olmayacağına ya da bunun hangi şartlarda olabileceğine veya bu tür değişiklikler için sorumluluğun, davranışı şikâyet konusu olan alt makama bırakılıp bırakılmayacağına göre farklılaşır.

(4) Makamın davranışını düzenleyen kurallar teknik kurallar ya da normlar olabilir.[2] İki durumda da eğer uygulamaları tamamen rasyonelse, özel eğitim gereklidir. Bu nedenle normalde sadece yeterli teknik eğitimi kanıtlayan bir kişi böyle örgütlenmiş bir grubun idari kadrosunun üyesi olma niteliğine sahiptir ve bu nedenle sadece böyle kişiler resmi görevler için atamaya uygundur. Bu nedenle rasyonel bir örgütün idari kadrosu tipik olarak "memurlardan" oluşur; örgütlenme ister politik, hiyerokratik, ekonomik-özellikle kapitalist- isterse başka hedeflere adanmış olsun bu aynıdır.

(5) Rasyonel tipte idari kadronun üyelerinin üretim ya da yönetim araçlarının sahipliğinden tamamen ayrılması gerekliliği prensip meselesidir. İdari kadroya bağlı memurlar, çalışanlar ve işçilerin kendileri üretim ve yönetimin insani olmayan araçlarına sahip değillerdir. Bunlar daha ziyade kullanımları için ayni ya da parasal olarak tedarik edilir ve onların kullanımıyla ilgili bir hesap vermekle yükümlüdür. Ayrıca prensipte, örgütün mülkü (sırayla, sermaye) ve memurun kişisel mülkünün (hanesi) tam olarak ayrımı vardır. Resmi görevlerin uygulandığı yerin - bir kuruma ait işyeri anlamında ofis- yaşanan çevreden uygun düşen bir ayrımı vardır.

(6) Rasyonel tip durumunda, resmi konumun görevli tarafından sahiplenilmesinin tamamıyla yok oluşu söz konusudur. Bir makamın "hakları"nın oluşturduğu yerde, hâkimlerin ve

2 Weber bu ayrımı açıklamaz. " Teknik kural" ile muhtemelen, öncelikle dolaysız işlevlerin performansının dokunaklı etkisine dayanarak belirlenen eylemlerin saptanmış rotasını kastederken, " normlar" ile muhtemelen, bu etkiden başkasına dayanarak davranışı sınırlayan kuralları kast eder. Elbette, bir anlamda tüm kurallar uyulması problematik olan davranış yönergeleri olması açısından normdurlar.

son zamanlarda memurların ve hatta işçilerin yükselen oranları durumunda, normalde memur tarafından sahiplenilme amacına değil, makamın davranışının bağımsız ve tamamen nesnel karakterinin güvence altına alınması amacına hizmet eder ki bu sadece ilgili kurallara yöneliktir.

(7) Yönetimsel eylemler, kararlar ve kurallar sözlü tartışmanın kural olduğu ya da hatta zorunlu olduğu yerlerdeki durumlarda bile yazıyla ifade edilebilir ve kaydedilir. Bu, en azından giriş tartışmalarına ve önerilerine, son kararlara ve her emir ve kurala uygundur. Yazılı dokümanların ve memur tarafından yapılan sürekli işlemin birleşimi modern örgütlenmiş eylemin bütün türlerinin merkezi odağı olan "daireyi" *(Bureau)*[3] oluşturur.

(8) Yasal otorite daha sonra ayırt edilecek ve tartışılacak olan çok çeşitli farklı formlar içinde uygulanabilir. Aşağıdaki ideal-tipik analiz bilerek şimdilik çok açık biçimde bur egemenlik yapısı olan idari kadroyla, yani: "memur sınıfı" ya da "bürokrasiyle" sınırlandırılacaktır.

Yukarıdaki taslakta hiçbir düşünceye yasal otorite sistemine uygun türden bir baştan söz edilmemiştir. Bu, bütünüyle ancak analizin sonraki aşamasında anlaşılabilir hale

3 İngilizce *"office"* kelimesini Weber'in tartışmalarında en az iki terimle ayırt edilen üç farklı anlamda kullanmak gerekli görülmüştür. Birincisi, kişinin konumunu kurumsal olarak tanımlayan *"office"i* kast eden *Amt'tır.* ikincisi, " öğleden sonrasını ofiste geçirdi" ifadesindeki gibi "iş yeridir". Bunun için Weber tanımladığı üçüncü anlamı "grubun örgütlü iş süreci" için de *büroyu* kullanır. Son anlamı içerisinde ofis, "girişim"in özel bir türüdür ya da Weber'in düşüncesinde *Betrieb'tir.* Bu kullanım İngilizce'de " Bölge savcısının ofisi falan görevleri yapar" gibi bir ifadede belirlenir. Belirli bir durumda hangi anlamın kastedildiği genellikle içerikten ortaya çıkacaktır.

gelebilen bazı düşüncelerin sonucudur. Otoritenin nihai kaynağı ile ilgili olarak, rasyonel egemenliğin diğer kategorilere ait çok önemli tipleri vardır. Bu, kalıtsal monarşi tarafından gösterildiği gibi kalıtsal karizmatik tip için geçerlidir. Diğer durumlar önemli noktalarda rasyonel unsurlar içerir; ama hükümetin kabine formunda geçerli olduğu gibi, bürokratik ve karizmatik parçaların birleşiminden oluşurlar. Yine de diğerleri, karakterleri ister karizmatik olsun ister bürokratik, diğer kuruluşların şeflerinin otoritesine bağlıdır; bu nedenle parlamenter rejim yönetimindeki devlet dairesinin resmi amiri partideki otoritesi nedeniyle makamını işgal eden bakan olabilir. Rasyonel, yasal idari kadro türü her türlü duruma ve bağlama uyabilir. Günlük işlerin yönetimi için en önemli mekanizmadır. Zira bu alanda, otoritenin uygulanması açıkça yönetimden oluşmaktadır.

4. Yasal Otorite: Saf Tip (Devam)

Yasal otoritenin uygulanmasının en saf tipi, bürokratik bir yönetim kadrosu istihdam edendir. Kuruluşun sadece yüce şefi el koyma, seçim ya da halef olarak atanma hasebiyle egemenlik pozisyonunu *(Herrenstellung)* işgal eder. Ama onun otoritesi bile yasal "yeterlilik" alanına bağlıdır. En üst otorite altındaki tüm idari kadro o zaman, en saf tipte, aşağıdaki kriterlere göre atanan ve görev yapan bireysel memurlardan oluşur (bunlar aşağıda tartışılacak olan, "eşit sorumluluk sahibi" tipe karşıt olarak "monokrasi" oluşturur):

(1) Bunlar kişisel olarak özgürdürler ve sadece kişiler üstü görev zorunluluklarıyla otoriteye bağlıdırlar.

(2) Açıkça tanımlanmış makam hiyerarşisiyle örgütlenirler.

(3) Her makamın yasal anlamda açıkça tanımlanmış bir yeterlilik alanı vardır.

(4) Makam özgür anlaşma ilişkisiyle doldurulur. Bu nedenle, prensipte, özgür seçim vardır.

(5) Adaylar teknik nitelikler temelinde seçilirler. Bu, en rasyonel durumda, sınavla test edilir ya da teknik eğitimi onaylayan diplomayla garanti edilir ya da her ikisi birden olur. Bunlar *atanırlar,* seçilmezler.

(6) Bunlara parasal olarak sabit maaşla, çoğunlukla emekli aylığı hakkıyla birlikte ödeme yapılır. Sadece bazı koşullar altında, işveren otorite, özellikle özel örgütlenmelerde, atamaya son verme hakkına sahiptir, ama memurlar her zaman istifa etmekte özgürdür. Maaş derecesi hiyerarşideki kademeye göre sınıflanır; ama bu ölçüte ek olarak makamın sorumluluğu ve görevlinin sosyal statüsünün gereksinimleri dikkate alınabilir, (bkz. IV. bölüm)

(7) Makama yalnız, ya da en azından başlangıçta, görevlinin meşguliyeti olarak bakılır.

(8) Bu bir kariyer oluşturur. Kıdeme ya da başarıya ya da her ikisine göre bir "terfi" sistemi vardır. Terfi, amirlerin hükmüne bağlıdır.

(9) Resmi işler, yönetim araçlarının sahipliğinden tamamen ve makamının tahsisi olmaksızın ayrılmıştır.

(10) Katı ve sistematik disipline ve makamın davranışının kontrolüne tabidir.

Prensipte bu örgütlenme tipi farklı alanların geniş çeşitliliğine eşit ustalıkla uygulanabilir. Kar getiren işlerde ya da

hayır kurumlarında ya da ülküsel ya da maddi amaçlara hizmet eden çok sayıda özel girişime ya da diğer örgütlenmelere eşit şekilde uygundur. Tarihi varlığı, saf tipe benzerliğin değişen dereceleriyle, bütün bu alanlarda gösterilebilir.

1 -Örneğin, bürokrasi, donanımlı hastaneler ya da dini emirlerle korunan hastanelerle birlikte özel kliniklerde bulunabilir. Bürokratik örgütlenme rahipliğin *(Kaplanokratie)* eski kilise arpalıklarının hemen tamamını kamulaştıran, geçmiş günlerde geniş kapsamda özel tahsise bağlı olan modern (Katolik) kilisedeki yönetici rolüyle iyi örneklendirilir. Bu aynı zamanda, dini meselelerde biçimsel olarak evrensel bir hukuksal yeterlilik oluşturduğu düşünülen evrensel bir [Papalık] piskoposluğu kavramı tarafından gösterilir. Benzer şekilde, Papanın yanılmazlığı doktrini, gerçekte evrensel yeterlilik gerektiren ama sadece makam alanında «*ex cathedra*» işlev gören, böylece makam alanı ve görevlinin özel işleri alanı arasındaki tipik ayrımı işaret eden bir doktrin olarak düşünülür. Aynı olgular geniş ölçekli kapitalist girişimlerde bulunur ve bu büyüdükçe rolleri artar. Ve bu, ayrıca tartışılacak olan siyasi partiler için daha az geçerli değildir. Son olarak modern ordu temelde askeri görevlinin özel türüyle (subay) yönetilen bürokratik bir kurumdur.

2- Bürokratik otorite en saf formu içerisinde en açık biçimde tayin ilkesinin egemen olduğu yerde uygulanır. Seçilmiş memurların hiyerarşik örgütlenmesi gibi bir şey yoktur. Öncelikle, tayin tipindekine benzer şekilde bile sert disiplin elde etmek mümkün değildir; çünkü alt kademedeki memur kendi seçimine dayanabilir ve başarı şansı amirin hükmüne bağlı değildir. (Seçilmiş memurlar hakkında, bkz. aşağıda 14. kısım)

3- Özgür seçimi mümkün kılan özgür anlaşmayla atama temelde modern bürokrasi değildir. Yeterliliğin kişiler üstü alanıyla hiyerarşik örgütlenmenin olduğu ama - yine de resmi bürokratik işlerde görev yapan köleler ve *ministerials* gibi- özgür olmayan memurların işgal ettiği yerde "patrimonyal bürokrasi" terimi kullanılacaktır.

4- Bürokratik örgütlenmelerde teknik niteliklerin rolü sürekli artıyor. Partideki ya da sendika örgüdenmesindeki memur bile, genelde eğitimden çok deneyimle gelişiyor olmasına rağmen, uzmanlaşmış bilgiye gereksinim duyar. Modern devletlerde teknik nitelikler gerektirmeyen yegâne "makamlar" bakanların ve başkanlarınkidir. Bu sadece, onların tıpkı büyük bir iş ortaklığının başkanı ya da müdürü gibi temelde değil, sadece biçimsel anlamda "memurlar" olduğunu ispatlar. Fakat kapitalist girişimcinin pozisyonunun bir kralınki kadar kesin biçimde sahiplenilmiş olduğuna şüphe yoktur. Bu nedenle bürokratik örgütlenmenin başında zorunlu olarak, en azından tamamen bürokratik olmayan bir unsur vardır. Bürokrasi kategorisi belirli türden bir idari kadro aracılığıyla yalnızca kontrol uygulamasına yönelik bir kategoridir.

5- Bürokratik memur normalde sabit maaş alır. (Buna karşılık, özel olarak sahiplenilen gelir kaynağı "arpalık" *(Pfründen)* olarak adlandırılacaktır - bu kavram hakkında, bkz. aşağıda kısım 7a: III: 3) Bürokratik maaşlar da normalde parayla ödenir. Bürokrasi kavramına gerekli olmamasına rağmen, saf tipe en iyi uyan anlaşmadır. (Ayni ödemeler arpalık niteliğine sahip olmaya eğilimlidirler ve arpalığın kazancı normalde kazanç ve makam fırsatlarının elde edilmesini işaret eder.) Yine de bu alanda, ara tiplerle birlikte aşamalı geçişler

vardır. Makamlarının satışının ya da kiralanmasının ya da makamın gelirinin rehine bırakılması vasıtasıyla sahiplenme, bürokrasinin saf tipine yabancı olgulardır, (bkz. aşağıda. 7a: III: 3)

6- Memurun başlıca meşguliyetini oluşturmayan "makamlar", özellikle "onursal" makamlar, daha sonra tartışılacak olan (böl. 19 vd.) diğer kategorilere aittir. Tipik "bürokratik" memur, makamı başlıca meşguliyeti olarak işgal eder.

7- Memurun yönetim araçlarının sahipliğinden ayrılması ile ilgili olarak, durum kamu yönetimi alanında ve büyük ölçekli kapitalist girişimler gibi özel bürokratik örgütlenmelerde tamamen ayrıdır.

8-Eşit yetkiye sahip kurullar aşağıda ayrıca tartışılacaktır (bölüm 15). Şu anda, bunların önemi, gerçekte ve çoğunlukla resmi olarak da tek bir amirin otoritesine bağlı olan örgüt tipleri lehine hızla azalmaktadır. Örneğin Prusya'daki eşit yetkili "hükümetler" yerini çoktandır monokratik "bölge başkanına" *(Regierungsprasident)* bıraktı. Bu gelişmedeki belirleyici unsur hız gereksinimi, açık kararlar, farklı görüşler arasında uzlaşma ihtiyacının olmaması ve hatta çoğunluğun değişmemesiydi.

9- Modern ordu subayı belli statü ayrımları tarafından açıkça sınırlandırılan atanmış bir memur türüdür. Bu başka yerde tartışılacaktır (bölüm IV). Bu açıdan böyle subaylar; seçilmiş askeri liderlerden, karizmatik *condottieri*'den (kısım 10), kapitalist bir girişim olarak paralı ordulara askere toplayan ve komutanlık eden subay türünden ve son olarak satın alınmış komisyon görevlisinden radikal olarak ayrılır, (kısım 7a) Bu türler arasında aşamalı geçiş olabilir. Görevini uygulama araçlarından ayrılan patrimonyal "hizmetli" ve kapitalist

amaçlar güden paralı ordu sahibi, özel kapitalist girişimciyle birlikte, bürokrasinin modern tipinin örgütlenmesinde öncülerdir. Bu, aşağıda detaylı olarak tartışılacaktır.

5. *Monokratik Bürokrasi*

Tecrübeler evrensel olarak, tamamen bürokratik tipte idari örgütlenmenin - yani bürokrasinin monokratik çeşidinin- tamamen teknik bir açıdan, en yüksek etkinlik derecesini elde edebildiğini ve bu anlamda biçimsel olarak insanlar üzerinde uygulanan en rasyonel otorite aracı olarak bilindiğini gösterme eğilimdedir. Kesinlikte, istikrarda, disiplinin katılığında ve güvenilirliğinde herhangi bir başka formdan daha üstündür. Böylece örgütün başları ve onunla bağlantılı olarak eylemde bulunanlar için sonuçların özellikle yüksek derecede hesaplana-bilirliğini mümkün hale getirir. Bu son olarak hem yoğun etkinlik hem de onun işlemlerinin kapsamı açısından üstündür ve resmi olarak idari görevlerin her çeşidine uygulanabilir.

Modern örgüt formlarının tüm alanlarda gelişmesi, ve bürokratik idarenin gelişmesi ve devamlı yayılımıyla özdeş olmaktan farksızdır. Bu, kilise ve devlet, ordular, siyasi partiler, ekonomik girişimler, çıkar grupları, vakıflar, kulüpler ve diğer pek çokları için geçerlidir. Gelişimi, en çarpıcı örneği alırsak, Modern Batı devletinin temelidir. Yine de eşit yetkiye sahip temsil kurulları, parlamenter komiteler, Sovyetler, onursal makamlar, laik hâkimler gibi bu örneğe uygun görünmeyen pek çok form vardır ve yine de pek çok kişi "kırtasiyecilikten" şikâyet edebilir; devamlı idari işlerin, iş yerinde çalışan memurların araçları dışında bir yolla herhangi bir alana uygulanabildiğini bir an için düşünmek tamamıyla yanılgı olurdu.

Günlük hayatla ilgili tüm kalıplar bu çerçeveye uymak için kesilir. Diğer şeyler eşit olmak üzere, bürokratik yöntem teknik açıdan her zaman en rasyonel tipse, kitle yönetiminin ihtiyaçları bugün onu tamamen vazgeçilmez hale getirir. Seçim sadece bürokrasi ve yönetim alanındaki amatör uğraş arasındadır.

Bürokratik yönetimin üstünlüğünün öncelikli kaynağı, malların üretimindeki iş yöntemlerinin ve modern teknolojinin gelişmesi aracılığıyla tamamen zorunlu hale gelmiş olan teknik bilginin rolünde yatar. Bu açıdan, ekonomik sistemin kapitalist temelde ya da sosyalist temelde örgüdenmesi fark etmez. Aslında, sonraki durumda benzer bir teknik etkinlik düzeyine ulaşılabilse, bu profesyonel bürokratların öneminde büyük bir artış anlamına gelirdi.

Bürokratik kontrole tabi olanlar var olan bürokratik aygıtların etkisinden kaçmaya çabaladığında, bu normalde sadece bürokratikleşmeye eşit derecede bağlı olan kendi örgütlerini oluşturmakla mümkündür. Benzer şekilde, mevcut bürokratik aygıt maddi ve nesnel fakat aynı zamanda karakter olarak ideal en güçlü çıkarlar tarafından görevini sürdürmeye zorlanır. Bu olmadan, bizim gibi bir toplum - memurların, çalışanların ve işçilerin yönetim araçlarının sahipliğinden ayrılmasıyla ve disipline ve teknik eğitime bağlılığıyla - daha fazla görev yapamazdı. Tek istisna, geçimlerini sağlayan kendi araçları hala elinde olan köylüler gibi gruplar olurdu. Şiddet yoluyla yapılan bir devrim, düşman tarafından işgal durumunda bile bürokratik mekanizma, normalde önceki yasal hükümet için olduğu gibi işlemeye devam edecektir.

Sorun her zaman var olan bürokrasi mekanizmasını kimin kontrol ettiğidir. Ve böyle bir kontrol teknik uzman olmayan

kişiler için sadece çok sınırlı derecede mümkündür. Genel olarak, en yüksek dereceli kariyer memurunun uzun vadede istediğini yaptırması, uzman olmayan sözde üstünden, kabine bakanından daha olasıdır.

Hiçbir şekilde tek başına olmamakla birlikte, kapitalist sistem bürokrasinin gelişiminde inkâr edilemez büyük bir rol oynadı. Aslında, o olmadan kapitalist üretim devam edemezdi ve sosyalizmin herhangi bir rasyonel tipi onu sadece devralmak zorunda kalırdı ve onun önemini arttırırdı. Gelişmesi, büyük oranda kapitalist destek altında; sabit, katı, yoğun ve güvenilir bir yöntem için acil bir ihtiyaç oluşturmuştur. Geniş ölçekli yönetimin herhangi bir çeşidinde çok can alıcı olan bu ihtiyaçtır. Her alanda -politik, dini, ekonomik vb- Sadece küçük ölçekli örgütlenmelere dönerek onun etkisinden kaçmak büyük oranda mümkün olurdu. Bir yandan, gelişmesinin modern evrelerinde kapitalizm bürokrasiye ihtiyaç duyar; oysa her ikisi de farklı tarihi kaynaklardan doğmuştur. Diğer taraftan kapitalizm bürokratik yönetim için en rasyonel ekonomik temeldir ve onun en rasyonel formunda gelişmesini sağlar, çünkü özellikle mali bakış açısından, gerekli para kaynağını sağlar.

Etkin bürokratik yönetimin bu mali koşullarıyla beraber iletişim ve ulaşım alanlarında çok önemli belli koşullar vardır. Görevinin hassaslığı demiryolu, telgraf ve telefon hizmetlerini gerektirir ve gittikçe onlara bağlı hale gelir. Sosyalist örgütlenme formu bu gerçeği değiştirmez. Sosyalist sistemde kapitalist sistemde mümkün olduğu gibi katı bir bürokratik örgütlenmenin uygulanması için koşulların sağlanmasının mümkün olup olmayacağı bir sorun olurdu. Çünkü sosyalizm, gerçekte kapitalizme göre daha da yüksek derecede bir

yasal bürokratikleşmeye ihtiyaç duyar. Eğer bu, bunun mümkün olmadığını kanıtlıyorsa, o zaman irrasyonelliğin bu temel unsurlarının bir diğerinin varlığını - sosyolojinin çok sıklıkla karşılaştığı resmi ve önemli sınıf rasyonalitesi arasındaki çatışmayı- gösterecektir.

Bürokratik yönetim bilgi aracılığıyla köklü egemenlik anlamına gelir. Bu onu özel olarak rasyonel yapan niteliğidir. Bu bir yandan, kendisi aracılığıyla, olağanüstü gücün konumunu garantiye almak için yeterli olan teknik bilgiye bağlıdır. Ama buna ek olarak, bürokratik örgütlenme ya da ondan faydalanan güç sahipleri güçlerini hizmetteki deneyimden gelen bilgiyle daha da arttırma eğilimindedirler. Çünkü makamın idaresi vasıtasıyla olgularla ilgili özel bilgi edinirler ve kendilerine özgü belge stokları vardır. Bürokratik örgütlenmeye özgü olmamakla birlikte, "resmi sırlar" kavramı onlar için kesinlikle tipiktir. Teknik bilgiyle ilişkili olarak, ticari sırların teknolojik eğitimle olan ilişkisiyle bir ölçüde aynı pozisyonda durur. Bu, güç için savaşmanın bir ürünüdür.

Teknikler ve olgularla ilgili bilgi açısından bürokrasiden üstün olan, kendi ilgi alanı içerisinde kapitalist girişimcidir. Rasyonel bürokratik bilginin kontrolüne bağlılıktan en azından görece bağışıklığı sürdürebilen tek tiptir. Büyük ölçekli örgütlenmelerde, diğerlerinin hepsi, malların seri üretiminde hassas makinelerin egemenliği altına girdikleri gibi, kaçınılmaz olarak bürokratik kontrole tabidir.

Genelde, bürokratik egemenliğin aşağıdaki sosyal sonuçları vardır:

1- Teknik yeterliliğe dayalı olarak adam seçmenin mümkün olan en geniş temeli adına "dengeleme" eğilimi.

2- Mümkün olan en uzun teknik eğitim süresine ilgiden kaynaklanan plütokrasi eğilimi. Bugün bu çoğunlukla otuz yaşa kadar sürer.

3- Şekilci kişiler üstücülük ruhunun egemenliği: *"Sine ira et studio»*, nefret ve tutku olmadan ve bu nedenle sevgi ve coşku olmadan. Egemen normlar kişisel düşüncelerle ilişkisiz açık görev kavramlarıdır. Herkes idarenin yasal eşitliğine tabidir; yani, herkes aynı ampirik durumdadır. Bu, ideal memurun dairesini yönettiği ruhtur.

Bürokrasinin gelişmesi statülerin dengelenmesine büyük ölçüde yardımcı olur ve bu, tarihi olarak normal bir eğilim olarak gösterilebilir. Diğer taraftan, sosyal dengelenmenin her süreci, statü imtiyazları ve araçların ve yönetim güçlerinin sahipliğiyle yöneten memuru ortadan kaldırarak bürokrasinin gelişimi için olumlu bir durum oluşturur; "eşitlik" adına, makamı onursal temelde ya da servetinin gücüyle bir hobi olarak tutabilenleri de ortadan kaldırır. Bürokratikleşme, her yerde başka bir bağlamda tartışılacak olan kitlesel demokrasinin habercisidir.

Rasyonel bürokrasinin "ruhu" normalde aşağıdaki genel niteliklere sahiptir:

1- Neye bağlı olursa olsun, kendi kişisel durumlarının ilgilendirdiği bütün çıkarlar tarafından desteklenen şekilcilik. Aksi takdirde kapı keyfiyete açık olurdu; bu nedenle şekilcilik asgari direncin çizgisidir.

2- Görünüşte ve kısmen gerçekte yukarıdakinin tersi olan bir başka eğilim vardır. Bu, memurların resmi görevlerine, otoriteleri altındakilerin refahı için özsel olarak

faydacı bir açıdan bakma eğilimidir. Ama bu faydacı eğilim genellikle kendileri de biçimsel bir karaktere sahip olan ve şekilci ruh içinde ele alınma eğiliminde olan uygun tedbirlerin yasallaştırılmasıyla ifade edilir. (Bu Hukuk Sosyolojisinde daha fazla tartışılacaktır.) Bu özsel rasyonellik eğilimi, hali hazırda garantiye alınmış avantajların korunmasıyla ilgili olarak yukarıda adı geçen gruba dahil olmayan, otoriteye tâbi herkes tarafından desteklenir. Bu açıdan geliştirilen problemler "demokrasi" teorisine aittir.

III. Geleneksel Otorite

6. Saf Tip

Otorite, eğer asırlık kuralların ve yetkilerin kutsallığına dayanarak onun için meşruluk talep ediliyorsa ve ona inanılıyorsa, geleneksel olarak anılacaktır. Efendiler geleneksel kurallara göre atanır ve onlara geleneksel statüleri nedeniyle itaat edilir *(Eigenwurde).* Bu tür örgütlü yönetim, en basit durumda, öncelikle ortak yetişmeden doğan kişisel bağlılığa dayanır. Otoriteyi uygulayan kişi "amir" değildir, ama kişisel bir efendidir; yönetim kadrosu çoğunlukla memurlardan değil, kişisel hizmetlilerden oluşur ve yönetilenler bir ortaklığın "üyeleri" değil, ya geleneksel "yoldaşları" (kısım 7a) ya da "tebaası"dır. İdari kadronun efendiyle ilişkisini memurun kişiler üstü görevi değil kişisel bağlılık, belirler.

İtaat onaylanmış kurallara değil, ama otorite konumunu gelenekle işgal eden ve geleneksel efendiler tarafından bunun için seçilen kişiye yöneliktir. Böyle bir kişinin emirleri iki şekilden biriyle meşrulaştırılır:

a) Kısmen, emrin içeriğini doğrudan belirleyen ve efendinin geleneksel statüsünü tehlikeye atmadan aşılamayan belli sınırlar içinde geçerli olduğuna inanılan gelenekler açısından;

b) Kısmen, efendinin geleneğin ona açık bıraktığı bu alandaki takdir yetkisi açısından; bu geleneksel imtiyaz, öncelikle kişisel itaat zorunluluklarının temelde sınırsız olma eğiliminde olması olgusuna dayanır.

Bu nedenle iki alan vardır:

a) Belirli geleneklere bağlı eylem alanı.

b) Belirli kurallardan muaf eylem alanı.

Sonraki alanda, efendi kendi keyfine ve zevklerine göre, özellikle - harçların *(Gebuhren)* tarihi kaynağı olan - hediyeler karşılığı iyilikler yapmakta özgürdür. Eylemi ilkeleri izlediği sürece; bunlar etik sağduyu, eşitlik ya da faydacı çıkar düşünceleriyle yönetilirler. Bunlar yasal otorite durumundaki gibi yasal ilkeler değillerdir. Gücün uygulanması efendi ve kadronun, tebaanın direnişine neden olmadan onların geleneksel itaati açısından ne kadar ileri gidebilecekleri düşüncesine yöneliktir. Direniş olduğunda, bu doğrudan kişisel olarak efendiye ya da onun hizmetçisine yöneliktir; buradaki suçlama, gücünün geleneksel sınırlarını icra etmede başarısız olduğudur. İtiraz bu itibarla sisteme karşı değildir - bu bir "gelenekçi devrim" durumudur.

Geleneksel otoritenin saf tipinde hukuk ya da yönetim kuralının yasa tarafından oluşturulması mümkün değildir. Gerçekte yenilikler olan kurallar sadece, "geçmişte geçerli" oldukları ama şimdi sadece "Bilgelik" [eski Cermen hukukunda

Weistum] tarafından geçerliliklerinin kabul edildiği iddiasıyla meşrulaştırılabilir. "Yasal bulma" *[Rechtsfindung]* sıfatıyla yasal kararlar sadece geleneğin belgelerine, yani emsallere ve daha eski kararlara atfedilebilir.

7. Saf Tip (Devam)

Efendi bir idari kadroyla ya da idari kadro olmadan yönetir. Sonraki durum hakkında, Bkz. kısım 7a: I

Tipik bir idari kadro aşağıdaki kaynakların birinden ya da birden fazlasından devşirilir:

(I) Şefle hali hazırda sadakatin geleneksel bağıyla ilişkide olanlardan. Bu, patrimonyal devşirme olarak anılacaktır. Bu kişiler:

a) Akrabalar

b) Köleler

c) Hanenin görevlileri olan bağlılar, özellikle *ministérielles.*

d) klientler

e) coloni

f) Azat edilmiş köleler olabilir.

(II) Devşirme patrimonyal dışı olabilir, bu

a) Her türden "gözdeler" gibi tamamen kişisel sadakat ilişkisi içerisindeki kişileri

b) Lordlarına bağlılık ilişkisi içinde bulunan kişileri (yasallar) ve son olarak,

c) Memurlar gibi gönüllü olarak kişisel bağlılık ilişkisine giren özgür adamları içine alabilir.

I. hakkında şunlar söylenebilir: a) Gelenekçi egemenlik altında en önemli makamların yönetici ailenin ya da klanın üyeleriyle doldurulması çok yaygındır.

b) Patrimonyal yönetimde kölelerin ve azatlı kölelerin en yüksek mevkilere bile yükselmesi yaygındır. Bu, bir zamanlar köle olan baş vezirler için ender değildi.

c) Tipik ev görevlileri kâhya, tefrişatçı, mabeyinci, oymacı *[Truchsess],* muhtemelen vassalın, hizmet elemanlarının başı olan vekilharçtı. Bunlar Avrupa'nın her yerinde bulunabilirler. Ayrıca Doğuda haremden sorumlu baş harem ağası ve Afrika krallıklarında, cellât özellikle önemliydi. Üstelik yöneticinin kişisel doktoru, müneccimi ve benzeri kişiler yaygındı.

d) Çin'de ve Mısır'da patrimonyal görevliler için devşirmenin başlıca kaynağı kralın klientlerinde bulunur.

e) *Coloni* orduları Doğunun her yanında biliniyordu ve Romalı soylular için tipikti (Modern zamanlarda bile Müslüman dünyasında, köle ordusu vardı.

II. hakkında şunlar söylenebilir: a) Gözdelerin rejimi her patrimonyal kuralda karakteristiktir ve çoğunlukla gelenekçi devrimler için fırsattır.

b) Vasallar ayrıca ele alınacaktır.

c) Bürokrasi, patrimonyal dışı kaynaklardan devşirilen bir memurlar topluluğuyla ilk önce patrimonyal devletlerde gelişti; ama birazdan gösterileceği gibi, bu memurlar başlangıçta efendilerinin kişisel takipçileriydi.

Geleneksel yönetimin saf tipinde, bürokratik idari kadronun aşağıdaki özellikleri yoktur:

a) Kişiler üstü kurallara bağlı yeterliliğin açıkça tanımlanmış alanı,

b) Rasyonel olarak tesis edilmiş hiyerarşi,

c) Özgür anlaşmaya dayanan düzenli atama sistemi ve düzenli terfi,

d) Düzenli bir ihtiyaç olarak teknik eğitim,

e) (sıklıkla) tip durumda parayla ödenen sabit maaşlar.

a) hakkında şunlar söylenebilir: İyi tanımlanmış işlevsel yetki alanı yerine, başlangıçta efendinin takdir yetkisinde atanan görevlerin ve yetkilerin çatışan bir dizisi vardır. Bunlar yine de devamlı hale gelme eğilimdedirler ve çoğunlukla geleneksel olarak kalıplaşmışlardır. Bu rekabet halindeki görevler özellikle efendinin kendisinin ve temsilcilerinin tasarrufunda olan gelir kaynakları için rekabette ortaya çıkarlar. Belirli işlevsel alanların sınırlanması ve gerçek idari organların oluşması ilk planda çoğunlukla bu çıkarlar aracılığıyla olur.

Başlangıçta sürekli görevi olan kişiler ev içindeki görevlilerdir. Onların evin yönetiminin dışındaki (patrimonyal dışı) görevleri çoğunlukla ev içi görevlerine yüzeysel benzerlik taşıyan ya da efendinin takdirine bağlı davranışlarda oluşan ve sonra geleneksel olarak kalıplaşan eylem alanlarıdır. Ev görevlilerine ek olarak, öncelikle sadece *ad hoc* (özel amaç için oluşturulmuş) komisyonlarla birlikte olan kişiler vardır.

Ayrı yeterlilik alanlarının yokluğu herhangi bir eski Doğu ülkesinin görevlilerinin unvanlarıyla ilgili listenin incelenmesinden bellidir. Nadir istisnalarla, hatırı sayılır bir dönem

boyunca sabit kalan rasyonel olarak sınırlandırılmış birtakım işlevleri bu unvanlarla birleştirmek mümkün değildir.

Ayrıcalık, kazanç ve diğer türden avantajlar kazanmaya çalışan çıkarlar arasındaki uzlaşma ve rekabetin bir sonucu olarak sürekli işlevlerin sınırlandırılması süreci Orta Çağ'da da açıkça görülmektedir. Bu olguların çok önemli sonuçları vardı, İngiltere'de güçlü kraliyet saraylarının ve güçlü avukatlık mesleğinin mali çıkarları Roma ve Hıristiyan kilise Yasaları'nın etkisini kontrol altına alma ve gücünü azaltmadan geniş ölçüde sorumluydu. Tüm dönemlerde resmi görevlerin irrasyonel bölüşümü, yerleşik birtakım ücret ve ek ödeme haklarının varlığıyla kalıplaşmıştır.

b) Hakkında şunlar söylenebilir: Bir meseleye kimin karar vereceği ya da temyizle kimin ilgileneceği sorunu ister bir vekil bundan ve herhangi birinden sorumlu olsun ister efendi kararı kendisi için saklasın ya geleneksel olarak, arada bir bazı yasal normların kökeni ya da dışarıdan alınan emsaller *(Oberhof- System)* düşünülerek;[4] ya da tamamen tüm vekillerin efendinin müdahalesine teslim olmaya mecbur olacağı şekilde efendinin takdir yetkisine dayanarak ele alınır.

Gelenekçi (emsal belirleyen dışarıdaki) "yüksek" mahkeme (Oberhof) sisteminin yanında, yöneticinin, siyasi ayrıcalığından kaynaklanan, huzurunda herhangi bir mahkemenin yargı

4 Oberhof sisteminde, yerel mahkemenin kararına karşı yapılan temyiz bölgenin prensinin mahkemesine değil, hukuk sistemi aslen o yörenin yöneticisi tarafından yetkilendirilmiş belli başlı bağımsız şehirlerden birisinin mahkemesine sunuluyordu. Almanya'nın büyük bölümündeki ve Slav Doğusu'nun bazı alanlarındaki bu tür önemli "üst mahkemeler" (*Oberhöfe)* Freiburg, Lübeck, Magdeburg ve diğer şehirlerin mahkemesidir. Bkz. H. Mitteis, *Deutsche Rechtsgeschichte* (5. Baskı München 1958), 159.190. (Wi)

kararının askıya alınması şeklindeki Cermen yasası ilkesini görüyoruz, *ius evocandi* ve onun modern türevi olan adalet komisyonu *(kabinettjustiz)*, aynı kaynaktan ve yöneticinin takdir yetkisinden gelir. Özellikle Orta Çağlar'da *Oberhof* çoğu zaman hükmü yasayı ilan eden ve yorumlayan daire ve buna bağlı olarak belli bir bölgenin hukukunun alındığı kaynaktı.

c) hakkında şunlar söylenebilir: Ev içindeki görevliler ve gözdeler genellikle tamamen patrimonyal tarzda devşirilirdi. Bunlar köleler ya da efendinin bağlılarıydı *(ministérielles)*. Eğer devşirme patrimonyal tarz dışındaysa, bunlar efendinin serbestçe uzaklaştırabildiği arpalık- sahibi olma eğilimin-deydiler. Bu durumdaki köklü değişim ilk olarak özgür vasalın doğusuyla ve makamların sadakat anlaşmasıyla doldurulmasıyla gerçekleşti. Yine de, tımarlar hiçbir şekilde işlevsel düşüncelerle belirlenmediği için bu, durumu a) ve b) [açık yeterlilik alanının ve açıkça belirlenmiş hiyerarşik ilişkilerin olmayışı] ile ilişkili olarak değiştirmez. Bazı koşullar hariç, yönetim kadrosu *prebendal* bir temelde örgütlendiğinde "terfi" tamamen efendinin takdir yetkisine bağlıdır, (bkz. kısım 8)

d) hakkında şunlar söylenebilir: Makam için temel nitelik olarak rasyonel teknik eğitim ev içindeki görevliler ve gözdeler arasında çok az bulunur. Yine de, atanan kişilere yönelik olarak içeriğine bakılmaksızın teknik bir eğitimin başlangıcının olduğu yerde yönetim uygulamasında köklü bir değişim oluşur.

Bazı makamlar için belli bir miktar ampirik eğitim çok eski zamanlardan beri gerekli olmuştur. Bu özellikle başlangıçta gerçekten nadir bir "sanat" olan okuma ve yazma sanatı için geçerlidir. Bu çoğunlukla, en şaşırtıcı biçimde Çin'de, edebiyatçıların hayat tarzı aracılığıyla kültürün tüm gelişimi

üzerinde kesin bir etkiye sahipti. Bu görevlilerin patrimonyal tarzdaki kaynaklardan alımını ortadan kaldırdı ve böylece yöneticinin gücünü, ona bir statü grubuyla karşı koyarak sınırladı, (bkz. kısım 7a: III)

e) hakkında şunlar söylenebilir: hane içindeki görevliler ve gözdelerin geçimi ve donatılması genelde efendinin evinde sağlanır. Genellikle, bunların lordun kendi masasından ayrılışı arpalığın oluşumu anlamına gelir; bunlar başlangıçta genelde ayni arpalıklardır. Bunların miktar ve çeşidinin geleneksel olarak kalıplaşması kolaydı. Ayrıca, ya da onların yerine, lordun hanesinin dışında yaşayan görevliler ve lordun kendisi çoğunlukla düzenli bir oran ve ölçü olmadan toplanan, ayrıcalık peşinde koşanlarla duruma göre üzerinde anlaşılan ücretlere dayanır (arpalık kavramı için bkz. kısım 8)

7a. Yaşlıların Yönetimi, Patriyarkalizm ve Patrimonyalizm

I.Yaşlıların yönetimi ve ilksel patriyarkalizm efendinin kişisel yönetim kadrosunun olmadığı yerde geleneksel egemenliğin en temel türleridir.

Yaşlıların yönetimi terimi, grup üzerindeki yönetimin - tam olarak gerçek anlamda yıl açısından en yaşlı olarak anlaşılan, kutsal gelenekle en aşina olan - yaşlıların elinde örgütlendiği duruma uygulanır. Bu, öncelikle ekonomik ya da akraba nitelikli olmayan gruplarda yaygındır. "Patriyarkalizm" genelde hem ekonomi hem akrabalık temelinde örgütlenen bir grup (hane) içerisinde, belirli bir miras kuralıyla belirlenmiş özel bir bireyin yönetimde bulunduğu durumdur. Yaşlıların yönetimi ve patriyarkalizm sıklıkla yan yana bulunur. Her ikisinin de kesin niteliği üyelerin, egemenlik efendinin doğuştan

geleneksel hakkı olsa bile, bunun kesinlikle tüm üyelerin çıkarlarının ortak hakkı olarak uygulanmak zorunda olduğu inancıdır ve bu nedenle görevli tarafından özgürce sahiplenilmez. Bunun sağlanması için iki durumda da kişisel *(patrimonyal)* kadronun mutlak yokluğu çok önemlidir. Bu nedenle efendi, emirlerini zorla kabul ettirmek adına bir düzeneği olmadığı için, hala büyük ölçüde üyelerin onlara boyun eğme rızasına dayanmaktadır. Bu nedenle, üyeler *(Genossen)* henüz kesin olarak tâbi değildirler. (*Untertanen)*

Üyelikler yasayla değil, gelenekle oluşur. İtaat, herhangi bir kanunlaşmış düzenlemeye değil efendiye yöneliktir. Yine de bu efendiye sadece onun geleneksel statüsü nedeniyle gösterilmek zorundadır. Bu nedenle bu kendine has, katı biçimde gelenekle sınırlıdır.

Yaşlıların yönetiminin farklı tipleri daha sonra tartışılacaktır. Temel patriyarkalizm, patriarkın otoritesinin sadece kendi evi içinde katı itaat zorunluluğu taşıdığı durumla ilişkilidir. Bunun dışında, Arap Şeyhleri örneğinde olduğu gibi, karizmatik otorite tarzında sadece örnek niteliğinde bir etkisi vardır; ya da tavsiyeye ve benzer etki etme araçlarına başvurmak zorundadır.

II. *Patrimonyalizm* ve en uç durumda *sultanizm*, geleneksel egemenlik, bir efendinin salt kişisel araçları olan bir yönetim ve askeri güç geliştirdiğinde doğma eğilimdedir. Sadece o zaman grup üyeleri tebaa sayılır. Efendinin otoritesi önceleri, seçkin grup hakkı olarak görünüyordu; şimdi onun herhangi sıradan bir nesneyi sahiplendiği şekilde kişisel hakkına dönüşmektedir. Prensip olarak, kendi hakkını herhangi bir ekonomik varlık gibi kullanabilir-satar, güvence olarak rehin verir ya da miras

yoluyla böler. Patrimonyal gücün temel dış desteği (çoğu zaman damgalı olan) köleler, *coloni* ve askere alınan halk, bundan başka paralı korumalar ve ordular (patrimonyal askerler) tarafından sağlanır; sonraki uygulama, efendi ve kadro arasındaki çıkarların dayanışmasının en yüksek seviyeye çıkartılması için planlanmıştır. Yönetici, bu araçları kontrol ederek keyfî gücünün sınırını genişletebilir ve kendini yaşlıların yönetiminin ve patriyarkal yapının geleneksel sınırlarının zararına lütuf ve iltimas bağışlayacak bir konuma koyabilir. Egemenlik temelde geleneksel olduğu yerde, yöneticinin kişisel özerkliğinin gücüyle uygulansa bile, *patrimonyal otorite* olarak anılacaktır; gerçekten öncelikle takdir yetkisi temelinde işlediği yerde, sultanizm olarak anılacaktır. Dönüşüm kesinlikle süreklidir. Egemenliğin iki formu da kişisel kadronun varlığıyla temel patriyarkalizmden ayrılır.

Bazen sultanizm gelenek tarafından tam anlamıyla zapt edilmemiş görünür, ama gerçekte durum asla bu değildir. Yine de geleneksel olmayan unsur kişiler üstü terimlerle rasyonelleştirilmez, ama sadece yöneticinin takdir yetkisinin aşırı gelişimine bağlıdır. Onu rasyonel otoritenin her formundan ayıran budur.

III. *Zümre tipi egemenlik (stàndische Herrschaft)*[5] yönetim kadrosunun özel güçlere ve benzer ekonomik varlıklara sahip

5 Parsons'un belirttiği gibi "*Stand* terimi türevleriyle birlikte, Weber'in metnindeki belki de en zor terimdir. Bu, üyeleri, her zaman önemli olmasa da özellikle sosyal tabakalaşmayla ilgili olarak, görece iyi tanımlanmış ortak bir statüyü işgal ettiği bir sosyal gruba atıfta bulunur. Ortak statünün yanı sıra, *Stand* üyelerinin ortak hayat tarzı ve genellikle az ya da çok iyi tanımlanmış davranış kodlarının olması başka bir ölçüttür." (Parsons, éd., *Theory*, 347). Parsons "zümre-tipi egemenlik" için "ademi merkeziyetçi otoriteyi" seçer çünkü, yöne-

olduğu patrimonyal otorite biçimidir. Tüm benzer durumlarda olduğu gibi (bkz. bölüm II, kısım 19), sahiplenme aşağıdaki şekillerde olabilir:

a) Sahiplenme örgütlü bir grup ya da özel nitelikler tarafından ayrılan bir kişiler kategorisi tarafından uygulanabilir ya da,

b) Bireyler tarafından; ömür boyu, kalıtımsal temelde, ya da özgür bir mülk olarak uygulanabilir.

Bu nedenle zümre- tipi egemenlik:

a) Kendi idari kadrosunu seçerken, lordun takdir yetkisinin her zaman sınırlanmasını içerir, çünkü makamlar ya da senyörlük yetkileri

a) örgütlü bir grup

3)bir statü grubu tarafından sahiplenilir (bkz. IV. bölüm). Ya da bu;

b) Çoğunlukla - ve bu tipik olarak görülecektir - bireysel kadro üyelerinin

a) genelde onlarla birlikte olan ekonomik avantajları içeren makamları,

b) maddi yönetim araçlarını,

c) yönetim yetkilerini elde etmesini de içerir.

---

tim kadrosunun üyeleri amirlerinden bağımsızdır. Bununla birlikte, *standisch* terimi özel bir tarihi bağlamdan geldiği için, Weber çoğunlukla genel anlamda kullanmış olsa da, İngilizce hem ortaçağ Sınıfları hem de yüksek sosyal derece anlamına gelebilen İngilizce karşılığı olan *"estate"* kelimesini kullanmak uygun göründü. Bununla birlikte, *Stand* tek başına, genellikle "statü grupları" ya da " sosyal olarak imtiyazlı gruplar" olarak çevrilecektir. (R)

Tahsis edilmiş makamları elinde tutanlar tarihsel olarak I) daha önce bağımsız bir statü grubu olmayan idari kadronun üyelerinden çıkmış olabilirler ya da 2) bunları elde etmeden önce, kadroya ait olmamış olabilirler.

Yönetim gücünün elde edildiği yerde, yönetim giderleri fark gözetmeksizin görevlilerin kendisinden ya da tahsis edilmiş araçlarından karşılanır. Askeri güçlerin sahipleri, "feodal" ordunun senyör üyeleri *(stàndisches Heer)* kendilerini ve muhtemelen kendi patrimonyal ve feodal birliklerini donatır. Yönetim araçlarının ve yönetim kadrosunun tedariki yöneticinin depoları ya da hazinesinden sabit yardımlar temelinde kar getiren girişimin bir nesnesi gibi elde edilir. Bu, özellikle Avrupa'da 16. ve 17- yüzyıldaki paralı ordular -"kapitalist orduların" örnekleri - için geçerliydi.

Sahiplenmenin tamamlandığı yerde, hükümetin tüm yetkileri yönetici ve yönetim kadrosunun üyeleri arasında, her biri kişisel haklarına dayalı olarak *(Eigenrecht)* bölünür; ya da özerk güçler yöneticinin özel emirleri ya da belirlenmiş hakların sahipleriyle özel uzlaşmaları aracılığıyla oluşturulur ve düzenlenir.

I) Hakkında şunlar söylenebilir: Tımarlar olarak tahsis edilmiş saray makamlarının sahipleri bir örnektir. 2) için verilebilecek örnek imtiyazlı konumları sayesinde ya da gaspla, öncekini sonrakinin meşrulaştırması olarak kullanarak yetkileri elde etmiş senyörlerdir.

Bir bireyler tarafından sahiplenme şunlara dayanabilir:

1. Kiralama
2. Güvence olarak rehin verme

3- Satış

4. Kişisel, kalıtımsal olan ya da özgürce elde edilen, kayıtsız şartsız ya da bazı işlevlerin performansına bağlı imtiyazlar; bu tür imtiyazlar

a)hizmetlere karşılık ya da itaatin "satın alma" rızası adına verilebilir ya da

b) sadece yetkilerin fiili gaspının yasal kabulünü oluşturabilir;

5- Örgütlü bir grup ya da statü grubu tarafından sahiplenme; bu genellikle yönetici ve idari kadrosu ya da onun ve örgütlü olmayan bir statü grubu arasındaki uzlaşmanın sonucudur; bu

a) yöneticiyi bireylerin seçiminde tamamen ya da göreceli olarak özgür bırakabilir, ya da

b) görevlilerin seçimi için katı kurallar koyabilir;

6.Tımarlar; bu, ayrıca ilgilenmek zorunda olduğumuz bir durumdur.

I. Yaşlıların yönetimi ve saf patriyarkalizm durumlarında, konular üzerinde açık fikirler olduğu kadarıyla, yönetim araçları genellikle bütün olarak grup tarafından ya da katılımcı haneler tarafından sahiplenilir. Bu, yönetimsel işlevler bütün olarak grubun adına yerine getirilir. Efendi tarafından kişisel olarak sahiplenme patrimonyalizmin bir gerçeğidir. Toprağın *(Bodenregat)* tam mülkiyeti iddiası ve efendinin devredilebilir köleler olarak davrandığı tebaa üzerindeki statüsü gibi uç durumlara kadar büyük oranda çeşitlenebilir. Zümre-tipi sahiplenme genellikle yönetim araçlarının en azından bir bölümünün idari kadro üyeleri tarafından elde edilmesi anlamına gelir.

Saf patrimonyalizm durumunda, görevlinin, görevi uygulama araçlarından tam olarak ayrımı söz konusudur. Ama tam olarak tersi, zümre tipi patrimonyalizm için geçerlidir. Yönetim gücünü uygulayan kişi yönetim araçlarının kişisel kontrolüne -eğer tamamı değilse de, en azından önemli kısmına- sahiptir. Bu araçlara tam olarak sahip olanlar kendi teçhizatını sağlayan feodal şövalye, tımar sahipliği sayesinde saray harçlarını ve diğer ek ödemeleri kendi için alan ve feodal yükümlülüklerini (tahsis edilenler de dâhil) kendi araçlarıyla karşılayan kont ve vergi arpalığının gelirinden bir askeri birliği tedarik eden ve donatan Hintli *jagirdardır.* Diğer yandan kendi kendine paralı bir bölük toplayan ama kraliyet devlet hazinesinden belli maaş alan ve açığını hizmetini kısarak ya da ganimetten ya da el koymadan kapatan bir albay sadece kısmen yönetim araçlarına sahipti ve bazı düzenlemelere bağlıydı. Buna karşılık, köle orduları ya da *coloni* örgütleyen, klientlerini onların emrine veren ve onları kendi deposundan giydiren, besleyen ve donatan Firavun, yönetim araçlarının tam kişisel kontrolündeki patrimonyal lord görevi görüyordu. Bu her zaman, kesin olan örgütlenmenin yasal türü değildir. Memlükler yasal olarak köleleri satın almıştı. Yine de aslında, yönetim güçlerini herhangi bir *ministérielles* grubunun hizmet tımarlarını tekelleştirdiği gibi tamamen tekelleştirdiler.

Bireysel bir sahiplenme olmadan kapalı bir grup tarafından sahiplenilen hizmet örnekleri vardır. Bunun olduğu yerde, toprak, grubun üyeleri oldukları sürece lord tarafından bireylere özgür olarak bağışlanabilir (durum III a: a) ya da bağış nitelikleri belirten düzenlemelere bağlı olabilir (durum III:a:3). Böylece, askeri ya da muhtemelen törensel nitelikler adaylardan

istenmiştir; ama bunlar bir kez verildiğinde, yakın kan ilişkileri öncelik sahibi olmuştur. Durum malikâne ya da lonca esnafları ya da hizmetleri askeri ya da yönetimsel amaçlara bağlanan köylülerin durumunda da benzerdir.

2. Kira, özellikle iltizam usulü vergi, güvence olarak rehin verme ya da satış aracılığıyla sahiplenme Batı'da bulunmuştur; ama Doğuda ve Hindistan'da da vardı. Antikite'de rahipliğin açık arttırmayla satılması alışılmadık bir durum değildi. Kiralama durumunda, amaç kısmen özellikle savaşın masraflarından kaynaklanan para sıkıntısını karşılamaya yönelik pratik mali amaç idi. Bu aynı zamanda kısmen, bütçesel kullanımlar için uygun sabit para gelirini garantiye almak için para sağlamakla ilgili teknik bir meseleydi. Güvence olarak rehin verme ya da satış genelde ilk amaçtan kaynaklanıyordu. Papalık Devletlerinde de amaç yeğenler *(Nepotenrenten)* için kiraların oluşturulmasıydı. Rehinle sahiplenme Fransa'da ancak 18. yüzyılda *parlements*'deki adli makamların doldurulmasında önemli rol oynadı. Görevlilerin komisyonlarının düzenlenmiş alımlarla elde edilmesi İngiliz Ordusunda 19- yüzyıla kadar devam etti. Ayrıcalıklar; gaspın onayı, bir ödül ya da politik hizmetler için teşvik olarak Orta Çağ'da başka yerlerle beraber Avrupa'da da yaygındı.

8. Patrimony al Geçim: Arpalıklar ve Tımarlar

Patrimonyal hizmetliler desteğini aşağıdaki yollardan herhangi birinden alabilir:

a) Lordun masasından geçinerek,

b) Lordun depolarından ya da hazinesinden aldığı (genelde ayni) ödeneklerle,

c) Hizmetlerine karşılık toprak kullanma ("hizmet arazisi") haklarıyla,

d) Emlak gelirini, harçları ya da vergileri sahiplenmeyle,

e) Tımarlarla.

B'den d'ye geçim türleri, miktarı ve bölgeyi belirleyen geleneksel tarzda her zaman yeni olarak bağışlandığı ölçüde ve kalıtımsal olmamakla birlikte, bireyler tarafından elde edilebildiği kadarıyla *arpalıklardan* söz edeceğiz. Bir idari kadro prensipte bu biçimde geçimini sağladığında prebendalizmden söz edeceğiz. Böyle bir durumda, kıdem temelinde terfi sistemi ve başarıyı belirleyen özel nesnellik sistemi olabilir ve bazı sosyal statüler ve bu nedenle statü onuru anlayışı *(Standesehre)* bir ayrıcalık ölçütü de de gerektirebilir. (Statü grubu kavramı hakkında: *Stand,* bkz. bölüm IV.)

Tahsis edilmiş derebeylik güçleri, tamamen tımar olarak anılacaktır, eğer öncelikle özel nitelikli bireylere bir anlaşmayla verilirse ve söz konusu karşılıklı haklar ve görevler statü onurunun özellikle askeri anlamda klişe ölçülerine yönelikse, eğer bir idari kadro öncelikle tımarlarla geçimini sağlıyorsa, [Batı] feodalizminden *(Lehensfeudalismus)* bahsedeceğiz.

Tımarlar ve askeri arpalıklar arasındaki geçiş o kadar aşamalıdır ki bazen neredeyse ayırt edilemezler. (Bu, aşağıda, IV. bölümde daha fazla tartışılacaktır)

D), e) hatta bazen c) durumunda yönetim güçlerini elde etmiş birey yönetiminin, muhtemelen askeri teçhizatın masraflarını yukarıda gösterildiği tarzda, arpalığının ya da tımarının

gelirinden öder. Kendi otoritesi o zaman patrimonyal (bu nedenle, kalıtımsal, devredilebilir ve miras yoluyla bölünebilir) hale gelir.

1. Kraliyet hizmetlileri, hane görevlileri, rahipler ve diğer türden patrimonyal (örneğin malikâne) hizmetliler için desteğin en erken şekilleri lordun masasındaki varlıkları ya da deposundan isteğe bağlı ödenekler aracılığıyla geçimlerini sağlamaları olmuştur. Profesyonel askeri örgütlenmelerin en eski şekli olan "erkekler evi" - bu daha sonra ele alınacaktır- çok sıklıkla yönetici bir tabakanın tüketici hane komünizmine bağlıdır. Lordun masasından (ya da toprağından ya da katedralinden) ayrılma ve ödeneğin ya da hizmet arazisinin değişmesi her zaman hoş karşılanmamıştır. Fakat bu, genelde bağımsız ailelerin kuruluşundan doğmuştur. Bu gibi tapınak rahiplerine ve görevlilere verilen ayni ödenekler Yakın Doğunun başından sonuna görevlilerin geçiminin orijinal şeklini oluşturdu ve bu Çin'de, Hindistan'da ve çoğunlukla Batı'da da vardı. Askeri hizmete karşılık toprağın kullanımı erken Antikite'den beri tüm Doğuda ve *ministérielles,* feodal görevliler ve diğer görevlilerin geçim sağlama aracı olarak Ortaçağ Almanyası'nda da bulunur. Türk *sipahilerinin,* Japon *samuraylarının,* Doğulu hizmetli ve şövalyelerin çeşitli benzer türlerinin gelir kaynağı günümüz terminolojisinde, daha sonra bahsedileceği gibi "tımarlar" değil, "arpalıklardır". Bazı durumlarda bunlar bazı toprakların kirasından; diğerlerinde, bazı bölgelerin vergi gelirlerinden elde edilirdi. Sonraki durumda, genellikle aynı

bölgedeki yönetim güçlerinin elde edilmesi ile birleştirildiler. Tımar kavramı sadece devlet kavramına ilişkin olarak daha fazla geliştirilebilir. Nesnesi malikâne - patrimonyal egemenliğin bir şekli- ya da mülk geliri ve ücret taleplerinin çeşitli türlerinden herhangi biri olabilir.

2. Mülk gelirlerinin ve ücret haklarının ve arpalıklar şeklindeki vergi gelirleri ve tımarların her türünün sahiplenilmesi yaygındır. Özellikle Hindistan'da, bu, bağımsız ve epeyce gelişmiş bir pratik haline geldi. Genel düzenleme bu gelir kaynaklarına askeri birliklerinin levazımı ve yönetim masraflarının ödemesine karşılık için hakların verilmesiydi.

9. Zümre- Tipi Egemenlik ve Onun Güç Bölüşümü

Saf tipinde, patrimonyal, özellikle zümre tipi egemenlik bütün yönetim güçlerini ve karşılığı olan özel olarak elde edilmiş ekonomik avantajlar gibi ekonomik hakları göz önüne alır. Bu, bu güçlerin niteliksel olarak farklılaşmamış olduğu anlamına gelmez. Bazı önemli olanlar özel düzenlemelere bağlı şekliyle elde edilir. Özelde, arazilerden, vergilerden ve ek ödemelerden elde edilen gelirle ilgili salt ekonomik avantajların sahipliğiyle karşılaştırıldığında, yargısal ve askeri güçlerin sahipliği bunların sahiplerinin statü konumları için hukuksal bir temel olarak ele alınma eğilimindedir. Sonraki kategori içinde yine, temelde patrimonyal olanların sahiplenme biçimi açısından öncelikle mali ya da patrimonyal olmayanlardan ayrımı söz konusudur. Terminolojimiz için, belirleyici durum, içeriğe

bakmaksızın, yönetim güçleri ve ilişkili maaşların özel haklar olarak ele alınmasıdır.

Von Below, *Der deutsche Staat Des Mittelalters*'inde adli otoritenin elde edilişinin ayrı tutulduğunu ve imtiyazlı statünün kaynağı haline geldiğini ve ortaçağ politik örgütlenmelerinin tamamen patrimonyal ya da tamamen feodal karaktere sahip olduğunu vurgulamada bütünüyle haklıdır. Bununla birlikte, adli otorite ve tamamen politik kökenli diğer haklar, özel haklar olarak ele alındığı kadarıyla, şimdiki amaçlar için terminolojik olarak patrimonyal egemenlikten söz etmek doğrudur. Kavramın kendisi, iyi bilindiği gibi, en kalıcı biçimde *Restauration der Staatswissenschaften*'ında Haller tarafından geliştirildi. Tarihi olarak salt patrimonyal devlet hiç olmamıştır.[6]

IV. Derebeylik güçlerinin elde edilmesiyle imtiyaz kazanan kişilerden oluşan örgütlü grup yöneticileriyle uzlaşmaya vardığında güçlerin zümre tipi bölünmesinden *(standische Gewaltenteilung)* söz edeceğiz. Duruma göre, bu tür uzlaşmaların konusu politik ya da yönetimsel düzenlemeler, somut yönetimsel kararlar ya da denetimsel tedbirler olabilir. Bazen böyle grupların üyeleri doğrudan kendi otoritelerine dayanarak ve kendi kadrolarıyla ortak olabilirler.

I. Belli koşullar altında, köylüler gibi imtiyazlı sosyal konumdan faydalanamayan gruplar kapsanabilir. Yine de bu, kavramı değiştirmez. Çünkü belirleyici nokta imtiyazlı grup

6 Bkz. Georg v. Below, *Der deutshe Stoat des Mittelalters,* 1914 (ikinci baskı,1925); age., *Territorium undStadt* (ikinci baskı 1923), 161vd.; age., *Vom Mittelalter bis zur Neuzeit,* 1924; bir eleştiri için, bakınız Ernst Kern, *Moderner Stoat und Staatsbegriff,* 1949. Karl Ludwigv. Haller, *Restauration der Staatswissenschaft* (ikinci baskı., cilt 1 -4, 1820 - 22, cilt 5, 1834, cilt 6, 1825). (W)

üyelerinin bağımsız haklara sahip olmasıdır. Eğer sosyal olarak imtiyazlı gruplar olmasaydı, durum açık olarak diğer tipe ait olurdu.

IL Bu tip durum tam olarak sadece Batı'da gelişti. Niteliklerini ve oluşum nedenlerini ayrıca ve detaylı olarak ele almak zorundayız.

III. Kural olarak, böyle bir statü grubu kendi idari kadrosuna, özellikle bağımsız yönetim yetkisi olana sahip değildi.

9a. Geleneksel Egemenlik ve Ekonomi

Geleneksel egemenliğin ekonomik etkinlikler üzerindeki öncelikli etkisi genellikle, çok genel bir şekilde geleneksel tutumları güçlendirmesidir. Bu, grubun üyelerine karşı yönetimsel bir mekanizma kullanamayan ve bu nedenle kendi meşruiyeti için her yönden geleneğin korunmasına güçlü şekilde bağlı olan yaşlıların yönetimi ve salt patriarkal egemenlik altında en belirgindir.

I. Bunun ötesinde, geleneksel bir egemenlik yapısını finanse etmenin tipik biçimi ekonomiyi etkiler (bkz. II. bölüm, 38. kısım). Bu açıdan, patrimonyalizm çok çeşitli yaklaşımları kullanabilir. Yine de aşağıdakiler özellikle önemlidir.

A. İhtiyaçların liturjik temelde tamamen ya da öncelikle ayni olarak (bağışlar ve hizmetler şeklinde) karşılandığı yerde yönetici tarafından bakımı yapılan *oikos*. Bu durumda, ekonomik ilişkiler katı şekilde geleneğe bağlı olma eğilimindedir. Pazarların gelişimi engellenir, paranın kullanımı temelde tüketime yöneliktir ve kapitalizmin gelişmesi imkânsızdır.

B. Sosyal olarak imtiyazlı grupların hizmetlerinin tedariki çok benzer etkilere sahiptir. Mutlaka aynı derecede olmasa bile, pazarların gelişimi de bu durumda bireysel ekonomik birimlerin mülkiyet ve üretim kapasitesinin geniş ölçüde yöneticinin ihtiyaçları için önceden satın alınması tarafından sınırlanır.

C. Ayrıca, patrimonyalizm kısmen kar getiren girişimlere, ücret alımına ya da vergi tahsilâtına dayanabilen tekelci ihtiyaç teminine başvurabilir. Bu durumda, pazarların gelişmesi, ilgili tekellerin türüne göre, az ya da çok ciddi şekilde irrasyonel etken tarafından sınırlanır. Kar için önemli fırsatlar yöneticinin ve idari kadrosunun elindedir. Eğer yönetici kendi yönetimini sürdürürse kapitalizm bu sebeple ya doğrudan engellenir ya da eğer vergide iltizam usulü, makamın kiralanması ya da satışı ve ordular ve yönetim için kapitalist tedarik varsa politik kapitalizme döndürülür, (bkz. II. bölüm, 31. kısım)

Parasal açıdan uygulandığı yerde bile, patrimonyalizmin ve dahası sultanizmin finansmanı aşağıdaki sebepler nedeniyle, irrasyonel sonuçlara sahip olma eğilimindedir:

1) Doğrudan vergilendirmenin kaynakları üzerindeki yükümlülükler hem miktar hem çeşit açısından geleneğe bağlı kalma eğilimindedir. Aynı zamanda; a) ücretlerin ve b) yeni maruz kalınan yükümlülüklerin belirlenmesinde ve c) tekellerin örgütlenmesinde tamamen özgürlük ve bu nedenle keyfîlik vardır. Keyfîliğin bu unsuru en azından hak olarak iddia edilir. Tarihi olarak en etkili a durumudur, çünkü lorttan ve kadrosundan eylem "iltiması" talep edilmelidir; b durumu çok daha az etkilidir ve c durumunda etki değişkendir.

2) Ekonomik etkinliğin rasyonelleşmesinin iki temeli tamamıyla eksiktir: Yükümlülüklerin hesaplanabilirliği temeli ve özel girişime tanınacak olan özgürlüğün kapsamı temeli.

D. Bununla birlikte bireysel durumlarda, patrimonyal mali politika, vergilendirme kaynaklarını sistematik olarak geliştirerek ve tekellerini rasyonel olarak örgütleyerek rasyonelleştirme etkisine sahip olabilir. Yine de bu, "rastlantısaldır" ve bazıları Batı'da olan özel tarihi koşullara bağlıdır.

Eğer güçlerin zümre tipi bölüşümü varsa, mali politika bir uzlaşma sonucu olma eğilimindedir. Bu, zorunlulukları göreceli olarak öngörülebilir yapar ve yöneticinin yeni yükümlülükler düzenleme ve hepsinden önemlisi tekeller oluşturma gücünü ortadan kaldırır ya da en azından kesin biçimde sınırlar. Sonuçta oluşan mali politika ister desteklesin ister sınırlasın, rasyonel ekonomik etkinlik geniş ölçüde egemen grubun türüne, öncelikle de bunun feodal ya da aristokrat bir tabaka olup olmadığına bağlıdır. Feodalleşmiş yönetimin güçlerinin yapısı normalde patrimonyal olduğu için, feodal tabakanın egemenliği kazanç etkinliğinin özgürlüğüne ve pazarların gelişmesine katı sınırlar koyma eğilimindedir. Bu, feodal tabakanın gücünü korumak için onları düzenli baskı altına alma çabasını bile içerebilir. Aristokrat (şehirli) tabakanın üstünlüğü ters etkiye sahip olabilir.

I. Yukarıda söylenenler şimdilik yeterli olmalıdır. Bu sorulara farklı bağlamlarda düzenli olarak dönmek gerekecektir.

II. IA) için örnekler: eski Mısır *oikosları* ve Hindistan'daki *oikoslar* IB): Helenistik dünyanın büyük bölümü, geç Roma imparatorluğu, Çin, Hindistan, bir noktaya kadar Rusya ve İslam devletleri; IC): Batlamyus Mısır'ı, bir noktaya kadar Bizans

imparatorluğu ve farklı bir şekilde İngiltere'deki Stuart rejimi; İD): "aydınlanmacı despotizm" zamanındaki Batılı patrimonyal devletler, özellikle Colbert'in politikaları.

III. Bu sadece, rasyonel ekonomik etkinliğin gelişimini sınırlama eğiliminde olan çoğu patrimonyal rejimin mali politikası değildir, ama hepsinden önemlisi yönetim uygulamalarının genel niteliğidir. Bu, aşağıdaki açılardan doğrudur:

a) Gelenekçilik, istikrarlı kalmaya bağlı olabilen ve bu nedenle ekonomik sonuçları ve kullanılabilirliği açısından güvenilir olan, biçimsel olarak rasyonel düzenlemelerin yoluna ciddi engeller koyar.

b) Formel teknik eğitime sahip görevli kadrosu tipik olarak yoktur.

(Bunun Batının patrimonyal devletlerinde gelişmesi, daha sonra gösterileceği gibi, kendine özgü koşullarla açıklanır. Bu tabaka patrimonyalizmin genel yapısından tamamen farklı kaynakların dışında gelişti.)

c) Yöneticinin ve yönetim kadrosunun üyelerinin fiili keyfiliği ve salt kişisel arzularının ifadesi için geniş bir alan vardır. Düzenlenmemiş bir ücret sisteminin karışıklığı meselesinden ibaret olan rüşvet ve suiistimal fırsatı, eğer değişmez bir nicelik olarak kalsaydı, bunun en az ciddi etkisi olurdu, çünkü o zaman uygulamada hesaplanabilir hale gelirdi. Ama duruma göre her bireysel makamla ve böylece yüksek değişkenlikle belirlenen bir mesele olma eğilimindedir. Eğer makamlar kiralanıyorsa, görevli ne kadar irrasyonel olursa olsun geri almak için mevcut herhangi bir el koyma aracıyla

yatırım yaptığı sermayeyi geri almasının onun doğrudan çıkarına olduğu bir konuma sokulur.

d) Patriarkalizm ve patrimonyalizm, ekonomik etkinliği fayda, refah ve mutlak değerler açısından düzenlemek için doğal bir eğilime sahiptir. Bu eğilim, meşruluk iddiasının niteliğinden ve halkın rahatlığındaki çıkardan kaynaklanır. Bu teknik yasal düzene yönelik olan *biçimsel* rasyonellik tipini bozar. Bu tip bir etki hiyerokratik patrimonyalizm durumunda belirleyicidir. Diğer yandan, saf sultanizm durumunda en önemli olması muhtemel olan mali keyfiliktir.

Tüm bu nedenlerle, patrimonyal rejimin egemenliği altında sadece kapitalizmin bazı türleri gelişebilir:

a) Kapitalist ticaret,

b) Kapitalist makamların iltizamı, kiralanması ya da satılması,

c) Devletin ve savaşların finanse edilmesi için kaynakların kapitalist temini,

d) Bazı koşullar altında, kapitalist sömürgeler ve diğer sömürgeci girişimler. Tüm bu formlar patrimonyal rejimlere özgüdür ve çoğunlukla çok yüksek bir gelişim düzeyine ulaşır. Yine de bu, sabit sermayede ağır yatırımlara sahip kar odaklı bir girişim türü ve özgür işgücünün, bireysel tüketicilerin pazar alışlarına yönelik olan rasyonel örgütlenmesi için geçerli değildir. Bu tip kapitalizm hukuk yönetiminde, yönetim ve vergilendirmede var olan her türlü irrasyonelliğe çok duyarlıdır, zira bunlar hesaplanabilirliğin temelini bozar.

Bu durum sadece, patrimonyal yöneticinin, kendi gücünün ve mali hazırlığının çıkarına, teknik olarak uzmanlaşmış memurlarla rasyonel bir yönetim sistemi geliştirdiği durumlarda köklü olarak farklıdır. Bunun olması için, I) teknik eğitim mevcut olmalıdır; 2) böyle bir politikaya girişmek için yeterli miktarda güçlü teşvikin genellikle aynı kültürel bölge içindeki patrimonyal güçlerin çoğunluğu arasında keskin rekabet- olması şarttır 3) çok özel bir unsur gerekliliği yani patrimonyal birliklerin rekabetindeki mali destek olarak şehir komünlerinin katılımı gereklidir.

1. Modern, özellikle Batılı kapitalizm formunun başlıca habercileri görece rasyonel yönetimin özel tipleriyle birlikte Avrupa'nın örgütlenmiş şehir komünlerinde bulunur. Başlıca gelişimi on altıncı yüzyıldan on sekizinci yüzyıla, burjuva tabakasının alışılmamış güçlerinin ve onların ekonomik çıkarlarının ağır basmasıyla ayrılan Hollanda'nın ve İngiltere'nin sınıf yapısı ve politik örgütlenmesinin *(stàndischen Politischen Verbànde)* çerçevesi içinde oldu. Tamamen patrimonyal ya da büyük ölçüde feodal (feudal-standisch) Kıta devletlerinin içine yerleştirilen mali ve faydacı taklitler, sonraki özerk kapitalist gelişimlerle ana devamlılık çizgisinde durmamaları açısından Stuart tekelci endüstri sistemiyle ortak özelliklere sahiptir. Bu, endüstriyel ve tarımsal politikanın özel tedbirlerinin İngiliz, Hollandalı ve sonra Fransız modellerine yönelik olduğu kadarıyla ve böyle olduğu içinbu sonraki gelişim için temel koşulların bazılarının oluşumunda çok önemli rol oynamasına rağmen doğrudur. Bütün bunlar ileride tartışılacaktır.

2. Orta Çağların patrimonyal devletlerindeki bazı alanlarda, özellikle hem sivil hem dini hukukta eğitim almış kişilerden oluşan ve diğer herhangi bir zamanın ve yerin siyasal kurumlarındaki eşit yönetim kadrosundan köklü biçimde farklılaşan, biçimsel olarak rasyonel bir yönetim kadrosu tipi gelişti. Daha sonra bu gelişmenin kaynaklarını ve önemini daha iyi araştırmak gerekecektir. Şu an için yukarıda sunulan çok genel gözlemleri açmak mümkün değildir.

IV. Karizmatik Otorite

10. Karizmatik Otorite ve Karizmatik Cemaat

"Karizma" terimi, tekil bir kişiliğin sayesinde olağan üstü düşünüldüğü ve doğaüstü, insanüstü ya da en azından özellikle istisnai güçler ve niteliklerle donatılmış sayıldığı belli bir niteliğini içerecektir. Bunlar sıradan insan için ulaşılabilir şeyler değildir, ama ilahi kökenli ya da örnek olarak görülürler ve bunlar temelinde ilgili birey "lider" sayılır. İlkel koşullarda bu özel niteliğin sihirli güçlere dayalı olduğu düşünülürdü; bu niteliğe peygamberler, sağaltım ya da yasal bilgelikle ünlenmiş olan kişiler, avdaki liderler, savaştaki kahramanlar sahip olabilirdi. Söz konusu niteliğin etki, estetik ya da diğer herhangi bir bakış açısından nihai olarak nasıl değerlendirileceği normalde tanımlama amaçları için ilgilenmeye değmeyen bir sorundur. Önemli olan tek şey bireyin karizmatik otoriteye tabi olanlar, "takipçileri" ya da "müritleri" tarafından gerçekte nasıl görüldüğüdür.

Mevcut amaçlar açısından çok çeşitli farklı tiplere bu anlamda karizmayla donatılmış gibi muamele etmek gerekecektir. Bu, çılgın tutku nöbetleri bazen açık biçimde yanlış olarak

uyuşturucu kullanımına bağlanan "çılgının" durumunu içerir. Ortaçağ Bizansı'nda savaş çılgınlığının karizmasıyla donatılmış bu erkek grubu bir silah çeşidi olarak muhafaza edilirdi. Bu, "şaman" ı, yani saf tipte transa girmenin bir aracı olarak epileptoid nöbetlere bağlı olmak zorunda olan büyücüyü de kapsar. Bir diğer tip Mormon cemaatinin kurucusu, (her ne kadar kesin olarak belirlenemese de) çok bilge bir dolandırıcı olabilen Joseph Smith tarafından sunulur. Son olarak kendi demagojik başarısı tarafından etkilenen Kurt Eisner[7] gibi bir *litterateur* tipini içerir. Değerden arınmış sosyolojik analiz bütün bunlara "en büyük" kahramanlar, peygamberler ve alışılmış hükümlere göre kurtarıcılar olan erkeklerin karizmasına yaptığı gibi aynı seviyede davranacaktır.

I.Bu, karizmanın geçerliliği için belirleyici olan otoriteye tabi olanlar tarafından kabuldür. Bu onay özgürce verilir ve kanıt olarak kabul edilen bir şey, başlangıçta her zaman bir mucize tarafından garanti altına alınır ve ilgili ilhama, kahraman tapınmasına ya da lidere mutlak güvene bağlıdır. Ama karizmanın gerçek olduğu yerde, meşruluk iddiasının temeli olan bu değildir. Bu temel daha ziyade, karizmatik otoritenin

7 Komünist değil, parlak bir Sosyal Demokrat aydın olan Kurt Eisner Bavyera Cumhuriyetini Kasım 1918'de ilan etti. 21 Şubat 1919'da öldürüldü. Katil, Kont Arco'nun idam cezası Ocak 1920'de müebbede çevrildiğinde Weber konferanslarından birinin başında Arco'nun idamının infazını özsel ve pragmatik temelde desteklediğini açıkladı. Bu, sonraki konferansta, salonun hıncahınç izleyicilerle dolmasına ve Weber'in konferansını engelleyen gürültülü muhafazakâr gösterilere yol açtı. Görgü tanıkları Rene König ve Johannes Winckelmann'in editörleri oldukları *Max Weber zum Gedachtnis*'deki iki görgü tanığının ifadelerine bakın. Özel sayı 7, *Kölner Zeitschrifi für Soziologie*, 1963, 24 - 29. Bu dönem hakkında, bkz. ayrıca II. bölüm, 20. maddedeki göndermeler. (R)

gerçekliğini onaylamak ve ona göre davranmanın ona bağlı olanların görevi olduğu anlayışında yatar. Psikolojik olarak bu onaylama, niteliğin sahibine, coşku ya da ümitsizlik ve umuttan kaynaklanan tamamen kişisel bir bağlılık meselesidir.

Hiçbir peygamber şimdiye kadar niteliğini, kitlelerin kendisine gösterdiği tutumlarına bağlı olarak görmedi. Hiçbir seçilmiş kral ya da askeri lider şimdiye kadar ona direnen ve onu hiçe saymaya çalışanlara görevinde hatalı olana davrandığından başka türlü davranmadı. Böyle bir liderin emrinde askeri sefere katılmamak, asker toplama usulen gönüllü olsa bile, evrensel olarak hor görüldü.

II. Kanıt ve başarı liderden uzun süre uzak kalırsa; tanrısı, büyülü ya da kahramanca güçleri tarafından terk edilmiş görünürse; hepsinden önemlisi, liderliği takipçilerine fayda sağlamazsa; büyük ihtimalle karizmatik otoritesi kaybolacaktır. Bu, kralların ilahi haklarının *(Gottesgnadentum)*gerçek anlamıdır.

Eski Germen kralları bile bazen küçümsemeyle reddedildi. Benzer olaylar sözde ilkel halklar arasında çok yaygındır. Çin'de hükümdarın kalıtım tarafından değişmemiş olarak aktarılan karizmatik niteliği öyle sıkı desteklenirdi ki, sadece savaşta yenilgi değil, ayrıca kuraklık, sel ya da şanssızlık olarak düşünülen göksel olaylar gibi herhangi bir aksilik onu halk önünde günah çıkarmaya ve hatta tahttan feragat etmeye bile zorlayabilirdi. Eğer böyle şeyler olduysa, bu onun zorunlu karizmatik erdeme sahip olmadığının ve bu nedenle meşru bir "Tanrının Oğlu" olmadığının işaretiydi.

III. Karizmatik otoriteye tabi örgütlü bir grup karizmatik cemaat *(Gemeinde)* olarak adlandırılacaktır. Bu cemaat ilişkisinin duygusal formuna *(Vergemeinschafiung)* dayanır.

Karizmatik liderin yönetim kadrosu "memurlardan" oluşmaz; üyeleri teknik olarak eğitimli hiç değildir. Ne sosyal imtiyaz temelinde ne de ailevi ya da kişisel bağımlılık açısından seçilir. Bu daha ziyade üyelerinin karizmatik niteliği açısından seçilir. Peygamberin müritleri vardır; diktatörün korumaları; liderin genellikle vekilleri *(Vertraunsmànner).* Atama ya da azletme, kariyer, terfi gibi şeyler yoktur. Sadece liderin isteği üzerine çağırdıklarının karizmatik niteliği temelinde bir çağrı vardır. Hiyerarşi yoktur; lider sadece, kadrosunun üyelerini belli bir görev için karizmatik nitelikten yoksun gördüğü genel ya da tekil durumlarda müdahale eder. Uzmanlık alanı ya da kesin yeterlilik alanı gibi şeyler ve sosyal imtiyazlar temelinde makam yetkilerinin elde edilmesi yoktur. Yine de, karizmatik güçlerin ya da bireyin görevinin bölgesel ya da işlevsel sınırları olabilir. Maaş ya da arpalık gibi şeyler yoktur.

Müritler ya da takipçiler öncelikle liderleriyle gönüllü bağışla sağlanmış araçlara dayanarak bir komün ilişkisi içinde yaşama eğilimindedirler. Yerleşik yönetimsel araçlar yoktur. Onların yerinde şefleri ya da kendi karizmasına sahip olan kişiler tarafından sağlanmış karizmatik otorite verilmiş vekiller bulunur. Yasal kurallar, soyut hukuk ilkeleri sistemi ve bu nedenle onlara yönelik rasyonel adli karar süreci yoktur. Ama aynı şekilde adli içtihada yönelik yasal bilgelik de yoktur. Biçimsel olarak somut hükümler davadan davaya yeni olarak oluşturulurlar ve aslında ilahi hükümler ve vahiyler olarak görülürler. Temel açıdan bakıldığında, her karizmatik otorite " Yazılır ama ben sana şöyle diyorum..." ifadesini onaylamak zorunda olurdu. Gerçek peygamber, gerçek askeri lider ve bu anlamda her doğru lider gibi, yeni yükümlülükleri vaaz eder,

oluşturur ya da talep eder - bunu çok tipik olarak dini, askeri ya da parti grubu üyeleri tarafından böyle bir kaynaktan geldikleri için onaylanan vahiy, kehanet, ilham ya da kendi iradesinin gücü aracılığıyla yapar. Onaylama bir görevdir. Böyle bir otorite karizmatik onaylama talep eden başka bir rakip otoriteyle ters düştüğünde, tek merci sihirsel araçlar ya da liderlerin gerçek fiziksel savaşı aracılığıyla bir tür yarışmadır. Prensipte, böyle bir çatışmada sadece bir taraf haklı olabilir; diğeri cezasını çekmek zorunda olduğu yanlıştan suçlu olmak zorundadır.

Karizmatik otorite, "sıra-dışı" olduğu için, rasyonel ve özellikle bürokratik otoriteye ve her biri gündelik egemenlik biçimleri olan patriarkal, patrimonyal ya da zümre tipi çeşitleri içerisinde geleneksel otoriteye kesin biçimde karşıdır; öte yandan karizmatik tip bunun doğrudan antitezidir. Bürokratik otorite özel olarak akıl ile çözümlenebilir kurallara bağlı olma anlamında rasyoneldir, karizmatik otorite ise tüm kurallara yabancı olma anlamında irrasyoneldir. Geleneksel otorite geçmişten aktarılan örneklere bağlıdır ve bu kapsamda kurallara yöneliktir. Karizmatik otorite, iddialarının alanında, geçmişi reddeder ve bu anlamda özel olarak devrimci bir güçtür. Şef ya da sosyal olarak imtiyazlı gruplar tarafından mülk sahipliğinin gücü aracılığıyla güç konumlarının tahsisini onaylamaz. Onun için tek meşruluk temeli, kanıtlandıkça; yani onay aldığı sürece ve takipçiler ve müritler karizmatik olarak yararlılıklarını kanıtladıkları sürece, kişisel tarzda karizmadır.

Yukarıdakiler daha fazla tartışmaya neredeyse ihtiyaç duymaz. Söylenenler tıpkı dini peygamberler ya da savaş kahramanları için olduğu gibi, salt halk oylaması kuralları için de

geçerlidir. (Napolyon'un "dahilik kuralı" alçak gönüllü halkı taht ya da yüksek askeri komuta noktasına yükseltti.).

IV. Saf karizma ekonomik değerlendirmelere özel olarak yabancıdır. Her nerede görünürse, kelimenin en vurgulu anlamıyla bir "çağrı", bir "misyon" ya da bir "ruhani görev" oluşturur. Saf tipte, gelir kaynağı olarak lütufların ekonomik faydasını hor görür ve reddeder; ancak, bu hiç şüphesiz çoğunlukla bir gerçekten çok ideal olarak kalır. Karizma, belli şartlar altında peygamberlerin ve müritlerin yaptığı gibi, her zaman mülkten ya da hatta kazançtan feragat talep etmez. Kahraman savaşçı ve onun takipçileri etkin şekilde ganimet arar; seçilmiş yönetici ya da karizmatik parti lideri maddi güç araçlarına ihtiyaç duyar. Ayrıca önceki, saygınlığını desteklemek için otoritesinin parlak bir teşhirine ihtiyaç duyar. Gerçek karizmatik tipe bağlı kalındıkça; hor görülen, geleneksel ve rasyonel günlük tutumluluk, bu amaca adanan devamlı ekonomik etkinlik aracılığıyla düzenli bir gelirin elde edilmesidir. Ya bağış, vakıf, rüşvet ve hizmet karşılığı ücreti içeren büyük ölçekte ya da dilenerek hediyelerle geçim, desteğin gönüllü türünü oluşturur. Diğer yandan ister zorla ister diğer araçlarla "ganimet" ve gasp, ihtiyaçlar için karizmatik tedarikin tipik şeklidir. Rasyonel ekonomik etkinlik açısından, karizmatik ihtiyaç tatmini tipik anti- ekonomik güçtür. Günlük rutin dünyayla herhangi bir uğraşı reddeder. Sadece, tam bir duygusal aldırmazlık tutumuyla, düzensiz, sistematik olmayan, kazanç eylemlerini hoş görebilir. Mülk gelirine dayanma, ekonomik kaygıların alıcısına yardım ettiğinden dolayı, bazı gruplar için karizmatik bir hayat biçiminin ekonomik temeli olabilir; ama bu, normal karizmatik "devrimci" için alışılmamıştır.

Kilise memurluğunun Cizvitlere yasaklanması bu müritlik prensibinin rasyonelleştirilmiş bir uygulamasıdır. Asketizmin tüm "virtüözlerinin", dilenci tarikatlarının ve inanç için savaşların bu kategoriye ait olduğu oldukça açıktır. Neredeyse tüm peygamberler gönüllü hediyelerle desteklendi. Aziz Paul'un iyi bilinen "eğer bir adam çalışmazsa, yiyemez" sözü karizmatik misyonerlerin asalak kalabalığına karşıydı. Bunun kendi başına ekonomik etkinliğin pozitif değerlemesiyle ilgisi olmadığı açıktır; ama sadece bir şekilde kendi geçimini sağlamayı her bir bireyin görevi olarak tespit eder. Bunun nedeni tarla zambaklarıyla ilgili salt karizmatik hikayenin düz anlamıyla anlaşılmadığı, fakat bundan ancak "yarını düşünmemek" anlamı çıkarılabileceğinin farkına varmasıdır. Diğer taraftan, karizmatik müritliğin önceki artistik tipi durumunda, ekonomik mücadeleden soyutlanmanın "ekonomik olarak bağımsız", yani mülk geliri üzerinden yaşama niteliğine sahip kişilerin gerçekten sınırlandırılması anlamına gelmesi anlaşılabilir. Bu, en azından temel amaçları açısından, Stefan George' un çevresi için geçerliydi.

V. Gelenekçi dönemlerde, karizma büyük devrimci güçtü. Aynı şekilde devrimci bir güç olan "akıl", hayatın koşullarını ve böylece problemlerini ve son olarak insanların onlara karşı tutumunu değiştirerek dıştan çalışır, ya da bireyi entelektüelleştirir. Diğer yandan karizma, öznel ya da içsel açıdan; acıdan, çatışmadan ya da coşkudan doğan bir yeniden yönlendirmeyi gerçekleştirebilir. O zaman "dünyanın" farklı problemlerine karşı tüm tutumların tamamıyla yeni yönlendirmesiyle merkez tutumların ve eylem yönelimlerinin radikal değişimi ve ile

sonuçlanabilir.[8] Rasyonellik öncesi dönemlerde, onlar arasındaki gelenek ve karizma, eylemin yöneliminin tamamını neredeyse ortadan kaldırdı.

V. Karizmanın Rutinleşmesi

11. Karizmatik Cemaatin Doğuşu ve Veraset Sorunu

Saf formu içerisinde karizmatik otorite, günlük rutin yapıya özellikle yabancı bir karaktere sahiptir. Doğrudan ilgili sosyal ilişkiler tam anlamıyla kişiseldir, karizmatik kişisel özelliklerin geçerliliğine ve uygulamasına dayanır. Eğer sadece geçici bir olgu olarak kalmaz, fakat kalıcı bir ilişki, takipçi ve müritlerin cemaati ya da parti örgütlenmesi ya da politik veya dini bir çeşit örgütlenme karakteri alırsa, karizmatik otoritenin kökten değişmesi gerekir. Aslında saf formu içerisinde, karizmatik otoritenin sadece gelişme halinde (*in statu nascendi*) var olduğu söylenebilir. Karizmatik otorite, durağan kalamaz; ya gelenekselleşir ya da rasyonelleşir ya da ikisinin karışımı olur.

Bu dönüşümün altında yatan temel nedenler, şunlardır: (a) takipçilerin cemaatin devamlılığında ve devamlı etkinliğindeki ideal ve hatta maddi çıkarları, (b) yönetim kadrosunun üyelerinin, müritlerin, parti işçilerinin ve diğerlerinin ilişkilerini devam ettirmedeki daha güçlü amaçları ve daha güçlü maddi çıkarları. Sadece bu değil, aynı zamanda bunun ideal ve maddi bakış açısından da böyle devam etmesinde çıkarları vardır; konumları istikrarlı bir günlük temele oturtulur. Bu, her şeyden önce normal ailevi ilişkilere katılmasını mümkün

8 Weber burada Welt'i tırnak içerisinde kullanarak onun öncelikle dini bağlamdaki anlamına atıfta bulunduğunu gösterir. Bu, aşkın dini kaygılardan ayrılan "dünyevi" şeylerin ve çıkarların alanıydı.

kılmak ya da en azından ailede ve ekonomik ilişkilerde, sıradan dünyevi bağlardan koparıldığı bir çeşit müritlik yerine sağlam bir sosyal konum sağlamak anlamına gelir.

Bu çıkarlar genellikle karizmatik lider ortadan kaybolduğu zaman ve onun yerine kimin geçeceği problemiyle birlikte dikkati çekecek kadar açık hale gelir. Bu probleme çözüm bulunma şekli - eğer tamamen bulunursa ve karizmatik cemaat var olmayı sürdürürse ya da şimdi ortaya çıkmaya başlarsa sonraki sosyal ilişkilerin karakteri açısından büyük öneme sahiptir. Aşağıdakiler çözümün muhtemel temel tipleridir:

(a) Otorite konumu için ona uyacak niteliklerle ilgili ölçüt temelinde yeni bir karizmatik lider arayışı.

Bu görece yeni Dalai Lama'nın seçimi sürecindeki saf tipte bulunabilir. Bu, Buda'nın reenkarnasyonu olarak yorumlanan niteliklere sahip çocuğun özelliklerinin araştırılmasını içerir. Bu yeni Apis Öküzü'nün seçimine çok benzer.

Bu durumda yeni karizmatik liderin meşruluğu belli ayırt edici vasıflara; dolayısıyla, bir geleneğin ilişkili olarak ortaya çıktığı kurallara bağlıdır. Sonuç, liderliğin tamamen kişisel özelliklerinin lehine azaldığı bir gelenekselleşme sürecidir.

b) Kehanetler, kader, ilahi adalet ya da diğer seçim teknikleriyle ortaya çıkan *vahiy.* Bu durumda yeni liderin meşruiyeti seçim *yönteminin* meşruluğuna bağlıdır. Bu yasallaştırmanın bir çeşidini kapsar.

Bazen, İsrail'in *Shofetim*'lerin (yargıçlar) bu karakterde olduğu söylenir. Saul'un eski savaş kehanetleriyle seçildiği söylenir.

c) Karizmatik liderin kendi vekilini ataması ve takipçilerin bunu onaylaması.

Bu çok yaygın bir şekildir. Aslında Roma **magistratlarının** makamları tamamen bu şekilde doldurulurdu. Sistem, diktatörün atanması ve *interrex*'in8 kurumsallaşmasıyla sonraki zamanlarda kesin şekilde devam ediyordu.

Bu durumda meşruluk atama ile kazanılmaktadır.

d) Karizmatik nitelikli yönetim kadrosunun *halefi* ataması ve cemaatin onu onaylaması. Bu süreç, tipik biçimi içerisinde, "seçim" ya da "adaylık" ya da benzer bir durum olarak yorumlanmamalıdır. Bu özgür bir seçim meselesi değildir, nesnel bir göreve kesinlikle bağlı olma durumudur. Bu sadece oy çoğunluğu ile belirlenmez, bu tamamen karizma ile doğmuş doğru kişinin tayin edilmesi meselesidir. Böyle bir durumda çoğunluğun değil, azınlığın haklı olması oldukça muhtemeldir. Çoğu zaman oybirliği gereklidir. Şunu da belirtmek gerekir ki hatayı kabul etmek zorunludur ve hatada ısrar etmek ciddi bir suçtur. Yanlış seçim yapmak kefaret gerektiren gerçek bir hatadır. Bu aslında büyüsel bir suçtu.

Bununla birlikte, böyle bir durumda meşruluğun, konumun gerektirdiği sürecin doğruluğunun standartları tarafından doğrulanmış olan edinilmiş hak niteliğini alması kolaydır. Konum bu süreç sayesinde ve büyük ölçüde, taç giyme gibi kaçınılmaz formalitelere uygun olarak elde edilir.

Bu, Batı dünyasında piskopos ve kralların ruhban sınıfı tarafından ve yüksek soyluların cemaatin onayı ile taç giymesinin özgün anlamıydı. Tüm dünyada pek çok benzer olay vardır. Aslında bunun modern" seçim" kavramının kaynağı olması sonradan karşılaşılacak problemler doğurur.[9]

9 Bkz. Theodor Mommsen, *Abriss des römischen Staatsrechts.* İlk baskı 1893, ikinci baskı 1907, 102vd. , 162 vd. (W)

e) Karizmanın kalıtımla geçen bir özellik olduğu, dolayısıyla karizma sahibinin akrabalarında ve özellikle yakın akrabalarında da bulunması. Bu durum kalıtımsal karizmadır. Böyle bir durumda kalıtımın intikal etmesindeki düzen, elde edilmiş haklarla aynı şey değildir, ondan farklılaşabilir. Bazen akraba grubu içinden uygun mirasçının bahsedilen yöntemlerin bazılarıyla seçilmesi gerekir.

Bu nedenle bazı Afrika ülkelerinde kardeşler bu varislik için savaşmak zorundaydı. Çin'de varislik yaşayan grubun atalarıyla olan ilişkisi yoluyla gerçekleşmek zorundaydı. Doğu'da yaşça kıdemli olma ya da takipçilerin onaylaması gibi kurallar çok yaygındı. Bundan dolayı Osmanlı Hanedanı'nda diğer muhtemel adayları öldürmek bir zorunluluktu.

Sadece Ortaçağ Avrupa'sında ve Japonya'da, başka münferit yerlerde, otoritenin tevarüsünü yönetmek için, ilk çocuk olma hakkı oldukça açık biçimde kabul edilmiştir. Bu, aynı karizmatik aileden gelen çok sayıda adayın arasındaki mücadeleyi ortadan kaldırarak politik grupların birleşmesini kolaylaştırır.

Kalıtımsal karizma meselesinde, onaylama artık kişisel karizmatik niteliklere değil, kişinin kalıtımsal haleflikle aldığı konuma yöneliktir. Bu, ya gelenekselleşmeye ya da yasallaşmaya yol açabilir. İlahi haklar kavramı kökten değiştirilir ve artık otoriteye tabi olanların onayına bağlı olmayan kişisel bir hak aracılığıyla otorite anlamına gelmeye başlar. Kişisel karizma tamamen ortadan kalkmış olabilir.

Kalıtımsal monarşi açık bir örnektir. Asya'da çok sayıda kalıtımsal papazlık vardır; hatta sıklıkla, akraba gruplarının kalıtımsal karizması sosyal tabakalaşmanın ve tımarlara ve arpalıklara uygunluğun kriteri kabul edilirdi.

(f) Karizmanın birinden diğerine törensel araçlarla geçebileceği veya yeni bir kişide yaratılabileceği anlayışı. Kavram başlangıçta büyüseldi. Bu karizmanın tek bireyden ayrılmasını içerir; bu onu nesnel, devredilebilen bir varlık haline getirir. Özellikle *makam karizması* haline gelebilir. Bu durumda meşruluk inancı artık bireye değil, kazanılmış niteliklere ve törensel eylemlerin etkinliğine yönelir.

En önemli örnek ruhbanlık karizmasının kutsal yağ sürerek, takdis ederek ya da elini üzerine koyarak; krallık otoritesinin de kutsal yağ sürerek ya da taç giyme töreni ile intikal ettirilmesidir. Böylelikle kazanılan *Character indebilis*, karizmatik özelliklerin ve makamın gücünün papazın kişisel özelliğinden kurtarılması anlamına gelir. Tam da bu nedenle bu, Donatist ve Montanist sapkınlıklardan Protestan devrimine kadar, sürekli çatışma konusu olmuştur. Ouakerlerın "parayla tutulmuş adamı" makam karizması bahşedilen hatiptir.

12. Karizmatik Kadronun Sahiplenme Türleri

Karizmanın uygun veraseti garanti etmek amacıyla rutinleşmesine onun idari kadro tarafında rutinleşmesi eşlik eder. Takipçiler için inanç ve coşku cemaatinde hediyeler, ganimetler ve kişisel kazançla yaşamak sadece başlangıç evrelerinde ve karizmatik lider dışarıdaki sosyal organizasyonlarda rol oynadıkça mümkündür. Sadece coşkulu küçük mürit grubunun üyeleri ve takipçileri kendi hayatlarını tamamen ideolojik olarak çağrıya adamaya hazırdır. Takipçilerin ve müritlerin büyük çoğunluğu, uzun vadede geçimlerini maddi anlamda da "mesleklerinden" sağlayacaklardır. Gerçekte, hareket dağılmazsa durum bu olmalıdır.

Dolayısıyla, karizmanın rutinleşmesi aynı zamanda; güçlerin ve ekonomik avantajların takipçiler ve müritler tarafından sahiplenilmesi ve devşirmenin düzenlenmesi şeklini alır. Bu gelenekselleşme ve yasallaşma süreci, rasyonel yasallaşmanın söz konusu olup olmamasına göre birkaç tipik formdan birini alabilir.

I. Devşirmenin esas temeli kişisel karizmadır. Ancak, rutinleşmeyle birlikte takipçiler ve müritler devşirmenin, özellikle eğitim ve uygunluk testleriyle ilgili kurallarını oluşturabilirler. Karizma sadece "uyandırılabilir" ve " test edilebilir"; "öğrenilemez" ya da "öğretilemez". Büyücüler ve kahramanlar ve tüm çıraklar tarafından icra edildiği şekliyle bütün büyüsel asketizm türleri bu kategoriye girer. Bunlar idari kadroyu dışa kapamanın yollarıdır. (Eğitimin karizmatik tipi hakkında, bakınız aşağıda 4. bölüm [bitirilmemiş].)

Sadece kendini kanıtlayan çırağın otoriteyi kullanmasına izin verilir. Gerçek bir karizmatik lider, üyelik için bu tarz bir ön koşula karşıdır; onun halefi bu şekilde davranamaz, en azından idari kadro tarafından seçilmişse.

Bu tip, "erkekler evinin" büyüsel ve savaşçı asketizmi tarafından inisiasyon törenleri ve yaş grupları ile gösterilir. İnisiasyondan başarılı bir şekilde geçememiş kişi " kadın" olarak kalır; yani, karizmatik grubun dışında tutulur.

2. Karizmatik normların bu tanımlanan geleneksel sosyal statülere (kalıtımsal karizmatik temele dayalı olarak) dönüştürülmesi kolaydır. Eğer lider kalıtımsal bir temelde seçilirse, aynısı kadronun ve hatta takipçilerin seçiminde ve yerleştirilmesinde de olabilir. "Klan devleti" (*Geschlechterstaat)* terimine siyasal bir kuruluş tamamen ve katı biçimde bu kalıtımsal

karizma ilkeleri açısından düzenlendiğinde başvurulacaktır. Böyle bir durumda, yönetim yetkilerinin, tımarların ve arpalıkların tüm tahsisleri ve ekonomik avantajların her türü aynı modeli izler. Sonuç, tüm gücün ve her çeşit avantajın gelenekselleşmesidir. Kişisel karizmatik meşruiyeti olmayan geleneksel gerontokratlar ve patriarklar olan aile reisleri ailelerinden alınamayacak bu güçlerin uygulanmasını düzenler. Bir erkeğin ve ailesinin derecesini belirleyen işgal ettiği pozisyonun tipi değildir; aksine ailesinin kalıtımsal karizmatik derecesi kişinin işgal edeceği pozisyonu belirleyecektir.

Japonya, bürokrasinin gelişmesinden önce, bu şekilde düzenlenmişti. Aynısı, karasal devletlerde gerçekleşen rasyonelleşmeden önce otoritenin eski ailelerin ellerinde olduğu Çin için de geçerliydi. Diğer örnekler Hindistan'daki kast sistemi ve *mestnichestvonun* başlatılmasından önce Rusya'dır. Aslında imtiyazla kurulan tüm kalıtımsal sosyal sınıflar aynı kategoriye girer.

3- İdari kadro, üyeleri için *bireysel* pozisyonların ve ilgili ekonomik avantajların yaratılması ve elde edilmesine çalışabilir. Bu durumda, gelenekselleşme ve yasallaşma eğilimine göre, a) arpalık b) makam ya da c) tımar gelişecektir. Birinci durum papazın ödenek aldığı bir örgütlenmeyle; ikincisi patrimonyalizm ya da bürokrasi; üçüncüsü feodalizm ile sonuçlanacaktır. Bu gelir kaynakları tahsis edilir ve günlük ekonomik yapının yerleşik ilişkileri olmadan hediye ya da ganimetle geçinmenin yerini alır.

a) durumu yani arpalıklar; dilenme geliri, ayni ödemeler ya da parasal vergilerin geliri ve nihayet tımar geliri hakkına dayanır. Sonraki ücretsiz hediye ve ganimetle

geçimin rasyonel örgütlenme ya da finans açısından düzenlenmesi aracılığıyla öncekinden doğabilir.

Düzenlenmiş dilencilik Budizm'de bulunur; ayni arpalık, Japonya ve Çin'de pirinç kiralarıdır; para vergileriyle geçim tüm rasyonelleşmiş fetih devletlerinde kuraldı. Son durum her yerde, özellikle rahipler ve yargıçlarda ve Hindistan'da, askeri otoritelerde bile yaygındır.

b) durumu yani karizmatik görevin makama dönüştürülmesi, daha çok patrimonyal ya da daha çok bürokratik karakter gerektirebilir. Önceki çok daha yaygındır; sonuncusu öncelikle Antikite ve modern Batı dünyasında bulunur. Başka yerde ise istisnadır.

c) Durumunda, sadece toprak tımar olarak tahsis edilebilir; öte yandan böyle bir pozisyon asli karizmatik karakterini devam ettirir ya da güçler ve otorite tamamen tımar olarak tahsis edilebilir. Bu iki durumu ayırt etmek zordur. Yine de, konumun karizmatik karakterine yönelim Orta Çağlar'da bile yavaşça kayboldu.

12a. Statü Onuru ve Otoritenin Meşrulaşması

Karizmanın gündelik bir olaya dönüştürülmesi için, anti-ekonomik karakterinin değiştirilmesi gereklidir. Grubun ihtiyaçlarını ve dolayısıyla vergi ve bağışları toplamak için gerekli ekonomik koşulları sağlamak için bir mali örgütlenme formuna uyarlanmalıdır. Karizmatik bir hareket prebendal bir doğrultuda geliştiğinde "laik kesim" ruhban sınıfından "pay" anlamına gelen KÀ.npoç'den türemiştir yani, rutinleşmiş idari kadronun katılımcı üyelerinden farklılaşmış hale

gelir. Bunlar gelişen "kilisenin" rahipleridir. Buna bağlı olarak, gelişen siyasal bir kurumda, - rasyonel durumda "devlet" - vasallar, arpalık sahipleri, memurlar, veya (gönüllü parti çalışanları ve görevlileri yerine) atanmış parti görevlileri; "vergi ödeyenlerden" ayrılmışlardır.

Bu süreç Budizm ve Hindu tarikatında çok belirgindir bakınız aşağıda Din Sosyolojisi. Aynısı kalıcı yapılar şeklinde rasyonelleşmiş bütün fetih devletleri, partiler ve asli olarak karizmatik yapılar için geçerlidir.

Sonuç olarak, rutinleşme sırasında, karizmatik olarak yönetilen örgüt büyük ölçüde günlük otoritelerden birine, özellikle zümre tipi veya bürokratik çeşidi içerisindeki patrimonyal forma dönüştürülürler. Başlangıçtaki özellikleri kalıtım ya da makam sahipliğiyle elde edilmiş karizmatik statü onurunda kalma eğilimindedir. Bu, şefin kendisi ve kadrosundaki tüm üyeler olmak üzere tahsise katılan herkes için geçerlidir. Bu, yöneten grupların sahip olduğu prestij tipi meselesidir. İlahi hakka sahip kalıtımsal monark; basit bir patrimonyal şef, patriark veya şeyh değildir; vasal evin sadece hizmetlisi ya da memuru değildir. Diğer detaylar, statü gruplarının analizine bırakılmalıdır.

Kural olarak, rutinleşme çatışmadan bağımsız değildir. Erken dönemlerde, şefin karizması üzerindeki kişisel hak iddiaları kolayca unutulamaz ve makamın ya da kalıtımsal statünün karizması ile kişisel karizma arasındaki çatışma pek çok tarihi durumda tipik bir süreçtir.

1. Affetme gücü - bu, ölümcül günahlardan aklama gücüdür - aslen sadece kişisel karizmatik şehitler ve asketikler tarafından elde tutuluyordu, ama piskopos ve rahip makamının

gücüne dönüştü. Bu süreç Doğuda Batı'da olduğundan çok daha yavaştı; çünkü bu sonrakinde Roma'nın makam kavramından etkilenmişti. Karizmatik liderin önderliğindeki makamın gücüne ya da kalıtımsal karizmatik güce karşı yönelen devrimler, ticaret birliklerinden devlete kadar tüm organizasyon türlerinde bulunabilir. (Sonuncusu özellikle şu an [1918 20] belirgindir.) Parasal ekonomi içindeki farklı ekonomik birimlerin birbirine bağlılığı geliştikçe karizmatik hareketin takipçilerinin günlük ihtiyaçlarının baskısı daha büyük hale gelir. Bunun etkisi rutinleşme eğilimini güçlendirmektir; bu her yerde etkindir ve bir kural olarak sonuçta galip çıkar. Karizma peygamberi hareketlerin ya da erken dönemlerinde geniş kapsamlı politik hareketlerin tipik bir olgusudur. Ama hâkimiyet tamamen kurulur kurulmaz ve hepsinden öte kitleler üzerinde kontrol sağlanır sağlanmaz, bu günlük rutinin baskısına yol verir.

2. Karizmanın rutinleşmesinin altında yatan belirleyici güdülerden biri doğal olarak güvenlik mücadelesidir. Bunun anlamı, bir yandan, otoritenin durumunun meşrulaşması ve sosyal saygınlık, diğer yandan, liderin sevenleri ve takipçiler tarafından faydalanılan ekonomik avantajların meşrulaşmasıdır. Ancak, bir diğer önemli güdü, düzeni ve kadro örgütlenmesini yönetimi sürdürmenin normal, günlük gereksinimleri ve koşullarına adapte ettirme şeklindeki nesnel gereklilikte yatmaktadır. Özellikle bu bağlamda idari uygulama ve yargısal karar geleneklerinin yerleşebildiği noktalar her zaman vardır, çünkü bunlara normal idari kadro ve onun otoritesine tabi olanlar tarafından ihtiyaç duyulur. Aşağı yukarı kesin bir düzenin idari kadronun kendi örgütlenmesine sunulması daha

gerekli bir durumdur. Sonuçta, aşağıda detaylı olarak tartışılacağı gibi, idari kadro ve tüm yönetim uygulamalarının günlük ekonomik koşullara adapte olması gerekmektedir. Kalıcı, rutin idarenin masraflarının ganimet, bağış, hediye ve ikramla karşılanması, saf tipte askeri ve peygamberi karizmaya özgü olduğu gibi mümkün değildir.

3- Rutinleşme süreci bu nedenle sadece veraset sorunu ile sınırlı değildir ve bu çözüldüğü zaman da durmaz. Aksine, en temel sorun karizmatik idari kadrodan ve idarenin ilgili ilkelerinden günlük koşullara uygun bir hale geçiş yapmaktır. Veraset sorunu, yine de, önemlidir çünkü yapının kariz-matik odağının rutinleşmesi onun aracılığıyla olur. Liderin kendi karakteri ve meşrulaşma talebi onun içinde değiştirilir. Bu süreç, sadece bu bağlam içinde anlaşılabilir olan ve geleneksel ya da hukuksal düzen kalıpları ya da idari örgüt tiplerine geçiş problemi için geçerli olmayan özgün ve karakteristik kavramlar içerir. Veraset sorununu halletme biçimlerinden en önemlileri bir halefin karizmatik tayini ve kalıtımsal karizmadır.

4. Daha önce bahsedildiği gibi, karizmatik liderin kendi halefini atamasının en önemli tarihi örneği Roma'dır. Bu düzenleme, kral *(rex)* için gelenek tarafından onaylanır; *Principate* döneminde *diktatörün* ve ortak imparator ile halefinin atanması için tarihi dönemlerde var olmuştur. Tüm yüksek **magistratların** *imperium* ile donatılma şekli açıkça, onların aynı zamanda askeri komutan tarafından halef olarak atandıklarını, yurttaş ordusunun onayına tabi olduğunu gösterir. Adaylar yetkili **magistrat** tarafından incelenirdi ve aslen geçerli bir sebep olmaksızın kabul edilmemeleri gelişmenin doğasının ne olduğunu açıkça gösterir.

5- Bir halefin liderin karizmatik takipçileri tarafından tayininin en önemli örnekleri, piskoposların ve özellikle de Papa'nın, olan ruhban sınıfının ataması ve müritler topluluğunun onaylaması şeklindeki orijinal bir sistem tarafından seçiminde bulunur. U. Stutz'un araştırmaları Alman kralının seçilmesinin piskopos seçimlerini model aldığını olası hale getirmiştir.[10] Kral, bir grup nitelikli prens tarafından atanır ve silah taşıyan "halk" tarafından onaylanırdı. Benzer düzenlemeler çok yaygındır.

6. Kalıtımsal karizmanın gelişmesinin klasik örneği Hindistan'daki kast sistemidir. Orada, tüm mesleki nitelikler ve özellikle güç ve otorite pozisyonunun tüm nitelikleri kalıtımsal karizmaya kesin bir şekilde bağlı olarak kabul edilirdi. Yönetme yetkilerini de içeren tımarlar için seçilme yeterliği akraba grubunun üyeleriyle sınırlıydı. Tımarlar grubun en yaşlı üyesi tarafından veriliyordu. Olağanüstü derecede önemli ve etkili bir makam olan *guru, directeur de l'âme* da içinde olmak üzere her türlü dini makam kalıtımsal karizmatik özelliklere bağlı olarak düşünülür. Aynı şey, geleneksel müşterilerle olan her türlü ilişki ve köy örgütlenmelerindeki rahip, berber, çamaşırcı, bekçi vs. gibi tüm konumlar için de geçerlidir. Bir mezhebin kuruluşu, Çin'deki Taoizm için olduğu gibi, her zaman kalıtımsal bir hiyerarşinin gelişmesi anlamına geliyordu. Ayrıca, Japonya'daki "feodal" devlet, daha sonra ödeneklere ve yeni bir feodalleşmeye neden olan Çin modelinde bir patrimonyal bürokrasiyi benimsemeden önce, sosyal örgütlenme tamamen kalıtımsal karizmaya dayanıyordu.

10 Bkz.. Fritz Rörig, *Geblütsrecht undfreie Wahlin ihrer Auswirkungauf die deutshe Geschichte* (Abhandlungen der Berliner Akademie, 1945/6, Philosophische - Historische Klasse Nr. 6) (W)

Otorite konumları üzerindeki bu tür kalıtımsal karizma hakkı tüm dünyada benzer şekillerde oluştu. Kişisel başarının gücü ile oluşan yeterliğin yerini doğuştan gelen yeterlik aldı. Bu her yerde, kalıtımsal aristokrasinin gelişmesinin temelidir; Roma asilzadelerinde, Tacitus'un Almanlar arasında tanımladığı *stirps regia* kavramında, geç Orta Çağlar'da turnuvalara ve manastırlara seçilme kurallarında ve hatta Birleşik Devletler'in sonradan görme aristokrasisi adına yapılan soy araştırmalarında bile bu geçerlidir. Aslında bu, kalıtımsal statü gruplarının kurulduğu her yerde bulunabilir.

Ekonomi ile ilişki: Karizmanın rutinleşmesi süreci çok önemli açılardan, ekonominin koşullarına uyum sağlamakla aynıdır; çünkü bu, günlük hayatta sürekli işleyen temel güçtür. Ekonomik koşullar bu bağlamda başrolü oynar ve sadece bağımlı değişken oluşturmaz. Çok geniş bir kapsamda, kalıtımsal karizmaya ya da makam karizmasına geçiş, ekonomik mallar üzerinde mevcut ya da yeni kazanılan kontrol güçlerini meşrulaştırma aracı olarak hizmet eder. Hiçbir suretle önemsiz olmayan bağlılık ideolojisi ile beraber, özelde kalıtımsal monarşiye olan bağlılık, halkın saltanatın kalıtımsal olarak devrinin kutsallığına inanmayı bırakması durumunda yasal ve kalıtımsal olarak kazanılan mülkün tehlikede olacağı fikrinden güçlü şekilde etkilenir. Bu nedenle kalıtımsal monarşinin proletaryadan çok zengin tabakaya uygun olması tesadüfi bir durum değildir.

Bunun ötesinde,, çeşitli olası uyum biçimlerinin ekonomik düzenle ilişkisi hakkında, aynı zamanda önemli ve değerli olacak genel anlamda bir şey söylemek mümkün değildir. Bu, daha ayrıntılı bir değerlendirmeye bırakılmalıdır. Prebendal

bir yapının, feodalizmin gelişmesi ve her türlü avantajın karizmatik kalıtımsal temele dayanarak elde edilmesi tüm durumlarda, erken patrimonyal ya da bürokratik dönemde gelişmiş gibi karizmatik hareket noktasından gelişirlerse, ekonomik düzen üzerinde aynı kalıplaşmış etkiye sahiptir. Ekonomik yönlerden de, karizmanın devrimsel etkisi genellikle muazzamdır; öncelikle, çoğu zaman yıkıcıdır, çünkü bu yönelim biçimleri anlamına gelir. Ama rutinleşme tam karşıtına yol açar.

Karizmatik devrimin ekonomisi ayrıca tartışılmalıdır; bu bütünüyle ayrı bir meseledir.

VI. Feodalizm

12b. Batı Feodalizmi ve Patrimonyalizm ile Çatışması

Yukarıda, 12:3c kısmında [tımar] bahsedilen durum, ayrı bir tartışma gerektirmektedir. Bunun nedeni bundan hem patrimonyalizmden hem de gerçek ya da kalıtımsal karizmadan farklı ve büyük bir tarihi önemi olan bir egemenlik yapısının, yani feodalizmin gelişebilmesidir. İki tip arasında ayrım yapacağız: Tımara dayalı olan (*Lehensfeudalismus)* ve arpalığa dayalı olan *(prebendalfeodalizm).* Toprağın kullanımının askerlik hizmeti karşılığında verildiği diğer tüm formların gerçekten patrimonyal bir karakteri vardır ve bu nedenle burada ayrı olarak değerlendirilmeyecektir. Arpalığın farklı çeşideri daha sonra ayrıntılı olarak tartışılacaktır.

A. Bir tımar aşağıdaki öğeleri içerir:

(1) Otoriteyi uygulama yetkileri haklarının tahsisi. Tımar olarak sahiplenme sadece efendinin evinin içinde geçerli yetkileri kapsayabilir ya da politik bir birliği içerecek şekilde

genişletilebilir. Sonraki tip ekonomik haklarla - yani, mali haklarla - sınırlanabilir ya da tam olarak siyasal yetkileri içerebilir. Tımarlar özel hizmetler sağlama karşılığında verilir. Aslında öncelikle askeri karakterdedirler, ama idari işlev de içerirler. Tımarın verilmesi özel bir şekilde olur. Şu şekillerde uygulanır:

(2) Lordun ve tımarın alıcısı olan vasalının yaşam süresi boyunca salt kişisel temeldedir.

(3) İlişki anlaşma ile kurulur, dolayısıyla vasalın özgür bir adam olduğu farzedilir.

(4) Eğer feodalizm tımarlara dayanıyorsa alıcı, şövalye statü grubunun yaşam tarzına bağlanır.

(5) Bağlılık sözleşmesi basit bir iş anlaşması değildir; bu bir birlik, çift taraflı sadakat zorunluluğu olan bir kardeşlik ilişkisi kurar, tabi ki yasal olarak eşit olmayan bir temele dayanır. Bu yükümlülükler;

(a) Şövalye statü onuru tarafından desteklenir ve (b) açık biçimde sınırlandırılmıştır.

Yukarıda, 12. kısmın sonunda belirtilen geçiş (yani sadece toprağın elde edilmesinden gücün tamamen elde edilmesine geçiş); a) tımarlar kalıtımsal olarak elde edildiğinde, sadece her yeni vasalın gerekli özellikleri taşıması ve lorduna sadakat yemini etmesi ve mevcut vasalların yeni lorduna aynı yemini edecek olması koşuluna tabi olduğunda; 3) feodal idari kadro lordu her açık kadroyu *(Leihezwang)* doldurmaya zorladığında oluşur, çünkü tüm tımarlar şövalye statü grubu üyelerinin bakım fonunun bir parçası olarak düşünülür.

İlk adım Orta Çağlar'da görece erken olarak atıldı; ikincisi daha sonraydı. Kralların ve prenslerin vasallarıyla savaşı

her şeyden önce, genellikle açıkça olmamakla beraber, bu ilkenin ortadan kaldırılmasına yönelikti; çünkü bu, patrimonyal bir rejimin doğuşunu engelliyordu.

B. Eğer bir yönetim tamamen tımarların verilmesine dayanıyorsa -*Lehensfeudalismus* tarihsel olarak saf türde hiç bir zaman saf patrimonyalizmden daha fazla gerçekleşmemiştirbu aşağıdaki özellikleri gerektirir:

(1) Lordun otoritesi vasalların bağlılık yeminlerine sadık kalacağı olasılığına indirgenir.

(2) Siyasal birliğin yerini tamamıyla, lordla vasal ve sırayla onların alt vassalları (alt tımarlar) arasındaki kişisel bağlılık ilişkisi sistemi alır. Sadece bir lordun kendi vasalları ona sadakatle bağlı olduğuna göre onlar da kendi yasallarından sadakat beklerler ve bu böyle devam eder.

(3) Sadece " ağır suç" durumunda lordun vasalı görevden alma yetkisi vardır ve aynı durum için vasal da kendi vasalını görevden alır. Yine de böyle bir durum ortaya çıktığında, lord yeminini bozan vasala karşı haklarını dayatmakta diğer vasalların yardımına ya da suçlu tarafın alt vassallarının pasifliğine bağımlıdır. Bu iki destek kaynağından birine ancak, ilgili taraf suçun gerçekten işlendiğini kabul ettiğinde güvenilebilir. Bununla birlikte, derebeyi o zaman bile alt vasalların karışmama politikasına güvenemez; bunu ancak bir derebeyine karşı savaşın istisnai bir durum olduğu ilkesinin onlar tarafından kabul edildiğini güvence altına aldığı zaman yapabilir. Derebeyleri her zaman bu ilkeyi oluşturmaya çalıştılar, ama her zaman başarılı olamadılar.

(4) Alt-tımarları oluşturma süreci aracılığıyla tımar hiyerarşisine uygun bir sosyal derece hiyerarşisi vardır - Mirror of

Saxon Law'daki *(Sachsenspiegel) Heerschilde* düzeni. Bu yine de adli ve idari bir hiyerarşi değildir. Zira, bir emre ya da karara itiraz edilip edilemeyeceği ve hangi otoriteye itiraz edileceği ilke olarak temyiz mahkemesi *(Oberhof)* ile ilgili bir durumdur ve feodal ilişkilerin hiye-

rarşisine bağlı değildir. (Teorik olarak *Oberhofotoritesini* yerel yargı lordlarının statüsü ile aynı saymak mümkünse de uygulamada durum böyle değildi.)

(5) Nüfus içinde patrimonyal ya da siyasal otoriteyi içeren tımarlara sahip olmayanlar "tebaadır" *(Hintersassen);* yani bunlar patrimonyal bağımlılardır. Geleneksel statülerinin belirlediği ve izin verdiği ölçüde ya da askeri tımar sahibinin elinde bulunan güç onları mecbur ettiği ölçüde tımar sahibine bağlıdırlar, çünkü büyük ölçüde savunmasızdırlar. En üst lordun toprağı tımara verme zorunluluğunda olması gibi, tımar sahibi olmayanlar da her zaman bir lordun otoritesi altındadır; her iki durumda da kural şudur: *nulle terre sans seigneur.* Yöneticinin eski dolaysız siyasal yetkilerinden tek artakalan, siyasal otoritenin, özellikle de yargısal otoritenin yöneten bizzat mevcutken ona geri döndürülmesi ilkesidir; bu ilke her zaman kabul görmüştür.

(6) Ev üzerindeki yetkiler (araziler, köleler ve serfler de dahil), siyasal grubun vergi ve bağışlar üzerindeki mali hakkı, özellikle yargı yetkileri ve askeri hizmete zorlama - dolayısıyla özgür insanlar üzerindeki yetkiler hepsi aynı şekilde feodal bağışların konusu haline gelir. Bununla birlikte, bir kural olarak kesin şekilde siyasal güçler özel düzenlemeye tabidir.

Eski Çin'de tımarın ekonomik gelirlerinin ve bölgesel otoritenin devri gerçekte olduğu gibi ismen de ayrılırdı. İsmen

ayrım Avrupa Orta Çağlarında bulunmaz, ama sahibin statüsü ve diğer bir çok özel konuda açık ayrımlar vardı.

Siyasal güçlerin tımarın mülkiyet hakları gibi tamamen elde edilmesi olağan değildir. Geriye pek çok geçici form ve düzensizlik kalır. Sadece ekonomik ve mali haklara sahip olanlarla kesin şekilde siyasal güce, özellikle yargısal ve askeri otoriteye sahip olanlar arasındaki statü ayrımının varlığı açık bir farktır. Sadece sonrakiler *politik* vassaldır.

Lehenfeudalismus'un çok geliştiği zamanlarda, derebeyinin otoritesinin istikrarsız olduğunu söylemeye gerek yoktur. Bunun nedeni, feodal yapı sayesinde dolayısıyla yönetim araçlarının sahibi olan idari kadro üyelerinin salt kişisel sadakatine çok bağlı olmasıdır. Bu nedenle otorite için yapılan gizli mücadele lord ve vassal arasında kronikleşir ve feodal otoritenin ideal kapsamı uygulamada hiçbir zaman etkin olarak yürütülmemiştir ya da sabit temelde etkin kalmıştır.

Daha ziyade, feodal lord pozisyonunu güçlendirmek için aşağıdaki yollardan birini seçebilir:

(a) Yasallarının salt kişisel sadakatine güvenmeyebilir, ama kendi pozisyonunu alt tımarları kısıtlayarak ya da yasaklayarak güvence altına almaya çalışabilir.

Bu, Batı feodalizminde yaygındır; ama bu çoğunlukla idari kadro tarafından kendi çıkarı için başlatılmıştır. Aynı durum Çin'de M.O. 630 yılındaki prenslerin bağlılığı için de geçerlidir.

Alt vasalın kendi lorduna bağlılığını, üst lorda karşı savaş durumunda geçersiz sayma ilkesini yerleştirmeye çalışabilir.

Ya da eğer mümkünse alt vassalı doğrudan derebeyine bağlama girişiminde bulunulabilir.

(b) Feodal şef, siyasal yetkilerin yönetimi üzerindeki kontrolünü uygulamanın farklı yollarını arayabilir. Tüm tebaaya kendisine ve mahkemelerine başvurma hakkı verebilir. Siyasal yasallarının mahkemelerine denetleyici vekiller atayabilir. Tüm yasallarının tebasından vergi toplama hakkını dayatmaya çalışabilir. Siyasal yasallarından belli memurları atayabilir. Nihayet, kendi huzurunda tüm siyasal otoritenin kendisine ya da kendi atadığı herhangi bir vekile terk edileceği ve üst lord olarak istediği zaman herhangi bir davaya kendi mahkemesinde bakma yetkisine sahip olduğu ilkesini dayatmaya çalışabilir.

(c) Eğer kişisel kontrolü altında bir idari kadro yaratır ya da yeniden oluşturursa ve onu uygun bir yöntemle düzenlerse, bir üst lordun vasala ve tahsis edilmiş otoritenin sahiplerinin diğer türlerine karşı gücünü kazanması ve bu gücü sürdürmesi mümkündür. Üç temel olasılık vardır.

(1) Bu patrimonyal bir kadro olabilir. (Avrupa Orta Çağlarında ve feodal *Daimyolar* üzerinde etkili bir kontrol uygulayan *Shogun Bakufu*'sunda olan büyük oranda buydu.)

(2) Edebiyat eğitimi almış bir statü grubundan devşirilen patrimonyal olmayan bir kadro olabilir.

Başlıca örnekler ister Hristiyan isterse Brahman dini görevlilerdir; *kayasths* (Budist, Lamaist ya da Müslüman);[11] ya da Çin'deki Konfüsyüsçü bilginler gibi hümanistler. Bu tür grupların özellikleri ve kültürel gelişmedeki büyük önemleri için bkz. IV. Bölüm [bitirilmemiş].

11 Ulrich Stutz'un çalışmaları Brunner-v. Schwerin, *Grundzüge der deutschen Reehtsgesehiehte'*de listelenmiştir, 8. Baskı (1930), paragraf 33, 137. (W)

(3) Ya da bu teknik olarak eğitim almış görevlilerden, özellikle adli ve askeri uzmanlardan oluşan bir grup olabilir.

Bu, Çin'de 11. Yüzyılda Wang An Shi tarafından teklif edildi, ama o zaman feodal eşrafa değil klasik bilginlere karşı yöneltildi. Batıda böyle bir bürokrasi sivil yönetim için üniversite mezunu kişilerden devşirildi. Kilisede temel eğitim Kilise Kanunuyken, devlette Roma Hukukuydu, İngiltere'de Roma düşünce biçimlerinin etkisinde rasyonelleşmiş olsa da Örf ve Adet Hukuku vardı. Bu gelişmede modern Batılı devletlerin bazı kökenleri yatar. Batılı askeri örgütlenmenin gelişmesi kısmen farklı bir yön kazandı. Feodal örgütlenme öncelikle kapitalist askeri girişimcilerle, *condottieri,* yer değiştirdi. Bu yapılar krallık maliyesinin rasyonel idaresinin gelişmesi ile birlikte 17- yüzyıldan itibaren sırasıyla bölgesel prensler tarafından ele geçirildi. Bu İngiltere ve Fransa'da kısmen daha erken oldu.

Japonya'da olmamakla birlikte, Batı dünyasında feodal şefin ve feodal yönetim kadrosuyla mücadelesi büyük oranda, kurumsal olarak örgütlenmiş imtiyazlı grupların (*Stande-Korporationen)* gücüne karşı mücadelesiyle çakışıyordu. Modern zamanlarda, bu her yerde yöneticinin zaferiyle sonuçlandı ve bu bürokratik yönetim anlamına geliyordu. Bu, önce Batı dünyasında oldu, sonra Japonya'da; Hindistan'da ve ayrıca Çin'de yabancı yönetimi ertesinde gerçekleşti. Ekonomik koşullar, salt tarihsel güç kümeleşmeleriyle birlikte Batı Dünyasındaki bu süreçte çok önemli bir rol oynamıştır. Hepsinden önemlisi, Avrupa'ya özgü bir örgütlenme olan burjuvanın kasabalarda doğuşundan etkilenmiştir. Ayrıca, rasyonel -yani bürokratik yönetim- aracılığıyla farklı devletler arasında güç için yapılan rekabet de bu sürece yardımcı olmuştur. Bu,

ileride gösterileceği gibi, mali güdülerle, kapitalist çıkarlarla çok önemli bir ittifaka yol açtı.

12c. Prebendal Feodalizm ve Diğer Değişkenler

Feodalizmin her çeşidi Batılı anlamda tımarı içermez. Ayrıca, her şeyden önce:

A. Mali bir temeli olan prebendal feodalizm vardır.

Bu Müslüman Yakın Doğuya ve Moğol etkisi altındaki Hindistan'a özgüydü. Diğer yandan, Shi Huang Ti zamanından önceki eski Çin feodalizminde, arpalıkların yanı sıra en azından kısmen tımar yapıları da vardı. Japon feodalizminde de tımar vardı ama onlar Daimyolar örneğinde üst lord *(Bakufu)* tarafından oldukça sıkı bir kontrole tabiydiler ve Samurai ve Büke tımarları gerçekte (her ne kadar çoğunlukla sahiplenilmiş olsalar da), *ministérielles*'in pirinç kirasındaki *(kokudaka)* gelire göre kaydedilmiş arpalıklarıdır.

Prebendal feodalizm, (1) gelirine göre değer biçilen ve verilen arpalıklar sahiplenildiği zaman ve (2) sahiplenme prensip olarak, her zaman etkili olmasa da, hizmetlere göre ve dolayısıyla terfîyi içerecek şekilde sadece kişisel temelde uygulandığı yerlerde oluşur. (Bu, en azından hukuksal açısından Türk *sipahisi* tarafından sahip olunan arpalıklar için geçerliydi.)

Sonuncusu ve hepsinden önemlisi, (3) bu öncelikle belirli bir tımarın temeli olarak lordla kişisel bağlılık anlaşmasından doğan özgür bir kişisel sadakat ilişkisini gerektirmez. Bu daha çok başka türlü patrimonyal, çoğunlukla da sultanist olan finansman sistemi bağlamındaki temel mali değerlendirmeler sorunudur. Bu çoğu zaman ödeneklerin vergi değerlerine göre değerlendirildiği gerçeğiyle netleştirilir.

Lehensfeudalismus'un politik grupların isteklerinin tatmini sisteminde salt doğal ekonomi temelinde ve kişisel yükümlülükler (kişisel hizmetler ve askeri hizmetler) açısından ortaya çıkması çok yaygındır. Temel güdü artık kendini donatamayan ve ekonomik açıdan ihtiyaç duyulan yetersiz eğitim almış halk arasından toplanan askerin yerine, komutanına kişisel onurla bağlı, iyi eğitilmiş ve donatılmış şövalye ordusunun geçmesidir. Diğer yandan, prebendal feodalizm, genellikle parasal finansmandan ayni finansmana dönüşte ortaya çıkar. Aşağıda böyle bir politikaya yol açan temel sebepler yer alır:

(a) İstikrarsız gelirdeki riskin bir girişimciye transferi; yani bir tür vergi iltizamı.

a) Böyle bir gelir üzerindeki haklar, patrimonyal bir ordu için süvari gibi belirlenmiş özel ordu birlikleri, bazen savaş arabaları, zırhlı alaylar, erzak konvoyu ya da topları tedarik etme karşılığında transfer edilebilir. (Bu, Çin Orta Çağlarında yaygındı. Özel bir bölgesel alanda, ordu için farklı kategorilerin her birinde kotalar koyulmuştu.)

İster buna ek olarak, isterse tek başına, prebendal feodalizm 3) sivil yönetimin giderlerini karşılamanın ve y) kraliyet hazinesi için vergi ödemelerini garantiye almanın aracı olarak kurulmuştur. (Bu, Hindistan'da yaygındı.)

6) Bu çeşitli hizmetler karşılığında, ilk planda bunları üstlenenlerin yükümlülüklerini yerine getirmelerini sağlamak için, çeşitli derecelerde ve açılardan devlet gücünün sahiplenilmesine izin veriliyordu. Böyle bir sahiplenme genellikle sınırlı bir zaman içindi ve tekrar satın almaya tabiydi. Ama bunu yapacak araçlar olmadığında, bu çoğunlukla gerçekten belirgin hale gelmiştir. Böyle açıklıkla elde edilmiş bir güce sahip olanlar sonradan en azından, sadece toprak sahibi olanların

aksine toprak beyi haline gelmiş ve çoğunlukla kapsamlı politik güç sahibi olmuşlardır.

Bu süreç esas olarak Hindistan'a özgüydü. Bu *Zamindarlar, Jagirdarlar* ve *Tulukdaların* toprak üzerindeki güçlerinin kaynağıdır. Bu aynı zamanda, Avrupa tımarının farkını anlayan ilk isim olan C. H. Becker'in açıkça gösterdiği gibi, Yakın Doğunun büyük bölümünde bulunur.[12] bunun altında yatan temel esas vergilerin kiralanmasıdır, ikincil sonuç olarak, bu "derebeylik" sistemi haline geldi. Romanya Boyarları dünyada görülmüş en heterojen topluluğun torunları, Yahudilerin, Almanların ve Yunanlıların torunları ve diğerleri - bu sahiplenilmiş yönetim otoritesine dayanan vergi mültezimleriydi.

(b) Patrimonyal ordunun birliklerine ödeme yapamamak, onlar tarafından vergi kaynaklarının zorla ele geçirilmesine yol açabilir, bu daha sonradan yasallaşabilir. Sonuç, toprağın ve tebaanın ordu üyeleri ve memurlar tarafından sahiplenilmesidir (Bu, Halifeler imparatorluğunun ünlü Hanları için geçerlidir. Bu, resmen kölelerden oluşan Memluk ordusunu da içerecek şekilde Doğulu sahiplenmenin tüm biçimleri için bir model ya da kaynaktı.

Bunun arpalıkların verilmesinin temeli olarak sistemli kayda yol açacağı kaçınılmazdır. Bu, kolayca bulunan yoldur ve çoğunlukla fiili olarak gerçekleştirildi. (Türk *sipahilerinin* "tımarlarının" ne kadar gerçek olduğunu ya da arpalığa yakın olup olmadığını henüz tartışmayacağız. Hukuksal açıdan, başarıya göre yükselme mümkündü.)

Feodalizmin iki türünün fark edilmeyen tedrici geçişlerle bağlandığı ve durumu bir ya da diğer kategori altında kesin

12 Bengal'de ve Hindistan'daki başka bir yerdeki katip sınıfı olan *kayasth* hakkında , bkz. Weber, Religion of India, 75vd., 298. (Wi)

biçimde sınıflandırmanın nadiren mümkün olduğu açıktır. Ayrıca, prebendal feodalizm salt prebendal örgütlenme ile yakından ilişkilidir ve burada da bu yönde aşamalı bir geçiş vardır.

Kesin olmayan terminolojiye göre, lord ile yapılan özgür anlaşmaya dayanan tımara ve feodal arpalığa ek olarak, şunlar vardır:

B. *"Polis"* feodalizmi diye anılan, toprak beylerinin gerçek ya da kurgusal synoikismos'una dayanan feodalizm. Bunlar yüksek statü onuruna sahip salt askeri hayat biçiminin idaresinde eşit haklardan yararlanırlar. *Kleros'un* ekonomik yönü kişisel bir temelde nitelikli kişiler tarafından sahiplenilen ve kişi tarafından irsen intikal ile devredilen arazi parçasıdır. Bu statü grubunun mülkü olarak atanan - özgür olmayan kişilerin hizmeti ile ekilir ve askeri donanımın tedariki temelinde oluşur.

Bu tip sadece Yunanistan'da, gelişmiş şekliyle sadece Sparta'da bulunur ve "erkekler evinden" çıkar. Bu statü onurunu düzenleyen birtakım anlaşmalar ve bir grup toprak beyinin hayat biçimindeki şövalye öğeleri sebebiyle feodalizm diye adlandırılmıştır. Bu, pek meşru olamayan kullanımdır. Roma'daki *fundus* terimi Yunancada *klerosa.* karşılık gelir. Yine de *curia* örgütlenmesi hakkında mevcut bir bilgi yoktur (*co -viria* Yunanca *andreionz,* yani erkekler evine eşittir). Bunun Yunanlılar için ne kadar benzer olduğunu bilemiyoruz.

"Feodal" terimi çoğunlukla tüm askeri tabakalar, kuruluşlar ve herhangi türden statü imtiyazları içeren gelenekleri adlandırmak için çok geniş bir anlamda kullanılır. Tamamen çok muğlak olduğundan bu kullanımdan burada kaçınılacaktır.

C. ikinci şüpheli tip tersi bir sebepten dolayı feodalizm olarak adlandırılır. Tımar vardır, ama diğer taraftan, özgür bir anlaşma (lordla ya da denkleriyle dostluk) ile elde edilmemiştir, fakat patrimonyal bir şefin emri ile bağışlanmıştır. Diğer taraftan bu şövalye yaşam biçimi ruhu ile yönetilemez. Sonuçta, iki ölçüt de mevcut olmayabilir. Bu nedenle bağlı şövalyeler tarafından tutulan hizmet tımarları vardır ya da tam tersine, tımar özgürce elde edilir ama sahipleri şövalye kurallarına tabi değildir. Sonuçta, tımar *klientkre, coloniye* ya da savaşçı güçler olarak çalışan kölelere verilebilir. Tüm bu durumlar burada arpalık olarak değerlendirilecektir.

Bağlı Şövalyeler Doğulu ve Batılı *ministerielles* tarafından, Japonya'da Samuraylar tarafından örneklendirilir. Şövalye kanunu olmadan özgürce toplanmış askerler Doğuda bilinir; bu muhtemelen Batlamyus askeri örgütlenmesinin kökeniydi. Hizmet toprağının kalıtımsal olarak tahsisi bu şekildeki askeri işlevin tahsisini de sağladığında nihai sonuç devletin tipik liturjik örgütlenmesidir. Üçüncü tip, özgür olmayan askeri güçlerin kullanımı, eski Mısır'ın sözde savaşçı kastının, ortaçağ Mısır'ındaki Memlukların ve özgür olmayan çeşitli diğer Çinli ve Doğulu savaşçıların karakteristiğidir. Bunlara her zaman toprak üzerinde haklar verilmemiştir ama böyle bir düzenleme yaygındır.

Bu gibi durumlarda, "feodalizmden" söz etmek doğru değildir; zira bu en azından resmi bakış açısından, negatif olarak imtiyazlı konumu işgal eden askeri statü gruplarını içermektedir. Bunlar, IV. bölümde tartışılacaktır.

13. Farklı Otorite Tiplerinin Kombinasyonu

Yukarıdaki tartışma bu saf tiplerin birine ya da diğerine ait olan "yönetici örgütlenmelerin" çok istisnai olduğunu açıkça ortaya koyar. Ayrıca, özellikle yasal ve geleneksel otoriteyle ilişkisi içinde, eşit oranda sorumluluk sahibi olan formlar ve feodal formun bazı yönleri gibi önemli belli tipler ya hiçbir şekilde tartışılmamıştır ya da çok az ileri sürülmüştür. Genel olarak, her otoritenin temelinin ve buna bağlı olarak itaat etme gönüllülüğünün her çeşidinin otoriteyi kullanan insanlara saygınlığın verilmesini sağlayan bir inanç olduğu akılda tutulmalıdır. Bu inancın bileşimi pek de basit değildir. "Yasal otorite" meselesinde, otorite asla tamamen yasal değildir. Yasallığa olan inanç yerleşik ve daimi hale gelir ve bu onun kısmen geleneksel olduğu anlamına gelir. Geleneği çiğnemek onun için öldürücü olabilir. Ayrıca, bunun karizmatik bir öğesi vardır, en azından olumsuz anlamda başarının kalıcı ve çarpıcı yokluğu herhangi bir hükümeti yıkmak, onun saygınlığını baltalamak ve karizmatik bir devrimin yolunu hazırlamak için yeterli olabilir. Bu nedenle, monarşiler için savaş kaybetmek tehlikelidir; çünkü bu onların karizmalarının artık gerçek olmadığını ortaya çıkarır. Diğer yandan, cumhuriyetler için çarpıcı zaferler muzaffer generali karizmatik iddialar öne sürme pozisyonuna sokma açısından tehlikeli olabilir.

Salt geleneksel tipe yakın gruplar kesinlikle var olmuştur. Fakat sonsuza kadar istikrarlı kalamamışlardır ve bürokratik otorite için de geçerli olduğu gibi, nadiren, kalıtım ya da makam gereği kişisel karizmatik statüsü olan bir lidersiz kalmışlardır. Belli koşullar altında, karizmatik şef geleneksel olandan farklı olabilir. Günlük ekonomik ihtiyaçlar geleneksel otoritenin liderliği altında karşılanmıştır; öte yandan, avlanma ve

ganimet arayışı gibi istisnai olanlar, karizmatik bir lidere sahiptir. "Yasama" olanağı düşüncesi de, çoğunlukla kâhinler tarafından meşrulaştırıldığı halde görece eskidir. Fakat hepsinden önemlisi, idari kadronun devşirilmesi patrimonyal olmayan kaynaklardan sağlandığında; sonuç, yasal statü açısından değil, sadece otoritelerinin nihai temeli açısından yasal bürokrasi türlerinden farklılaşabilen resmi bir türdür.

Benzer şekilde, salt karizmatik otorite, kalıtımsal karizmatik tür de dâhil olmak üzere nadirdir. Napolyon'un durumunda olduğu gibi, en katı bürokrasi tipinin karizmatik bir hareketten ya da o yoksa prebendal feodal örgütlenmenin her çeşidinden çıkması mümkün değildir. Bu nedenle, yukarıda ortaya konan sınıflandırma ve terminoloji türünün eksiksiz olma ve tüm tarihi gerçekliği katı bir şemayla kısıtlama amacı yoktur - aslında olamazdı da. Onun faydası, belli bir durumda, belli bir örgütlü grubun hangi yönlerinin meşru olarak bu kategorilerin biri ya da diğeri altında ya da ona yakın olarak adlandırılabileceğini ayırt etmenin mümkün olmasından kaynaklanır. Bu belli amaçlar için tartışmasız bir avantajdır.

Otoritenin bütün tipleri için, idari bir kadronun varlığı ve sürekli çalışması hayatidir. Zira itaat alışkanlığı düzenin uygulanması ve zorlamasına yönelik örgütlü etkinlik olmaksızın sürdürülemez. Bu, aslında "organizasyon" terimi ile ifade edilen bir etkinliğin varlığıdır.[13] İdari kadronun üyeleri ve şefin maddi ve manevi düzeydeki çıkarlarının dayanışma derecesinin yeterli olması bunun sırayla ortaya çıkması için esastır. Şefin herhangi bir tekil üyeden daha güçlü olması, ama beraber ele alındığında üyelerden daha güçsüz olması; bu dayanışma var

13 Bakınız, C.H. Becker, *hlamstudien* (Leipzig: Quelle und Meyer, 1924), I, bölüm 9. (R)

olduğu ölçüde şefin bu üyelerle olan ilişkisini anlamak açısından esastır. Şüphesiz, idari kadronun üyelerinin şefin liderliğini etkisiz hale getirecek kadar başarılı şekilde onu engellemek ya da ona bilinçli olarak karşı çıkmak için planlı bir anlaşmaya girmeleri her halükarda gereklidir. Benzer şekilde, bir yönetimi yıkmak için harekete geçen bir birey, eğer güç makamını devralmak istiyorsa, önceki liderlerine karşı mevcut kadroyla işbirliği ve suç ortaklığına dayanma konumunda olmadıkça, kendi idari kadrosunu kurmak zorundadır.

Bir şefle çıkar dayanışması, hem üyelerin statüsünün meşruluğu hem de onların ekonomik ihtiyaçlarının giderilmesi şefin pozisyonunu korumasına bağlı olduğunda en üst seviyesine ulaşır. Herhangi bir kişinin bu dayanışmadan kaçma ihtimali büyük ölçüde yapıya göre değişir. Yönetim araçlarından tam bir ayrılma olduğunda, dolayısıyla saf geleneksel patriarkal yapılarda, saf patrimonyalizm altında ve biçimsel kurallara dayanan bürokratik örgütlenmelerde bu en zordur. En kolayı tımarların ve arpalıkların sosyal olarak imtiyazlı grup tarafından sahiplenildiği durumdur.

Son olarak, en önemlisi, tarihsel gerçekliğin şefler ve onların idari kadroları arasında, birbirleriyle ilişkili olarak, çoğunlukla gizli olsa da sürekli bir elde etme ve el koyma mücadelesini içerdiğini fark etmektir. Kültürel gelişmenin neredeyse tamamı için, bu mücadelenin ne şekilde gerçekleştiği ve feodal sınıflar ve elde edilmiş güçten yararlanan diğer gruplara karşı olan mücadelesinde galip gelmesine yardım eden, şefe bağlı olan memur sınıfının niteliğinin ne olduğu çok önemlidir. Farklı durumlarda bu, ayinsel olarak eğitilmiş edebiyatçılar, rahipler, saf seküler müşteriler, ev içindeki memurlar, yasal olarak eğitilmiş kişiler, teknik olarak uzmanlaşmış mali

memurlar ya da özel *honoratioresdk.* (Bunun hakkında daha sonra daha fazla şey söylenecektir.)

Bu çatışmaların niteliğinin ve sonuçlarının, sadece yönetim tarihi değil aynı zamanda kültür tarihi açısından da bu kadar önemli olmasının nedenlerinden biri eğitim türünün ve onunla birlikte statü grubu oluşum biçimlerinin onlar tarafından belirlenmiş olmasıdır.

1. İdari bir kadronun şeflerine ne kadar ve ne şekilde bağlı olacağı büyük ölçüde maaşlarını alıp almadıklarına, kazanç fırsatlarına, ödeneklere ya da tımarlara göre değişecektir. Bununla birlikte, tüm bunlar için ortak olan faktör, onları bağışlayan ve güvence altına alan şefin meşruluğunu tehlikeye atan şeyin aynı zamanda gelir biçimlerinin meşruluğunu ve güç makamlarını ve idari kadronun üyesi olmakla sahip olunan saygınlığı da tehlikeye atma eğiliminde olmasıdır. Bu, böyle bir olgunun analizinde çoğunlukla çok fazla ihmal edilen meşruiyetin neden çok önemli bir rol oynadığının sebeplerinden biridir.

2. Almanya'da 1918'e kadar meşru olan eski egemenlik sisteminin dağılmasının tarihi, bu bağlamda yol göstericidir. Diğer taraftan savaş, geleneğin otoritesini yıkmada başarılı oldu ve Almanların mağlubiyeti hükümet için büyük bir itibar kaybı içeriyordu. Yasadışı davranışın sistematik alışkanlığı ile birleşen bu etkenler, hem orduda hem de sanayide disiplin yükümlülüğünü baltaladı ve böylece eski otoritenin yıkılmasının yolunu açtı. Aynı zamanda eski kadronun işlevini sürdürme şekli ve onun düzeninin sadece yeni üst otoriteler tarafından devralınması şekli, rasyonelleşmiş bürokratik koşullar altında, böyle bir kadronun tekil üyesinin teknik işlevine kaçınılmaz şekilde bağlı olmasının boyutunun çarpıcı bir örneğidir.

Yukarıda belirtildiği gibi, bu olgu hiçbir şekilde üyelerinin özel ekonomik çıkarlarıyla - işleri, maaşları, emekli aylıkları ile ilgili kaygıları -yeterince açıklanamaz; gerçi bu düşüncelerin memurların büyük çoğunluğu için önemsiz olmadığını söylemeye gerek yoktur. Ancak, buna ek olarak, ideolojik etkenlere kayıtsızlık önemliydi. Zira idari teşkilatın çöküşü, bu koşullar altında, memurların kendilerini de içerecek şekilde tüm halkın en temel ihtiyaçlarının tedarikinin çöküşü anlamına gelir. Bu nedenle memurların görev duygusuna başvuruldu ve bu başarılı oldu. Aslında bu tutumun nesnel gerekliliği gücün eski sahipleri ve onun sempatizanları tarafından da kabul edildi.

3- Almanya'daki geçmiş devrim sırasında, işçi ve asker Sovyetlerinde yeni idari kadro oluştu. Öncelikle bu yeni kadroları örgütlemek için yeni tekniğin geliştirilmesi gerekiyordu. Ayrıca, bunların gelişmesi Savaşa, özellikle devrimci unsurun silahlara sahip olmasına yakından bağlıydı. Bu etken olmadan devrim hiçbir şekilde mümkün olmazdı. (Bu ve onun tarihi benzerlikleri aşağıda tartışılacaktır.) Eski otoritelerden gücün alınması yasal otoritelere karşı karizmatik liderlerin doğuşu ve onların etrafında karizmatik bir takipçiler grubunun gelişmesiyle mümkün oldu. Ayrıca, bir kez kazanılan güç ancak eski bürokratik örgütlenmenin korunmasıyla sürdürülebilirdi. Bu durumun öncesinde modern koşullar altında denenen her devrim, eğitimli memurların vazgeçilmezliği ve kendi örgütlü kadrosunun eksikliği sebebiyle bütünüyle başarısız oldu. Önceki devrimlerin başarılı olduğu koşullar tamamen farklıydı. (Bkz., aşağıda devrim teorisi ile ilgili bölüm [yazılmamış]).

4. İdari kadronun girişimiyle otoritenin devrilmesi geçmişte çok farklı koşullar altında oldu. Kadronun üyelerinin

bir tür birliği her zaman gerekli önkoşuldu. Duruma göre bu daha çok sınırlı bir komplo niteliğinde ya da daha çok genel bir dayanışma olabilirdi. Bu modern memurun tabi olduğu koşullar altında özellikle zordur; ama bu Rusya'nın durumunun gösterdiği gibi, tamamen imkansız değildir. Bununla birlikte, genel bir kural olarak, böyle bir birlik sıradan grev prosedürüyle işçilere açık olan türden daha ileri gitmez.

5. Memur kitlesinin patrimony al karakteri, her şeyden, önce memuriyete girişin kişisel bağlılık ilişkisi gerektirmesinde açıkça gösterilir. Şarlman sisteminde kişi bir *puer regis*, Angevins hanedanında *familiaris* oluyordu. Bu çok üzün süre varlığını sürdürmüştür.

VII. Karizmanın Demokratik Bir Yönde Dönüşümü

14. Demokratik Meşruiyet, Plebisiter Liderlik ve Seçilmiş Bürokrasi[14]

Temelde otoriter karizmatik meşruiyet ilkesi anti otoriter bir yoruma tabi olabilir, zira karizmatik otoritenin geçerliliği bütünüyle yönetilenlerin tanımasına, gözlerinin önündeki "kanıta" dayanır. Hiç şüphesiz, bu karizmatik niteliklere sahip ve dolayısıyla yasal kişinin tanınmasına bir görev olarak bakılır.

14 "Örgütün" daha eski tanımı için, bkz. ikinci Fasıl, bölüm X: 3. Weber'in *Organisation* tanımı, kadronun ya da aygıtın etkinliklerine işaret eder, bunun içinde yürütme gücünün "amir"le (şef, lider) paylaşılması da vardır. Bu tanım 12. Kısım, 1. bölümdeki örgütlü eylem" (*Verbandshandeln)* tanımına yakındır. "Örgüt" olarak çevirmeyi tercih ettiğim *Verband* terimi, daha ayrıntılı olarak tanımlanmıştır, çünkü kurallar sadece lider tarafından uygulanabilir. Bununla birlikte genellikle, *Verband*'ın bir kadrosu vardır, ve Weber nerdeyse her zaman terimi bu anlamda kullanmıştır. Bu nedenle Verband ve Organisation arasındaki terminolojik fark çoğu zaman dikkate alınmayabilir. Bu, Weber'in *Organisation*'dan çok daha sıklıkla kullandığı *Verbandı* İngilizce "örgüt" olarak çevirmek için ek bir sebeptir. (R)

Ama karizmatik örgüt sürekli rasyonelleşmeye uğradığında, meşruluğun sonucu olarak görülen kabul yerine meşruluğun, yani demokratik meşruiyetin temeli olarak görülmesi kolaylıkla mümkündür. O zaman, halefin idari kadro tarafından belirlenmesi " önseçim" , selefin kendisi tarafından belirlenmesi "tayin" olur; öte yandan grup tarafından tanınması "seçim" halini alır. Kişisel olarak meşruluk kazanmış karizmatik lider, kendisini takip edenlerin onurlandırmasıyla meşrulaşmış lidere dönüşür, çünkü onlar, tıpkı karizmanın kaybının ve onun etkisinin gerçek meşruluk kaybını gerektirmesi gibi, yasal olarak seçmekte ve azletmekte özgürdürler. Şimdi o, özgürce seçilmiş bir liderdir.

Buna göre, karizmatik buyrukların ve yargı kararlarının cemaat tarafından kabul edilmesi, grubun kendi hür iradesine göre hem genel olarak hem de özel bir olay için yasalar çıkarmak, bunları tanımak ya da bunlara başvurmak hakkına sahip olduğu inancına götürür. Öte yandan, gerçek karizmatik otoritenin altında, doğru yasa ile ilgili çatışmalara fiili olarak grup oyu ile karar verilebilir, ama bu, bir tek doğru karar olabileceği ve buna ulaşmanın görev olduğu görüşünün baskısı altında olur. Bununla birlikte, yeni yorumda yasanın değerlendirilmesi yasal otorite meselesine benzer. En önemli geçici tip otoritenin halk oylamasıyla meşrulaşmasıdır: Bu plebisiter liderliktir. En yaygın örnekler modern parti liderleridir. Ama bu, şefin kitleler adına hareket ettiğini düşündüğü, ama aslında onlar tarafından tanındığı durumlarda bulunur. Her iki Napolyon da, halkoyuyla meşrulaştırma iktidarı güç kullanarak ele geçirdikten sonra olmasına rağmen klasik örneklerdir, ikinci Napolyon da halk oylamasına çok ciddi saygınlık

kaybından sonra başvurdu. Halk oylaması, halkın iradesinin ifadesi olarak gerçek değeri nasıl görülürse görülsün, otoritenin meşruiyetini yönetilenlerin güveninden çıkarmanın özel aracı olmuştur. Böyle bir güvenin gönüllü niteliği biçimsel ya da kurgusal olsa bile bu değişmez.

Seçim ilkesi şefe karizmanın yeniden yorumuyla bir kez uygulandığında bu idari kadroyu kapsayacak şekilde genişletilebilir. Meşruluğu yönetilenlerin güveninden elde edilen ve bu nedenle azledilmeye tabi olan seçilmiş memurlar kimi demokrasilerde, örneğin Birleşik Devletlerde, tipiktir. Bunlar "bürokratik" tipler değildir. Bağımsız bir meşruluk kaynağına sahip olduklarından hiyerarşik düzenle güçlü şekilde birleşmezler. "Terfileri" ve atanmaları büyük ölçüde amirleri tarafından etkilenmez. (Nitelik olarak heterojen olan birkaç karizmatik yapının Dalai Lama ve Tashi Lama'nın ilişkilerindeki gibi yan yana bulunduğu diğer durumlarda benzerlikler vardır.) Böyle bir idari yapı atanmış memurlarıyla birlikte bürokratik tiple karşılaştırıldığında hassas bir araç olarak büyük ölçüde değersizdir.

1. Plesibiter demokrasi - *Führer Demokrati*'nin en önemli tipi - yasal olarak yönetilenlerin iradesinden elde edilen meşruluğun ardına saklanan karizmatik otoritenin başka bir tipidir. Lider (demagog), siyasal takipçilerinin ona kişisel olarak duydukları bağlılık ve güvenin gücüyle yönetir. Başlangıçta gücü sadece işe alınmış kendi takipçileri üzerinde yaygındır, ama hükümeti ona teslim edebilirlerse tüm toplumu kontrol eder. Bu türün en iyi örneği eski dünya ve yeni zamanlardaki devrimlerden doğan diktatörlerdir: Helen *aisymnetaisi,* tiranlar ve demagoglar; Roma'da Gracchus ve takipçileri, italyan

şehir devletlerinde *capitani delpopolo* ve belediye başkanları; ve Zürihin demokratik diktatörlüğünde ortaya çıkan, Alman şehirlerindeki belli siyasal lider tipleri. Modern devletlerdeki en iyi örnekler Cromwell'in diktatörlüğü ve Fransız Devrimi'nin liderleriyle Birinci ve ikinci imparatorluğun liderleridir. Bu tür güç icrasının meşrulaştırılması için girişimde bulunulan yerlerde, meşruiyet egemen halk tarafından halk oylaması aracılığıyla kabulde bulunurdu. Liderin kişisel idari kadrosu genellikle mütevazı kökenli yetenekli insanlardan karizmatik tarzda toplanır. Cromwell örneğinde, dini nitelikler dikkate alınıyordu. Robespierre örneğinde kişisel güvenilirlikle birlikte bazı "ahlaki" nitelikler dikkate alındı. Napolyon sadece kişisel yetenekle ve onun "dâhi " imparatorluk yönetiminin ihtiyaçlarına uyum sağlamayla ilgilendi.

Devrimci diktatörlüğün tepesinde idari kadronun üyesi olma konumu, *ad hoc* (geçici), özel bir işle görevlendirilmiş, azledilmeye tabi kişinin pozisyonuna benzeme eğilimindedir. Bu, "Ulusal Güvenlik Komitesi" vekillerinin rolü için geçerliydi. Belli türden kentsel "diktatörler" Amerikan şehirlerindeki reform hareketleriyle iktidara sürüklendiğinde, eğilim onlara kendi personelini atama özgürlüğünü vermekti. Bu nedenle hem geleneksel meşruiyet hem de biçimsel yasallık devrimci diktatör tarafından eşit şekilde göz ardı edilme eğilimindedir. Patriarkal otoritelerin adalet yönetimi ve diğer işlevlerindeki eğilimleri, özsel adalet fikirlerine, faydacı düşüncelere göre ve devletin hakları açısından davranmak olmuştur. Bu eğilimlere paralel olarak devrimci mahkemeler ve Antikitenin radikal demokrasisinin ve modern sosyalizmin özsel adalet önermeleri bulunur. (Bu konuda bölüm VIII: vii

deki hukuk Sosyolojisinde daha çok şey söylenecektir.) Devrimci karizmanın rutinleşmesi süreci beraberinde, diğer açılardan benzeyen sürecin yol açtığına benzer değişimler getirir. Bu nedenle İngiltere'de profesyonel bir ordunun gelişmesi Cromwell günlerindeki inançlıların gönüllü ordusuna geri döner. Benzer şekilde, baş yöneticiler tarafından idare edilen Fransız sistemi, devrimci demokratik diktatörlüğün karizmatik idaresinden çıkarılır.

2. Seçilmiş memurlar uygulaması her zaman karizmatik liderin konumunda radikal bir değişiklik gerektirir. Kendi otoritesi altındakilerin "hizmetlisi" haline gelir. Teknik olarak rasyonel bürokratik örgütlenmede böyle bir tipe yer yoktur. Çünkü üstleri tarafından atanmış ve terfi ettirilmiş değildir ve konumu yönetilenlerin oyuyla elde edilmiştir; üstlerinin takdirini kazandıracak, titiz ve katı bir disiplin izlemeyecektir. Eğilim seçim pozisyonlarının daha ziyade otoritenin otosefal alanlarına dönüşme eğilimidir. Seçilmiş bir memur kadrosuyla üst düzeyde teknik idari bir etkinliğe ulaşmak genellikle mümkün değildir. (Birleşik Devletlerin tekil eyaletlerindeki seçilmiş memurların Federal Hükümetin atanmış memurlarıyla karşılaştırılması buna bir örnektir. Bu benzer şekilde, seçilmiş belediye memurlarının kendi atanmış kadrosuyla reform belediye başkanları idaresiyle karşılaştırarak da gösterilir.) Plebisiter demokrasi tipini liderlikten tamamen vazgeçmeye çalışan tipten ayırmak gerekir. Son tip insanın insan üzerindeki hâkimiyetini en aza indirme girişimi olarak nitelendirilir.

Genel olarak lidere oldukça duygusal türde bir bağlılık ve güvenin olması gerektiği *Führerdemokratie*'nin özelliğidir. Bu en çarpıcı olan şeyleri, en fazlasını vaat eden ya da liderlik

mücadelesinde en etkili propaganda şeklini kullanan kişiye olan sempati eğilimini açıklar. Bu, tüm devrimlerde bulunan ütopyacı öğenin doğal ilkesidir. Bu aynı zamanda modern dünyada bu tip idarenin ulaşabildiği rasyonellik düzeyinde kısıtlamalar belirler. Bu, Amerika'da bile her zaman beklentilere ulaşmamıştır.

Ekonomi ile ilişki: 1. Karizmanın dönüşümünün anti-otoriter yönü normalde rasyonelliğin yoluna varır. Eğer bir yönetici halk oylaması tarafından tanınmaya bağlıysa kendi rejimini gerektiği gibi ve etkili olarak faaliyette bulunan bir memur teşkilatı ile desteklemeye çalışacaktır. Yönettiklerinin bağlılığını savaşta ün ve onur kazanarak ya da onların maddi refahını arttırarak ya da bazı koşullarda ikisini birleştirmeye çalışarak güçlendirmeye çalışacaktır. Buradaki başarı karizmanın kanıtı olarak görülecektir. İlk amacı geleneksel, feodal, patrimonyal ve diğer otoriter yetki ve imtiyaz türlerinin yıkılışı olacaktır, ikinci amacı ise meşruluklarının kaynağı olarak rejimine bağlı ekonomik çıkarlar yaratmak zorunda olmak zorunda olacaktır. Bu politikaları izlerken, kanunun biçimselleşmesi ve yasallaşmasından faydalandığı ölçüde, ekonomik etkinliğin biçimsel rasyonelleşmesine büyük katkıda bulunabilir.

2. Diğer taraftan, plebisiter rejimler, kitlelerin inancı ve sadakatine bağlı olması dolayısıyla meşruluktaki çıkarları kendilerini ekonomik alanda adaletin bağımsız fikirlerini uygulamaya zorladığı kadarıyla, ekonomik aktivitenin biçimsel rasyonelliğini zayıflatma davranışında bulunabilir. Bu devrim mahkemeleri, savaş dönemi karneleri ve üretim ve tüketimin sınırlandığı ve kontrol edildiği diğer durumlarda olduğu gibi resmi prosedürlerden arındırılmış adaletle sonuçlanacaktır. Hiçbir

şekilde modern sosyalist türle sınırlandırılmamış olan bu eğilim, lider "sosyal diktatör" olduğu kadar egemen olacaktır. Bu tipin nedenleri ve sonuçları henüz tartışılamaz.

3- Seçilmiş memurların varlığı biçimsel olarak rasyonel ekonomik hayatın bozulmasının kaynağıdır. Bu ilk planda bu gibi memurların teknik becerilerine göre değil öncelikle parti bağlarına göre seçilmesi dolayısıyla doğrudur, ikinci olarak, azledilme ya da yeniden seçilememe riskleri bu sonuçları dikkate almadan kesin biçimde objektif karar alma ve idare biçimini takip etmeyi imkânsız hale getirir. Yine de ekonomik faaliyetin rasyonelliği için olumsuz etkilerin açık olmadığı bir durum vardır. Bu, eski kültürün ekonomik ve teknik başarılarını yeni alanlara uygulama olanağı olduğunda doğrudur. Bu durumda, üretim araçları henüz sahiplenilmemiştir ve yeterince geniş bir marj vardır; öyle ki memurların neredeyse kaçınılmaz yozlaşması maliyet faktörlerinden biri olarak hesaba katılabilir, ve [Birleşik Devletlerde olduğu gibi] büyük ölçekli kar hala elde edilir.

1. madde hakkında şunlar söylenebilir: Ekonomik rasyonellik üzerindeki olumlu etkinin klasik örneği iki Napolyon rejiminde görülebilir. I. Napolyon *Code Napoléon,* yani arazilerin miras yoluyla zorunlu olarak bölünmesiyle her yerde geleneksel otoriteyi tahrip etti. Rejiminin hak eden takipçileri için nerdeyse tımar anlamına gelen şeyi yarattığı ve askerlerin neredeyse her şeye sahip olduğu, yurttaşların hiçbir şey alamadığı doğrudur. Ama bu, *la glorie* tarafından telafi edildi ve genellikle küçük burjuva oldukça zengindi. III. Napolyon yönetiminde, Louis Philippe devrinin sloganına sürekli bir bağlılık

vardı: "enrichissezvous"; büyük ölçekli yapı; ünlü skandalıyla birlikte *Credit Mobilier.*

2. madde hakkında şunlar söylenebilir: "Sosyal diktatörlük" eğilimleri klasik olarak Pericles dönemi ve sonrasının Yunan demokrasisi tarafından örneklendirilir. Roma'da bir davaya bakan jüri üyeleri *pretorun* emirlerine bağlıydı ve kararlar resmi hukukla sonuca bağlanırdı. Ama Yunan *heliaia* mahkeme kararları "maddi" hukuk açısından aslında, duygusallık, dalkavukluk, demagojik küfür ve şakalar temelinde- alınıyordu. Bu, Atinalı davacıların mahkeme nutuklarında açıkça görülebilir. Benzer olaylar Roma'da sadece Cicero'nun katıldıklarına benzer politik dava vakalarında bulunur. Sonuç Roma tarzında formel hukukun ve hukuk sisteminin imkansız hale gelmesiydi. Zira *helelia* Fransız Devrimi'nin ve Almanya'daki devrimin Sovyet safhasının devrimci mahkemelerine doğrudan benzeyen bir "halk mahkemesiydi". Bu laik mahkemelerin yargılama yetkisi hiçbir şekilde politik olarak geçerli vakalarla sınırlı kalmadı. Diğer taraftan, İngiltere'deki hiçbir devrimci hareket çok önemli siyasal davalar dışında adalet yönetimine müdahalede bulunmadı. Bununla birlikte, sulh hâkimlerinin kararlarında hatırı sayılır derecede keyfi unsur olduğu doğrudur; ama bu sadece zenginlerin çıkarlarını içermeyen salt "güvenlik" davalarıyla ilgilendikleri sürece söz konusudur.

3- madde hakkında şunlar söylenebilir: Amerika Birleşik Devletleri klasik örnektir. Ancak 1900'lerin başlarında, yazar İngiliz kökenli Amerikan işçilerinin neden yozlaşmaya bu kadar açık parti yandaşları tarafından yönetilmeye izin verdiklerini araştırdı. Cevap, öncelikle, böyle büyük bir ülkede milyonlarca dolar çalınsa veya zimmete geçirilse bile herkes için

pek çok şey kaldığı ve ikinci olarak bu profesyonel politikacıların işçilerin bile aşağılamasına uğrayan bir grup olduğuydu. Oysa Alman tipi teknik memurlar bir grup olarak işçileri hor görüyorlardı.

Ekonomik etkinlik ilişkileri hakkında özel bir tartışma aşağıdaki daha ayrıntılı değerlendirmeye bırakılmalıdır, [ikinci Fasıl]

VIII. Yetki Paylaşımı ve Güçler Ayrımı

15. Yetki Paylaşımı ve Güçler Ayrımının Türleri

Geleneksel ya da rasyonel temele dayalı otorite bazı özel araçlarla sınırlandırılabilir ve kontrol edilebilir.

Şu anki ilgi alanımız, ister gelenek isterse yasa tarafından belirlensin, otoritenin sınırlandırılması değildir. Bu daha önce tartışılmıştır (3- kısım ve devamı). Bu şimdi, daha çok otoriteyi sınırlandırma işlevi olan özel sosyal ilişkiler ve gruplar sorunudur.

1. Patrimonyal ve feodal rejimler otoritelerini genellikle statü gruplarının im-tiyazlarıyla sınırlandırdılar. Bu sınırlandırma türü zümre tipi güçler ayrımı olduğunda en yüksek düzeyde gelişir. Bu durum daha önce tartışılmıştır (kısım 9: IV).

2. Bürokratik bir örgüt bürokratik hiyerarşinin yanında kendi otoritesine dayanarak hareket eden etkileyen aktörler tarafından sınırlandırılabilir ve aslında sınırlandırılmalıdır. Bu sınırlandırma özünde bütünüyle yasal bir türdür ve yönetim eylemi kurallardaki benzerlikle sınırlandırılabilir. Bu gibi sınırlayıcı aktörler aşağıdaki ilkesel işlevlere sahiptir:

(a) kurallara bağlılığın, gerekirse, soruşturma aracılığıyla denetimi;

(b) memurların ya da en azından kendi bağımsız otoritelerinin sınırlarını tanımlayanların eylemlerini tamamen yöneten kuralların oluşturulması tekeli;

(c) Hepsinden önemlisi yönetim işlevi için gerekli olan araçların verilmesinin tekeli. Sınırlamanın bu türleri aşağıda ayrı olarak tartışılacaktır (16. bölüm).

3- Herhangi bir otorite türünün monokratik karakterini, *yetki paylaşımı ilkesiyle* kaybettirmek mümkündür. Ancak bu, çeşitli şekillerde, büyük ölçüde değişen önem dereceleriyle gerçekleşebilir. Aşağıda başlıca tipler yer alır:

(a) Yönetme güçlerinin monokratik sahiplerinin yanında, gelenek ya da yasama yoluyla, ilk otoritenin eylemlerini veto edecek ya da erteleyecek konumda başka monokratik otoriteler olabilir. Bu " vetoyla ilgili yetki paylaşımı" durumudur. (*Kassationskollegialität).*

Antikite'deki en önemli örnekler [Roma] sulh hâkimi ve onun kökenlerinde, [Sparta] *eforu* (hükümet üyesi), Orta Çağ'da *capitano del po-polo* ve 9 Kasım 1918'den sonra düzenli yönetimin tekrar bu kontrolden kurtarılmasına kadarki zamanda [Alman devrimi] delegelerine (Vertrauensmânner) memurların eylemlerini "onaylama" hakkı verilen "İşçi ve Asker Konseyleri."

(b) ikinci tür açık şekilde bunun, yani monokratik olmayan bir otoritenin eylemlerinin ancak öncesindeki müzakerelerden ve oylamadan sonra uygulanmak zorunda olması düzenlemesinin, tersidir. Yani eylemleri, eylemin geçerli olması

için çoğunluğun işbirliği yapması gerektiği kuralına bağlıdır: Bu "işlevsel yetki paylaşımı" durumudur. Bu işbirliği (a) oybirliği ilkesini ya da (3) oy çokluğuyla kararı izleyebilir.

(c) Gerçekte a durumu ile yakından ilişkili olan bu durum, monokratik gücü zayıflatmak için, görevde uzmanlaşma olmadan her biri eşit otoriteye sahip çok sayıda monokratik memurun var olduğu durumdur. Eğer aynı işlev üzerinde çatışma olursa kura, rotasyon gibi mekanik araçlara ya da torpile başvurulmalı ya da bazı denetleyici aktörler (2a) müdahale etmelidir. Gerçekte bu eğilim, eşit yetkiye sahip her bir kurulun üyesinin diğerlerini veto etme yetkisine sahip olmasıdır. (En önemli örnek konsül ve pretor gibi Roma magistratlarının eşit yetkisidir.)

(d) (b) ile yakından ilişkili bir tip, her ne kadar fiili olarak monokratik bir *primus inter pares* var olsa da, eylemlerinin normalde resmi olarak eşit üyelerle müzakereye tabi olduğu ve önemli konulardaki anlaşmazlığın eşit yetkili kurulun istifa ile bozulmasına yol açabildiği, bu nedenle monokratik şefin konumunu tehlikeye attığı tiptir. Bu "rakipsiz lidere sahip işlevsel yetki paylaşımı" olarak adlandırılabilir.

Bunun en önemli örneği İngiliz Başbakanın kabinesi ile olan ilişkilerindeki konumudur. Bu örgütlenme, çok iyi bilindiği gibi tarihi seyrinde büyük oranda değişti. Yukarıdaki formülasyon, yine de, kabine hükümetleri dönemindeki pek çok durum için büyük ölçüde geçerlidir.

Eşit yetki sahibi danışma kurullarının otokratik bir şefin gücünü zayıflatması gerekmez, ama otoritenin uygulanmasının rasyonelleşme doğrultusunda ayarlanmasına yol açabilir. Yine de, şefin üzerinde avantaj sağlamaları mümkündür. Bu

özellikle eğer iyi yapılandırılmış statü gruplarının temsilcileriyseler geçerlidir. Daha önemli türler aşağıdadır:

(e) Yukarıda (d) başlığı altında bahsedilen durum işlevleri resmen sadece danışma olan bir kurulun monokratik şefe bağlı olduğu durumla yakından ilişkilidir. Yasal olarak onların tavsiyelerine uymak zorunda olmasa, onları sadece dinlemek zorunda olsa bile politikalarının başarısızlığı, eğer gerçekleşirse, bu tavsiyeye aldırmayışına bağlanabilir.

Bunun en önemli örneği, magistratların danışma kurulu olarak Roma Senatosu'dur. Bundan magistratlar üzerinde en çok Senato'nun finans kontrolü aracılığıyla fiili bir hâkimiyet oluştu. Senato başlangıçta aslında muhtemelen sadece bir danışma kuruluydu, ama finansın fiili kontrolüyle ve daha çok senatör ve resmen seçilmiş magistratların aynı statü grubuna dâhil olmalarıyla, magistratların senatonun kararlarına bağlı olduğu bir durum oluştu. Resmi yükümlülüğün geleneksel eksikliğinin açıklandığı "si *eis placeret*" formülü, emre benzer bir şeyin eşlik ettiği "eğer istersen" ile benzer anlama gelir oldu.

(f) Kısmen farklı bir tip, eşit yetkiye sahip bir kurulun belirli işlevleri olan kişilerden oluştuğu durumlarda bulunur. Böyle bir durumda bir konunun hazırlığı ve sunumu bu alanda yetkin tekil bir teknik uzmana ya da muhtemelen, her biri alanın farklı bir yönünde yetkin olan uzmanlara verilebilir. Kararlar yine de bütün olarak kurulun oyu ile alınır.

Geçmişte çoğu devlet konseyi ve benzer kurullar az ya da çok bu tipe benziyordu. Bu, kabine hükümetinin oluşmasından önceki dönemde İngiliz kraliyet danışma meclisi için de geçerliydi. Bazen güçleri çok büyük olmasına rağmen, monarkların elinden iktidarı almayı başaramadılar. Aksine, belli

şartlar altında monark kendini parti liderlerinden oluşan kabinenin kontrolünden kurtarmak için devlet konseyindeki desteği güvence altına almaya çalıştı. Bu girişime İngiltere'de kalkışıldı, ama bu başarılı olmadı. Bu tip aynı zamanda, kalıtsal monarkların ve Amerikan tipi seçilmiş başkanların kendilerini desteklemek için atadığı uzmanlaşmış memurlardan oluşan bakanlık ve kabinelerin aşağı yukarı doğru bir tanımıdır.

(g) Üyeleri belirlenmiş görevlere sahip olan eşit yetkili bir kurul tamamen bir danışma kurulu olabilir. Bu durumda (e)'deki gibi - onların tavsiyelerini kabul etmek ya da reddetmek kendi özgür kararına göre şefe kalmıştır.

Tek fark işlevlerin aşırı uzmanlaşmasıdır. I.Frederick William'in [1743 -1740] yönetimindeki Prusya teşkilatı bu duruma yakındı ve bu, şefin iktidarını pekiştirmek açısından her zaman olumludur.

(h) Rasyonel olarak uzmanlaşmış eş sorumluluğun doğrudan antitezi, yaşlılardan" oluşan eşit yetkiye sahip geleneksel kuruldur. Onların eş sorumluluk işlevi, öncelikle uygulanan yasanın gerçekten güvenilir biçimde geleneksel olmasını garanti etmektir. Bazen böyle kurullar gerçek geleneği geleneksel olmayan yasaya karşı destekleme aracı olarak veto gücüne sahiptir. (Örnekler: Antikite'deki pek çok durumda *gerousia* [yaşlılar meclisi]; veto yetkisi için, Atina'da Areopagus ve Roma'da *patres,* fakat sonraki öncelikle aşağıdaki I. tipe aittir.)

(i) Egemenliği zayıflatmanın bir yolu, üstünlüğü ister biçimsel olsun ister içeriksel en yüce otoriteye eşit yetki ilkesini uygulamaktır. Bu türün d) maddesinden g) maddesine kadar olanlara benzeyen birkaç çeşidi bulunur. Böyle kurullarda bireysel üyelerin gücü rotasyonla üstlenilebilir ya da kalıcı bir

temelde dağıtılabilir. Bu gibi kurullar, yasal eylemlerin tüm üyelerin katılımını gerektirmesi resmi koşulu var olduğu müddetçe eşit yetkilerin olduğu kurullardır.

En önemli örneklerden biri, rotasyon ilkesi bir ölçüde söz konusuyken üyeleri açıkça tanımlanmış uzmanlaşmış görevlere sahip olmayan "İsviçre Federal Meclisidir". Diğer bir örnek Rusya, Macaristan ve kısa bir süre için Almanya'da bulunan "Halk Komiserleri" devrimci konseylerinde görülür. Geçmişte Venedik'teki "Onbirler Meclisi" ve [diğer İtalyan şehir devletlerindeki] "Eskiler" meclisleri gibi kurullar bu kategoriye dahildir.

Feodal ya da patrimonyal örgütlenmelerdeki yetki paylaşımı örneklerinin çoğu aşağıdaki kategorilerden birine ya da diğerine aittir:

(I) Zümre tipi güçler ayrılığı ("zümre tipi yetki paylaşımı")

(2) Şefin örgütlü imtiyazlı grupların gücünü dengelemek için organize ettiği, patrimonyal memurların eşit yetki sahibi olarak örgütlenmeleri. Bu çoğunlukla, (f) maddesinde tartışılan devlet konseylerinin konumudur.

(3) Danışma kurulları ya da bazen şefin başkanlık yaptığı ya da toplantısına katıldığı ya da en azından raporlarını aldığı yürütme yetkisi olan kurullar. Bu gibi kurullar genellikle ya teknik uzmanlardan ya yüksek sosyal saygınlığı olan kişilerden ya da her ikisinden oluşur. Hükümetin işlevleriyle ilgili gittikçe artan oranda özelleşmiş değerlendirmelere göre, bu tür kurulların tavsiyesiyle, mantıklı bir kişisel kararı mümkün kılacak şekilde, salt amatörce bir uğraşın yeterince ötesinde bir bilgi düzeyine ulaşmayı ümit edebilir (yukarıdaki g örneği)

Üçüncü türle ilgili örneklerde, şef doğal olarak, temsil edilen heterojen ve hatta zıt unsurlara sahip olmakla ilgilenir; bu heterojenlik ister teknik fikirlerle isterse çıkarla ilgili olsun fark etmez. Bunun nedeni, bir yandan, mümkün olan en geniş bilginin aralığıyla ve diğer taraftan muhalif çıkarları birbirine düşüren bir pozisyonda olmakla ilgilenir.

Buna karşın, ikinci türde, şef her zaman olmasa da çoğunlukla fikirlerin ve tutumların tekbiçimliliğiyle ilgilenir. Bu, sözde Anayasal devletlerdeki ve etkin güçler ayrımının olduğu diğerlerindeki "dayanışma içindeki" bakanlıkların ve kabinelerin ana kaynağıdır. Birinci durumda ayrılmış çıkarları temsil eden eşit yetkiye sahip kurul kuşkusuz fikirlerin ve dayanışmanın homojenliğini vurgulayacaktır. Yine de bunu elde etmek her zaman mümkün değildir, çünkü sosyal imtiyaz aracılığıyla olan her tür tahsis çatışan çıkarlar yaratır.

Bu tiplerin ilki, zümre meclisleri ve sadece Avrupa'da değil, başka yerlerde de, örneğin Çin'de de çoğunlukla onlardan önce gelen vasallar meclisi tarafından örneklendirilir, ikinci tip, modern monarşinin erken dönemlerinde şekillenen ve öncelikle hukuk ve finans uzmanlarından oluşan yönetimsel, bilhassa eşit yetkiye sahip kuruluşlar tarafından iyi şekilde örneklendirilir. Üçüncü tip aynı monarşinin devlet konseyleri tarafından örneklendirilir ve dünyanın diğer bölgelerinde de bulunur. Ancak on sekizinci yüzyılda bir başpiskoposun ingiliz kabinesinde oturması garip değildi. Genellikle bu kurullar Râte *von Haus aus*[15] gibi yüksek rütbelilerden oluştu ve genellikle *honoratiores* ve uzmanlaşmış memurların karışımına sahipti.

15 Weber başlıkların ikisini de "Karizmanın Anti-Otoriter (*herrschaftsjremde)* Yeniden Yorumlanması" olarak isimlendirdi, çünkü takipçi-

(k) Statü gruplarının çıkarlarının çatışmasının olduğu yerde bu, çeşidi gruplarla anlaşma ve mücadele aracılığıyla şefin avantajına olabilir. Zira çatışan çıkarların yetkilendirilmiş temsilcilerinden oluşan örgütlenmeler, temelleri ister ideal sebeplere, güce, isterse ekonomik avantaja dayansın, en azından görünür şekliyle eşit yetkinin olduğu kurullar olabilir. O zaman, kurul içerisinde olan şey, bu çıkar çatışmalarının uzlaşma yoluyla sözde düzeltilmesi sürecidir. (Bu, memuriyet ve meclis yetki paylaşımının aksine "uzlaşma- yönelimli yetki paylaşımı" durumudur.)

Bu tip, kararlara sadece imtiyazlı gruplar arasındaki uzlaşma ile varıldığı zümre tipi güç ayrımının olduğu yerlerde ilkel formda bulunur. Daha yüksek derecede rasyonelleşmiş bir form, eşit yetkili kurulların yetkilendirilmiş üyelerinin kalıcı statüleri ya da sınıf konumları ya da temsil ettikleri belirli çıkarlar açısından seçildiklerinde oluşur. Böyle bir kurulda, karakteri radikal biçimde değiştirilmedikçe, eylem sıradan anlamda "oy"dan kaynaklanmaz, ama ya çıkarların kendileri arasında müzakere edilmiş ya da şef tarafından ilgili grupların her birinin durumu dikkate alındıktan sonra dayatılmış bir uzlaşmanın sonucudur.

Standestaat'ın özel yapısı daha detaylı olarak aşağıda tartışılacaktır (bölüm XIII). Yukarıdaki formulasyon farklı sosyal grupları temsil eden kurulların ayrıntıyla ortaya çıkan bu gibi durumlar için geçerlidir. Bu nedenle, İngiltere'de Kilise

ler tarafından onaylanma karizmanın meşruluğunun *biçimsel* temeli haline gelebilir; bu karizmanın meşruluk ve onaylanma üzerinde kendine dayanarak hak iddia ettiği erken evrelere zıttır. Weber'in "anti-otoriter" anlamı açıklama olmadan açık olmadığından daha tanımlayıcı başlıklar seçildi. (R)

Parlamento'ya hiçbir surette katılmaz, fakat ayrı "Toplantı Çağrılarını" yaparken, Lordlar Kamarası Avam Kamarası'ndan ayrılıyordu. Almanya'da çeşitli bölünmeler daha karışıkken, Fransa'da bölünme asiller, ruhban sınıfı ve *tiers état* şeklindeydi. Bu bölünmeler, ilk olarak bir tabakanın içinde ve sonra tabakalar arasında, uzlaşma süreciyle bir karara varmayı gerekli hale getirdi. Kararlar krala genellikle uymak zorunda olmadığı tavsiyeler olarak arz edilirdi. Bugün meslek grupları tarafından temsil teorisi çok revaçtadır. Bu önerinin savunucuları çoğunlukla bu şartlar altında bile çoğunluk kararlarından ziyade sadece uzlaşmanın uygulanabilir bir yöntem olduğunu göremezler. (aşağıda, 22.kısım). Özgür işçi konseyleri söz konusu kurullar olduğu ölçüde, sorunların çoğunluk oyuyla değil, farklı grupların görece ekonomik güçleri açısından çözülme eğilimi ortaya çıkıyordu.

(1) İlişkili bir durum "oy dayanışması"; burada kararları oylama ile alan eşit yetkiye sahip kurullar öncelikle otosefal ve otonom grupların dışında şekilleniyor ve (farklı olarak derecelendirilmiş) kararlarda söz sahibi olma hakkına liderler ya da bileşen grupların temsilcileri (birleşme dayanışması) tarafından el konuluyordu.

Örnekler kabilenin, boyların ve klanların eski şehir devletlerinin yönetici kurullarında temsilinde, *consules* döneminin ortaçağ klanlarında, loncaların *mercadanzasında,* ticaret birliği federasyonunun yönetici meclisindeki esnaf temsilcilerinde *(Fachràte),* federal devletlerdeki federal meclis ya da senato ve son olarak koalisyon bakanlıklarında kabine görevlerine atamaların dağıtımında bulunur. Bu son örnek görevlerin

her bir partiye oy sayısı oranında dağıtıldığı İsviçre'deki örnekte özellikle açıktır.

(m) Oldukça özel bir durum seçilmiş parlamenter kurulların "oy dayanışmasıdır"; bu ayrı bir değerlendirme gerektirir. Düzenlemesi bir ya da iki temele dayanır. Ya özel üyelerin liderin takipçilerini oluşturduğu durumlarda liderliğe dayanır ya da özel bir lidere bağlılık olmadan eşit yetkiye sahip parti gruplarından oluşur (*führerloser Parlamentarismus).* Bunu anlamak için partilerin yapısını tartışmak gerekmektedir (aşağıda, 18. kısım).

"Veto dayanışmasının" monokratik türü dışında, yetki paylaşımı neredeyse kaçınılmaz olarak kesin, açık ve hepsinden önemlisi hızlı karar için engeller içerir. Belli irrasyonel formlarda, teknik uzmanların önüne de engeller koyar; fakat monarklar uzmanlaşmış memurları getirirken bu sonucu tamamen tatsız karşılamadılar. Bununla birlikte, hızlı karar ve eyleme duyulan ihtiyacın artmasıyla bu tip yetki paylaşımının önemi azaldı.

Genel anlamda, eşit yetkili kurulların idari otoriteye sahip olduğu yerlerde eğilim, baştaki üyenin pozisyonunu özsel ve hatta biçimsel açıdan rakipsiz hale getirdi. Bu, Piskoposun ve Papa'nın kilisedeki konumu ve Başbakanın kabinedeki durumu için geçerlidir. Fiili yönetim işlevinde yetki paylaşımı ilkesini diriltmedeki fayda, genellikle iktidardaki kişilerin gücünü zayıflatmaktan kaynaklanır. Bu ise, monokratik liderliğe güvenilmemesinden ve onun kıskanılmasından kaynaklanır; bu yönetim kadrosunun üyeleri tarafından olduğu gibi, muhtemelen bir lider talep eden, otoriteye tabi olanlar tarafından ortaya konulmaz. Bu sadece ve hatta öncelikle negatif olarak

imtiyazlı gruplar için geçerli değildir; tersine, pozitif yönde imtiyazlıların yararlanmasına özgüdür.

Yetki paylaşımı özel olarak "demokrasi" anlamına gelmez. İmtiyazlı grupların imtiyazlarını bunların dışında kalanlara karşı korumak zorunda olduğu yerde, her zaman monokratik gücün yükselişini engellemeye çalıştılar. Aslında, böyle yapmak zorundaydılar çünkü böyle bir güç kendini sosyal imkândan yoksun olanların desteğine dayandırabilirdi. Böylece bir yandan imtiyazlı grupta mutlak eşitliği sağlama eğilimindeyken, idare etmek ve hatta gücü devralmak için eşit yetkinin olduğu kurulları kurmak ve sürdürmek eğilimdeydiler.

Örnekler; Sparta, Venedik, Gracchi ve Sulla zamanından önceki Roma Senatosu, aralıksız olarak 18.yüzyılda defalarca İngiltere, Berne ve diğer İsviçre kantonları, eşit yetkili meclisleriyle birlikte ortaçağ aristokrasi şehirleri ve tüccar loncalarından oluşan *mercadanza*'dır ama burada zanaat işçilerinin loncaları yoktur. Sonraki kolaylıkla *nobili* ve *signorinin* kurbanı haline geldi.

Yetki paylaşımı idari kararları tartmada bütünlüğün daha çok olmasını destekler. Tartışılan düşüncelerden ayrı olarak, bunun kesinlik ve hızlılıktan daha önemli olduğu yerde, yetki paylaşımına bugün bile başvurulmaktadır. Ayrıca, bu kişisel sorumluluğu böler, aslında daha geniş kurullarda bu neredeyse tamamen kaybolur; oysa bu monokratik örgütlenmelerde, sorumluluğun nerede yattığı sorgulanmadan tamamen açıktır. Genel olarak hızlı ve sürekli çözümler gerektiren büyük ölçekli görevler, geçerli teknik nedenlerle, tüm sorumluluğun yoğunlaştığı monokratik "diktatörlerin" eline düştü.

Büyük devletlerin iç ve dış politikalarının eşit yetki temelinde güçlü ve sürekli olarak uygulanması mümkün değildir. Sanayinin ulusallaşmasını gerçekleştirmek amacıyla proletarya diktatörlüğü kitlelerin güvenine sahip bireysel bir "diktatör" gerektirir. Böyle "kitleler" buna mutlaka karşı değildir; ama Parlamento'da, partide ya da çok az fark yaratan Sovyetlerde gücü elinde tutan halk böyle bir diktatöre katlanamaz. Bu tip sadece Rusya'da askeri gücün yardımıyla ortaya çıktı ve köylülerin yeni kazandıkları toprak üzerindeki kontrolün dayanışma halinde sürdürülmesine olan ilgileriyle desteklendi.

Son olarak, şimdiye kadar söylenenleri kısmen özetleyen kısmen tamamlayan birkaç değerlendirme yapılabilir. Tarihi bakış açısından, yetki paylaşımı iki temel öneme sahiptir:

a) Bu aynı makamda bulunan görevli çokluğunu ya da otorite alanları doğrudan rekabet halinde olan, her biri ortak veto yetkisine sahip birkaç kişiyi gerektirir. Bu temelde otoriteyi asgariye indirmeye yönelik teknik bir güçler ayrımı meselesidir. Bu tip yetki paylaşımının en belirgin örneği Roma magistratları örneğidir. Bunların en önemli anlamı her resmi eylemin eşit otoriteye sahip bir magistratın aracılığına tabi olması, böylece bir tek sulh hakiminin gücünü büyük ölçüde sınırlamasında yatar. Fakat magistratlık ancak birkaç kopyada çoğalan bireysel bir makam olarak kaldı.

b) ikinci ana tip eşit yetkili kararı gerektiriyordu. Böyle durumlarda idari bir eylem sadece çoğunluğun ortaklığı tarafından oybirliği ya da oy çokluğu ilkesine göre üretildiğinde geçerlidir. Bu, yetki paylaşımının modern dönemde egemen olan türüdür; ancak bu, Antikite'de de biliniyordu. Bu 1) hükümetin

liderliğinin 2) idari kurumların 3) danışma kurullarının yetki paylaşımını içerebilir.

1) Üst otoritelerdeki yetki paylaşımı aşağıdaki değerlendirmelerden çıkarılıyor olabilir:

(a) Bunun temeli, yönetim otoritesinin *(Herrschaftsverband)* önceden oto-sefal olan grupların *Vergemeinschaftung* ya da *Vergesellschaftung*larından doğmasında ve bunların herbirinin iktidardan payını istemesinde yatabilir. Bu, eski şehir devletlerinin "sinoikizmi" ile onların klanlar, boylar ve kabileler temelinde örgütlenen konseyleri için de geçerliydi. Bu önemli soylu aileleri temsil eden bir konseye sahip Orta Çağ şehirleri ile orta çağ lonca federasyonları için , "Eskiler" konseyine ya da lonca temsilcilerine sahip *Mercadanza* 'da geçerliydi. Bu aynı zamanda, modern federal devletleri oluşturan devletleri temsil eden kurullarda ve parti koalisyonları tarafından oluşturulan bakanlıkların eşit yetkiye dayanan yapısında da bulunur. (Yine İsviçre'deki orantılı bölünmenin artan önemine bakınız). Bu durumdaki yetki paylaşımı statünün ya da bölgesel grupların temsilinin özel bir durumudur.

(b) Bu ikinci olarak, liderin eksikliğine dayanabilir. Bu sırasıyla liderlik için yarışanlar arasındaki karşılıklı kıskançlıktan ya da tebaanın bireysel otoriteyi asgari düzeye indirme çabasından kaynaklanabilir. Bu pek çok devrimde faktörlerin birleşiminden, memurlar konseyi ve hatta devrimci birliklerin askerleri ya da Kamu Güvenliği Komitesi ya da Halkın Komiserliği Konseyi gibi biçimlerde göründü. Barış dönemlerinde eşit yetki sahibi kurulların kuruluşunun altında yatan, bireysel "güçlü adama" duyulan antipati şeklindeki bu son güdüydü. İsviçre ve Badenin 1919'daki yeni yapısı bunun

örnekleridir. (Son örnekte bu antipatiyi en çok gösterenler sosyalistlerdi; "seçilmiş monarkın" korkusundan, başarılı ulusallaşmanın kesinlikle temel şartı olan mutlak idari birleşmeyi feda ettiler. Bundaki en belirleyici etki, hepsi liderliğin güçlerinden şüphe duyan parti memurlarının ticari birliklerde, yerel topluluklarda ve parti genel merkezlerindeki tutumudur.)

(c) Üçüncü temel, öncelikle güç pozisyonları ve bu konumları tekelleştirmek için hazır olan statü gruplarının bağımsız sosyal konumlarında yatabilir. Bu durumda yetki paylaşımı aristokrat rejimin ürünüdür. Sosyal olarak imtiyazlı her sınıf, duygusal bağlılıkla kitlelerin desteğini arayan lider tipinden, lidersiz demokrasi türünün "demagogların" yükselişinden korktuğu kadar korkar. Roma'daki senatörlük rejimi, kapalı konseyler aracılığıyla yönetmeye yönelik çeşitli denemeler ve Venedik anayasası ve benzer yapıların hepsi bu kategoriye aittir.

(d) Dördüncü temel, monarkların, gücün gittikçe artan oranda teknik olarak eğitilmiş bürokrasinin eline geçmesine karşılık verme girişimlerinin altında yatabilir. Modern Batı devletinde, modern idari örgütlenme önce tepede eşit yetkinin sahibi kurulların kuruluşu ile oluşturuldu. Bu, hepsi Avrupa'ya model olan Doğunun patrimonyal devletlerinde, Çin'de, İran'da, Halifeler İmparatorluğunda ve Osmanlı İmparatorluğunda olanın aynısıydı. Bir monark sadece özel kişilerin gücünden korkmaz; ama hepsinden önemlisi eşit yetkiye sahip kurulun oylarında ve karşı oylarında kendini dengede tutacak bir konumda olmayı umut eder. Ayrıca, giderek daha amatör hale gelme eğiliminde olduğu için, yönetimin ayrıntılarını bu şekilde bireysel memurların lehine olacak şekilde yönetimden

çekilmekten daha iyi anlamayı umut edebilir. (Genel anlamda yüksek kurulların işlevleri danışma ve yönetim unsurlarının karışımıydı. Monarkın gücünün, İmparator Maximilia'in reformunda [1495-97] olduğu gibi, profesyonel memurlar tarafından derhal kırpılması sadece keyfiliğin irrasyonel sonuçlarının olduğu finans alanında olmuştur. Bu durumda, monarkı boyun eğmeye zorlayan güçlü faktörler vardı.)

(e) Diğer bir temel, farklı teknik uzmanlar ve ister maddi olsun isterse kişisel, çeşitli çıkarların bakış açılarını dayanışma halinde yani uzlaşmayı mümkün kılacak şekilde tartışma ihtiyacında yatar. Bu, bir yandan yerel açıdan değerlendirilebilecek yüksek teknik problemleri kapsayan, diğer yandan ileri derecede maddi çıkarların uzlaşmasına dayanan belediye işlerinin örgütlenmesinde özellikle geçerliydi. Bu en azından kitleler mülk ve eğitimle ayrıcalık kazanmış tabakalarla kontrole katlandığı sürece doğruydu. Teknik açıdan bakanlıkların yetki paylaşımı da aynı temele dayanır. Yine de Rusya'da ve daha az yaygın şekilde Alman İmparatorluğu'nda hükümetin farklı kısımları arasında etkili bir dayanışmayı sağlamak mümkün değildi. Sonuç, farklı kurumlar arasındaki şiddetli çekişmeydi.

(a), (c) ve (d)'deki temeller salt tarihseldir. Modern dünyadaki bürokratik otorite, devletler ve metropol şehirler gibi geniş ölçekli ortaklıklarda nerede gelişirse gelişsin, yetki paylaşımının etkili kontroldeki rolünün zayıflamasına yol açtı. Yetki paylaşımı kaçınılmaz biçimde kararların hızını, politikanın tutarlılığını, bireyin açık sorumluluğunu ve dışarıdakilerin acımasızlığını grup içindeki disiplinin sürmesi ile kombinasyon halinde engeller. Bu ve diğer belli ekonomik ve teknik nedenlerden dolayı dünya politikalarına karışan, yetki paylaşımının

tamamen muhafaza edildiği bütün büyük devletlerde Başbakan gibi politik liderin seçkin konumu lehine zayıflatıldı. Bu arada, benzer bir süreç geniş patrimonyal örgütlenmelerin nerdeyse hepsinde, özellikle de katı biçimde sultanist olanlarda gerçekleşti. Bir gözdeler rejimi bir vekil tayin etmediği sürece, monarka ilaveten Baş vezir gibi liderlik edecek bir kişiye defalarca ihtiyaç vardı. Bir kişi sorumluluğu taşımalıdır, ama yasal bakış açısından monarkın kendisi bunu yapamaz.

2 Yüksek otoritelerin emrinde hareket eden dairelerde kullanıldığı şekliyle yetki paylaşımı, öncellikle nesnelliği ve bütünlüğü destekleme ve bunun sonunda bireylerin gücünü sınırlamaya yönelikti. Bu yüksek otorite açısından, aynı nedenlerle, hemen her yerde monokratik örgütlenmelerin teknik üstünlüğüne yol açtı. Bu süreç Prusya'daki *Regierungen'in* [eyalet "yönetimleri"] kaderiyle örneklendirilir.

3 - Salt danışma kurullarında, yetki paylaşımı her zaman var olmuştur ve muhtemelen her zaman da var olmayı sürdürecektir. Bu tarihsel olarak çok önemli rol oynamıştır. Bu özellikle güç yapısının bir monarka ya da magistrata sunulan tavsiyenin pratik amaçlarla bağlayıcı olduğu bir şekil aldığı durumlarda geçerliydi. Mevcut tartışmada analizi daha ileri taşımaya gerek yoktur.

Buradaki tartışmadaki yetki paylaşımı türü her zaman otoritenin uygulanmasındaki yetki paylaşımıdır. Dolayısıyla bu ya idari olan ya da (tavsiye aracılığıyla) doğrudan idari birimleri etkileyen kurullar meselesidir. Parlamenter kurulların ve statü gruplarını temsil eden meclislerin davranışı daha sonra ele alınacaktır. [Bkz. aşağıda bu bölüm X. kısım]

Tarihsel bakış açısından "idari birim" kavramının ilk kez oluşması yetki paylaşımı açısındandı. Bunun nedeni, yetki paylaşımının her zaman üyelerin görev alanının onların özel işlerinden, özel personelin kamu personelinden ve nihayet yönetim araçlarının kişisel özelliklerden ayrılmasıyla bağlantılı olmasıydı. Bu nedenle Batı dünyasındaki modern yönetim tarihinin, teknik uzmanlardan oluşan eşit yetkiye sahip kurulların gelişmesiyle başlaması kesinlikle tesadüfi değildir. Eşit yetkiye dayalı yönetim patrimonyal, feodal ya da farklı şekilde de olsa geleneksel siyasi yapıların sürekli örgütlenmesinin başlangıcıydı. Sadece, birlikte olma yeteneği olan eşit yetkili memur kurulları, "amatör" hale gelmiş Batılı monarkların elinden gücü alabildiler. Eğer memurlar sadece tayin edilmiş bireyler olsaydı, kişisel sadakat zorunluluğu, monarkın irrasyonel kararlarına tutarlı muhalefeti sürdürmeyi çok daha zor hale getirirdi. Teknik bürokrasi ilkesine geçişin kaçınılmaz olduğu ortaya çıktığında, monark, teknik yetersizliğine rağmen tepede kalmak için bu kurulları içsel çekişmelerinde birbirine düşürerek düzenli olarak eşit sorumluluklu danışma kurulları sistemini devlet konseyi formunda genişletmeye çalıştı. Özellikle parlamento ile olan ilişkide başbakan vasıtasıyla monokratik yönelim altındaki yüksek eşit yetkili kurulların dayanışmasına ihtiyaç ancak teknik bürokrasi sonunda ve geri dönülmez biçimde hakim hale geldikten sonra duyuldu. Bu kurullar onları koruyan hükümdarı koruma amacı taşıyordu. En son gelişmeyle birlikte monokrasinin ve dolayısıyla bürokrasinin genel eğilimi idarenin örgütlenmesinde kesin biçimde egemen hale geldi.

1 -Modern yönetimin gelişmesinin erken dönemlerinde yetki paylaşımının önemi özellikle, imparator Maximilian tarafından Türk istilalarının ani tehlikelerini karşılamak için oluşturulan finansal kuruluşların onun memurlarının başına geçmek, emirler yayınlamak ve anlık her arzuya göre borçlar için güvence vermek eğilimine karşı süren çatışmalarında açıktır. Monarkın el koymasının başladığı alan finans alanıydı, çünkü teknik yetersizliğinin olduğu öncelikli alan buydu. Bu gelişme önce ticari olarak örgütlenmiş muhasebe sistemleriyle birlikte İtalyan şehir devletlerinde, sonra Burgonya ve Fransız Krallığında, Alman bölgesel devletlerinde ve bunlardan bağımsız olarak bir Norman devleti olan Sicilya'da ve İngiltere'de ortaya çıktı. Yakın Doğuda Divanlar, Çin'de Yamen'in ve Japonya'da Bakufünun oynadığı benzer bir rol oynuyordu. Yine de bu durumlarda rasyonel eğitim almış teknik olarak ehliyetli hiç bir memur grubu yeterli değildi ve "deneyimli" memurların ampirik bilgisine başvurmak gerekiyordu. Bu, rasyonel olarak bürokratik sistemin sonuç vermediği gerçeğine açıklama getirir. Roma'da az çok benzer bir rol Senato tarafından oynandı.

2 Yetki paylaşımının özel evin görev alanından ayrılmasını desteklemedeki rolü; büyük ölçekli gönüllü ticari şirketler tarafından, bir yanda evin ve kar yapan girişimin diğer yanda da kişisel mülk ve sermayenin ayrılışında oynanan rolle az çok benzerdir.

16. İşlevsel Olarak Spesifik Güçler Ayrımı

4.[16] Otoriter güçlerin, işlevsel olarak spesifik güçler ayrımı tarafından sınırlanması da mümkündür. Bu, farklı bi-

16 Alman bölgesel prensleri, on üçüncü ve on dördüncü yüzyıldan beri, tavsiye için bazen feodal ve dini ileri gelenleri çağırırlardı. Bu

reylere spesifik olarak farklılaşmış "işlevler" vermek ve buna karşılık gelen yetkiler anlamına gelir. Katı biçimde yasal tipte - güçlerin anayasal ayrımında olduğu gibi- bu işlevler rasyonel olarak belirlenir. Bundan; iki ya da daha fazla otoritenin söz konusu olduğu sorunlarda meşru önlemlerin ancak onlar arasındaki bir uzlaşma yoluyla alınabileceği sonucu çıkar.

1. İşlevsel olarak spesifik güçler ayrımı statü gruplarına dayanandan, güçlerin işlevsel olarak nesnel karakteri açısından bölünmesiyle ayrılır. Bu, çıkarılması ya da yazılması gerekmeyen, yine de çıkarılan veya yazılan bir "anayasa" türünü kapsar. Bu durumda ya farklı türden önlemler farklı otoriteler tarafından üstlenilmek zorundadır ya da aynı tür birimlerin çoğunluğunun gayrı resmi uzlaşmasıyla işbirliği gerektirir. Bu sadece bu durumda ayrılmış yeterlilik alanları değil, ama aynı zamanda en üst düzey güçtür.

2. İşlevsel olarak spesifik güçler ayrımı tamamıyla modern bir olgu değildir. Bağımsız politik otoritenin bölünmesi ve eşit derecede bağımsız hieyokratik otorite ya sezaropapizm ya da teokrasi yerine bu kategoriye aittir. Benzer şekilde, farklı Roma magistratlarının uzmanlaşmış yeterlilik alanlarının "güçler ayrımının" bir türü olarak düşünülebileceğine dair bazı düşünceler vardır. Aynı şey Lamacı Budizmin uzmanlaşmış karizması için de geçerlidir. Çin'de Konfüçyüsçü Hanlin Akademisi ve "denetçiler", İmparatorla ilişkilerinde, geniş oranda bağımsız bir konuma sahiptiler. Pek çok patrimonyal devlette, fakat

danışmanlar sadece sarayı ziyaret ettikleri için, Rate von Haus ya da familiares demestici, consiliarii, ve benzeri olarak adlandırılırdı; cf. Georg Ludwig von Maurer, *Geschichte der Fronhöfe, der Bauernhöfe und der Hofverfassung in Deutschland* (Erlangen, 1862), II, 237, 240vd., 312vd. (GM)

aynı zamanda Roma Prensliğinde adalet yönetiminin ve maliyenin sivil yönünün askeri kuruluşlardan ayrılması en azından alt alanlarda olağandı. Ama bu durumlarda güçler ayrımı kavramı bütün kesinliğini kaybeder. Uygulamasını üst otoriteyle sınırlaması en iyisidir. Eğer bu sınırlama kabul edilirse o zaman güçler ayrımının rasyonel, resmi olarak kabul edilmiş anayasal formu tamamıyla modern bir olgudur. Anayasal ama parlamenter olmayan bir devlette bütçe sadece hükümdar ve bir ya da daha fazla yasama meclisi gibi yasal otorite arasındaki uzlaşma süreci ile yapılabilir.

Tarihsel olarak, Avrupa'da güçler ayrımı eski zümre sisteminden kaynaklanır. Bunun İngiltere için teorik temeli ilk önce Montesquieu, daha sonra Burke tarafından çözümlendi. Çok daha geride güçler ayrımı yönetim güçlerinin ve yönetim araçlarının imtiyazlı grup tarafından elde edilmesi sürecinde başladı. Diğer önemli etken monarkların hem ekonomik ve sosyal gelişmeden kaynaklanan tekrar eden ihtiyaçlarında ve hem de savaş zamanlarındaki istisnai ihtiyaçlarında olmak üzere artan finansal ihtiyaçlarında yatar. Bunlar imtiyazlı grupların rızası olmadan karşılanmazlar; bunların karşılanması konusunda ilk ısrar edenler imtiyazlı gruplar olsa da bu böyledir. Bu durumda zümrelerin bir uzlaşmaya varması gerekliydi; bu bütçe ve yasama ile ilgili uzlaşmaların tarihsel kaynağıydı; bununla birlikte sonraki olgu zümreler arası olarak güçler ayrımı kavramına değil yapısal tipe aittir.

3 - Güçlerin anayasal ayrımı spesifik olarak istikrarsız bir yapıdır. Esas güç yapısını belirleyen, mesela bütçe üzerinde olduğu gibi anayasal olarak gerekli uzlaşmaya ulaşılmazsa ne olacağı sorusuna verilen cevaptır. Bütçesi olmadan yönetmeye

çalışan bir İngiliz Kralı bugün hükümdarlığını riske atardı; oysa devrim öncesi Almanyası'nda bir Prusya kralı bunu yapmazdı, çünkü Alman sistemi altında hanedanın konumu egemendi.

17. Güçlerin Politik Ayrımının Ekonomi ile İlişkisi

1 Rasyonel olarak belirlenmiş işlevlere sahip yasal kurulların yetki paylaşımı nesnellik ve idari eylemlerdeki kişisel etkilerin yokluğu açısından faydalı olabilir. Böyle bir yetki paylaşımı özensiz biçimde işlev gördüğü için olumsuz etkiye sahip olsa bile, genel etki ekonomik eylemin rasyonelliği açısından olumlu olabilir. Diğer taraftan, günümüzün büyük kapitalist çıkarları, geçmiştekiler gibi, siyasal hayatta - partilerde ve onlar için önemli olan diğer tüm bağlantılarda monokrasiyi tercih etmeye yatkındır. Çünkü monokrasi, onların bakış açısından daha "ihtiyatlıdır". Monokratik şef kişisel etkiye daha fazla açıktır ve daha kolay etki altına alınabilir; böylece adalet yönetimini diğer yönetim etkinliğini güçlü çıkarlar lehine etkilemeyi daha kolaylıkla mümkün hale getirir. Bu, Alman deneyimine de uygundur.

Diğer taraftan, karşılıklı veto yetkilerini içeren ya da eşit yetki sahibi kurulların geleneksel bir yönetim kadrosunun gücünün irrasyonel tahsisinden doğduğu yetki paylaşımı türü irrasyonel sonuçlara sahip olabilir. Finansal kurulların uzmanlaşmış bürokrasiyi yarattığı yetki paylaşımı türü genel olarak ekonomik etkinliğin biçimsel rasyonelleşmesi açısından kesin biçimde olumluydu.

Birleşik Devletlerde büyük bağışçılar çoğunlukla eşit sorumluluk sahibi resmi parti organlarından çok monokratik "parti patronunu" tercih ederdi. Bu, onun vazgeçilmezliğini

açıklar. Aynı nedenle, Almanya'da sözde geniş "ağır sanayi" bölgeleri eşit sorumluluk sistemi ile parlamenter hükümetten ziyade bürokratik egemenliği destekledi.

2 - Güçlerin ayrımı, her tahsis formu gibi, yönetim aygıtının işlemesine bir hesaplanabilirlik öğesi katan, ancak rasyonel olmayabilen yerleşik otorite alanları yaratır. Bu nedenle güçler ayrımı genel olarak ekonomik etkinliğin biçimsel rasyonelleşmesine uygundur. Sovyet tipi, Fransız Kongresi ve Kamu Güvenliği Komitesi gibi güçler ayrımını ortadan kaldırmayı amaçlayan hareketler açıkça az ya da çok "hakça" ekonomik dağılım ile ilgilidir. Buna göre, biçimsel rasyonelleşmeye karşı çalışırlar.

(Bütün ayrıntılar daha geniş bir analizi beklemelidir.)

IX. Partiler

18. Tanım ve Özellikler[17]

"Parti" terimi resmi olarak özgür katılıma dayanan üyeliği, ortaklığı isimlendirmek için kullanılacaktır. Etkinliğin yöneltildiği hedef, aktif üyeler için fikri ve maddi avantajlar elde etmek için, örgüt içinde liderlerin iktidarını güvence altına almaktır. Bu avantajlar bazı nesnel politikaların realizasyonunu ya da kişisel avantaj elde etmeyi ya da her ikisini içerebilir. Partiler geçici karakterde olabilir ya da sürekli bir etkinlik açısından örgütlenmiş olabilir. Her tür örgütlenmede görülebilirler ve kendilerini çok çeşitli formun herhangi birinde örgütleyebilirler. Karizmatik liderin takipçilerinden, geleneksel hizmetlilerden ya da amaç ya da değer- rasyonel yandaşlardan oluşabilirler. Öncelikle kişisel çıkarlara ya da nesnel politikalara

17 Bu 15. kışımın başında listelemeye devam eder. (R)

yönelik olabilirler. Resmi olarak ya da sadece fiilen yalnızca liderleri için iktidarın elde edilmesi ve kendi üyeleri için yönetim kadrosunda mevkilerin güvence altına alınmasıyla ilgili olabilirler. (Bunlar o zaman "patronaj partileridir ".) Diğer taraftan ağırlıklı ve bilinçli olarak bir statü grubunun ya da sınıfın çıkarları, bazı nesnel politikalar ya da soyut prensipler için de eylemde bulunabilirler. (Bunlar sonraki durumda "ideolojik partiler" olarak adlandırılırlar.) Yine de üyeleri için yönetim kadroları içinde yer elde edilmesi en azından ikincil bir amaçtır ve nesnel programlar çoğu zaman sadece dışarıdakileri katılmaya ikna etme aracıdır.

Tanım gereği, bir parti, politikasını etkilemek ya da kontrolünü elde etmek için sadece bir örgüt içinde oluşabilir. Yine de, pek çok birleşik kurulun sınırlarını aşan parti gruplarından oluşan federasyonlar alışılmamış değildir.

Bir parti iktidarı elde etmenin mümkün araçlarından herhangi birini kullanabilir. Hükümetin resmi olarak serbest gizli oyla belirlendiği ve kanunların oylama ile çıkarıldığı durumlarda bunlar öncelikli olarak oy toplamaya yönelik olan örgütlerdir. Oylamanın meşru beklentilere uygun bir yön aldığı yerde, bunlar yasal partilerdir. Yasal partilerin varlığı, temelleri özünde bir gönüllü bağlılık olduğu için, her zaman siyaset işinin *çıkarların* takibi olduğu anlamına gelir. (Yine de, bu bağlamda "çıkarların" mutlaka ekonomik bir kategori olması gerekmediği belirtilmelidir. Bu ilk planda, ya ideolojik temele ya da böyle bir iktidara olan ilgiye dayanan politik çıkarlar meselesidir.)

Bu durumda politik girişim:

a) Parti liderleri ve onların kadrolarının elindedir, öte yandan,

b) Etkin parti üyeleri çoğunlukla sadece liderlerini alkışlama işlevine sahiptir. Bununla birlikte, belli koşullar altında, bazı kontrol formlarını uygulayabilirler, tartışmalara katılabilirler, şikayetleri dile getirebilir ve hatta parti içinde alınan kararlara ön ayak olabilirler;

c) etkin olmayan seçmen ya da oy kullananlar kitlesi (Mitläufer) oyları seçim zamanı aranan objelerden başka bir şey değildir. Tutumları sadece rakip partileri tahrik etmek açısından önemlidir;

d) parti fonuna bağış yapanlar genellikle sahnenin arkasında dururlar.

Bir toplumda resmi olarak örgütlenmiş yasal partilerden ayrı olarak, aşağıdaki başlıca tipler vardır:

a) Liderin karizmatik özelliği ya da karizmatik açıdan kimin doğru lider olarak kabul edileceği sorusu üzerindeki anlaşmazlıktan doğan karizmatik partiler. Bunlar bir hizip yaratırlar.

b) Şefin geleneksel otoritesini keyfi niyet ve istekleri alanında uygulama şekli üzerindeki ihtilaftan doğan gelenekselci partiler. Bunlar yenilikleri engelleme hareketleri biçiminde ya da onlara karşı açık isyan içerisinde ortaya çıkarlar.

c) İnanç sorunu çevresinde örgütlenen partiler (*Glaubensparteien).* Bunlar genelde, mutlak anlamda olmasa da, a) ile aynıdır. Doktrinlerin içeriği ya da inancın açıklanması ile ilgili anlaşmazlıktan kaynaklanırlar. Sosyalist parti gibi rasyonel partilerde bile bulunan sapkınlık formunu alırlar.

d) Yönetim kadrosundaki pozisyonları doldurma konusunda lider ve onun yönetim kadrosu arasındaki çekişmeden doğan tahsis partileri (ya da getiri yönelimli partiler). Bu tip, zorunlu olmasa da, çoğunlukla b) ile aynıdır.

Yapısal olarak partiler, herhangi bir diğer örgütlenme gibi aynı tiple uyumlu olabilir. Bu nedenle güvenin bir ifadesi olarak halk oylamasıyla birlikte, lidere bağlılık aracılığıyla karizmatik yönelimli olabilirler. Şefin sosyal saygınlığına ya da saygın bir komşunun sosyal saygınlığına dayanan bağlılıkla geleneksel olabilirler ya da bir lidere ve seçimin "yapısal süreciyle" kurulan bir kadroya olan bağlılıkla rasyonel olabilirler. Bu farklılıklar hem üyelerin hem de idari kadronun itaati temelinde sürebilir. Daha fazla ayrıntı Devlet Sosyolojisi'ne bırakılmalıdır. [*Staatssoziologie* hiçbir zaman yazılmadı.]

Gücün dağılımının ekonomik yönü ve parti politikalarını belirlemek için parti etkinliklerinin hangi metotla finanse edileceği çok önemlidir. Üye ve sempatizan kitlesinden alınan küçük bağışlar, çıkarı olmayan sempatizanlardan sebebiyle birlikte alınan büyük bağışlar, ilgili taraflara yapılan doğrudan ya da dolaylı satış; veya üyeler de dahil olmak partiye karşı yükümlülük altında olanların ya da yenilgiye uğramış rakiplerin vergilendirilmesi ihtimaller arasındadır. Bu detaylar da Staatssoziologie'ye aittir.

1. Daha önce belirtildiği gibi, partiler tanım gereği ister politik ister diğer türlü olsun bir örgüt içinde ve sadece kontrolü için bir çekişme olduğunda var olabilirler. Bir parti içinde alt-partiler olabilir ve çoğunlukla da vardır; örneğin geçici yapılar olarak Amerikan partilerinin başkan adaylarını belirleme kampanyalarında belirgindirler. Sürekli temel üzerindeki

örnek Almanya'daki "Genç Liberallerdir". Farklı birkaç topluluğa yayılan partiler, on üçüncü yüzyılda İtalya'daki Guelphler ve Ghibellineler ile modern sosyalistler tarafından örneklendirilir.

2. Partinin içinde var olduğu grup kuralları açısından biçimsel olarak gönüllü talebin ve bağlılığın ölçütü burada önemli bir nokta olarak değerlendirilmektedir. Bu, devlet tarafından oluşturulan ve kontrol edilen bütün birliklerden büyük sosyolojik önemi olan bir ayrımı içerir. Devlet düzeninin Birleşik Devletler ve Alman nispi temsil sisteminde olduğu gibi partilerin varlığını dikkate aldığı yerde bile, gönüllü unsur varlığını sürdürür. Bu, anayasalarını düzenlemek için çalışılsa bile sürer. Ama bir parti yasa tarafından idari kadroyla bütünleştirilen kapalı bir grup haline geldiğinde, on üçüncü yüzyılın Floransa kanunlarındaki Guelphlerde geçerli olduğu gibi, parti olmaktan çıkar ve devletin bir parçası haline gelir.

3- Gerçek karizmatik egemenlik altında partiler zorunlu olarak hizipçi cemaatlerdir. Çatışmaları temelde inanç sorunu üzerinedir ve bu şekilde uzlaştırılamazdır. Katı bir patriarkal kuruldaki durum az çok benzer olabilir. Bu tür partilerin ikisi de, en azından saf formda, modern anlamdaki partilerden radikal olarak farklıdır. Kalıtımsal monarşinin olağan türünde ve zümre tipi örgütlenmelerde, tımarların ve memuriyetlerin taliplerinden oluşan hizmetli grubu için tahta talip olana yardım etmek yaygındır. Kişisel takipçiler de aristokratik şehir devletleri gibi *honoratiores* örgütlenmelerinde yaygındır. Bunlar, yine de, bazı demokrasilerde bile belirgindir. Modern parti tipi temsile dayalı bir anayasaya sahip yasal devlet

dışında ortaya çıkmaz. Bu Devlet Sosyolojisinde daha ayrıntılı analiz edilecektir.

4. Öncelikle patronaj etrafında örgütlenen modern devletteki partilerin klasik örneği son kuşağın iki büyük Amerikan partisidir. Temelde sorunlara ve ideolojiye yönelik partiler eski tip Liberalizm ve Muhafazakârlık, burjuva Demokrasisi sonra Sosyal Demokratlar ve [Katolik] Merkez Partiydi. Sonuncusu dışında hepsinde sınıf çıkarlarının çok belirgin unsuru vardır. Merkez, başlangıçtaki programının ana maddelerine ulaştıktan sonra, geniş ölçüde saf bir patronaj partisi haline geldi. Sınıf çıkarlarının en saf ifadesi olanlar da dahil olmak üzere bütün bu türler içinde,, iktidardaki parti liderlerinin ve kadronun (maddi ve manevi) çıkarları ve makam ve ücretler her zaman önemli bir rol oynar. Oy kullananların çıkarlarının hesaba katılması eğilimi sadece, ihmalleri seçimin amaçlarını tehlikeye attığı ölçüde söz konusudur. Bu gerçek halkın böyle partilere karşı oluşunun kaynaklarından biridir.

5. Partilerin iç örgütlerinin aldığı farklı formlardan uygun bir yerde ayrıca bahsedilecektir. Yine de, bir gerçek tüm bu formlar için ortaktır; programın oluşturulması ve üyelerin seçimini içeren parti işlerinin etkin yönetimini üstlenen bireylerden oluşan merkezi bir grup vardır, ikinci olarak, rolü açıkça daha pasif olan bir "üyeler" grubu ve son olarak rolü sadece çeşitli partiler aracılığıyla talep etme nesneleri rolü olan geniş vatandaş kitlesi vardır. Bunlar sadece farklı partiler tarafından sunulan programlar ve çeşitli adaylar arasında seçim yaparlar. Parti bağlılığının gönüllü karakteri göz önüne alındığında bu yapı kaçınılmazdır. Parti etkinliğinin "çıkarlar oyunu" meselesi olduğu sözü ile ifade edilen durumdan

kastedilen budur. (Daha önce belirtildiği gibi, söz konusu olan ekonomik çıkarlar değil politik çıkarlardır.) Bu anlamdaki çıkarların rolü böyle partilere karşı muhalefete saldırının ikinci temel noktasıdır. Bu açıdan parti sistemi ile biçimsel olarak özgür işçilerin işe alınmasına dayanan kapitalist girişim sistemi arasında *biçimsel* bir benzerlik vardır.

6. Büyük ölçekli bağışçıların parti maliyesindeki rolü hiçbir surette "burjuva" partilerle sınırlanamaz. Bu nedenle Paul Singer Sosyal Demokrat partinin (ve bu arada insancıl davaların) gösterişli bir bağışçısıydı (ve bilindiği kadarıyla en saf güdülere sahipti). Parti başkanlığı konumu tamamıyla bu gerçeğe dayanır. Ayrıca, Kerensky evresindeki Rus devrimi partileri, kısmen çok geniş Moskova iş çıkarları tarafından finanse edilmişti. Merkez parti Katolik milyonerlerden nadiren büyük bağışlar alırken, "Sağcı" diğer Alman partileri ağır sanayi tarafından finanse ediliyordu.

Kolaylıkla anlaşılabilen sebeplerle, parti finansları konusu parti sisteminin en önemli yönlerinden biri olmasına rağmen, hakkında bilgi elde etmesi en zor konudur. Bazı özel durumlarda bir "makinenin" gerçekten "satın alınmış" olması muhtemel gözükür. Bireysel büyük bağışçıların rolünden ayrı olarak, iki temel alternatif vardır: Bir yandan, İngiliz sisteminde olduğu gibi, seçim adayı kampanya masraflarının yükünü adayların plütokratik temelde seçilmesi sonucu ile taşıyabilir. Diğer yandan, harcamalar "makine" tarafından yüklenilmiş olabilir, bu durumda adaylar parti teşkilatına bağlı hale gelirler. Sürekli örgütler olarak partiler, bugün olduğu gibi on üçüncü yılda İtalya'da da bu iki temel tip arasında gidip gelmiştir. Bu gerçeklerin üzeri süslü ifadelerle örtülmemelidir. Tabii ki, parti

finansının gücünün sınırları vardır. Bu bir "pazar" var olduğu sürece etki edebilir, fakat kapilatist girişim örneğinde olduğu gibi, tüketiciyle karşılaştırılan satıcının gücü reklamın akıl çelen çekiciliğiyle son derece arttı. Bu, sağda ya da solda olduğuna bakılmaksızın özellikle "radikal" partiler için geçerlidir.

X. Doğrudan Demokrasi ve Temsili Yönetim[18]

19. Doğrudan Demokrasinin ve İleri Gelenler Tarafından Yönetimin Şartları

Tedbirlerin uygulanmasında buyurucu güçlerin belli bir asgari düzeyi kaçınılmaz olmasına rağmen, bazı örgütler onu mümkün olduğunca azaltmaya çalışabilirler. Bunun anlamı otorite sahibi kişilerin üyelerin kendisine verdiği otorite nedeniyle, sadece onların iradesine uygun davranmaya ve onlara hizmet etmeye zorunlu tutulmasıdır. Tüm üyelerin tek bir yerde toplanabildiği, birbirlerini tanıdıkları ve sosyal olarak eşit değerlendirildikleri küçük gruplarda bu yüksek derecede elde edilebilir. Yine de, bu başta kolektif şehirler ve geçmişin şehir devletleri ve bazı bölgesel gruplar olmak üzere büyük gruplarda da denendi.

Aşağıda bu amaca ulaşmanın başlıca teknik araçları yer alır: (a) Eğer mümkünse sadece üyelerin iki genel kurulu arasında işleyen kısa vadeli görev; (b) istendiği zaman azil sorumluluğu; (c) rotasyon ya da makamın doldurulmasında kura ile seçim ilkesi, böylece her üyenin sırası gelir. Bu teknik olarak eğitim almış ya da uzun deneyimleri olan ve resmi sırları idare eden kişinin iktidar konumundan korunmayı mümkün

18 Erken formülasyon için, bkz. İkinci Fasıl, bölüm K:6e (R)

kılar; (d) makamın idaresi için üyeler meclisi tarafından katı biçimde belirlenmiş bir talimatname konulur. Yeterlilik alanı bu nedenle somut olarak belirlenir ve bu genel bir özellik değildir; (e) genel kurula hesap verilmesi için katı bir zorunluluk; (f) öngörülmeyen olağan dışı sorunların üyeler meclisine ya da onları temsil eden komiteye sunulması yükümlülüğü; (g) güçlerin her biri kendi özel işlevine sahip çok sayıda makam arasında dağılımı; (h) makama tam zamanlı bir iş olarak değil, bir meşguliyet olarak bakılması.

Eğer idari kadro gizli oyla seçiliyorsa, seçim süreci üyeler meclisinde olur. Yönetim temelde sözlüdür, yazılı kayıtlar ancak bazı hakların açık olarak kaydı gerekli olduğu ölçüde söz konusu olur. Bütün önemli tedbirler meclise sunulur.

Bu ve benzer yönetim tipleri üyeler meclisi geçerli olduğu sürece, "doğrudan" ya da "araçsız demokrasi" olarak adlandırılacaktır.

1. Kuzey Amerikan " şehirleri" ve Glarus, Schwyz ve Appenzell gibi daha küçük İsviçre Eyaletlerinin hepsi, sadece büyüklüklerinden dolayı, doğrudan demokrasinin uygulanabilirliğinin sınırındadır. Aslında Atina demokrasisi ve bununla birlikte daha radikal biçimde erken ortaçağ İtalyan şehir devletlerinin *parlamentumu* bu sınırı önemli derecede aştı. Gönüllü kuruluşlar, her türlü lonca, bilimsel, akademik ve sportif birlikler bu biçime sahiptir. Ancak bu, herhangi bir bireyin kendileri üzerinde otorite sahibi olmasını istemeyen aristokrat efendi gruplarının iç örgütlenmesi için de geçerlidir.

2. Doğrudan demokrasinin temel şartları olarak, grubun sayısal ya da bölgesel kapsamı açısından, ya da daha iyisi her

ikisinde, küçük ölçeğine ek olarak, sadece profesyonel uzmanlar tarafından layıkıyla üstesinden gelinebilecek nitelikli görevlerin olmayışı söz konusudur. Böyle bir profesyonel uzman grubunun olduğu yerde, onları bağımlı bir konumda tutma denemesinin ne kadar güçlü olduğu önemli değildir, bürokratikleşmenin tohumları mevcuttur. Hepsinden önemlisi, böyle kişiler doğrudan demokrasinin uygun yöntemlerine göre ne atanabilir ne de azledilebilir.

3- İlkel gerontokratik ve patriarkal grup doğrudan demokrasinin rasyonel formlarıyla yakından ilişkilidir. Bunun nedeni, otoriteyi elinde tutanların onu üyelerin "hizmetinde" kullanmasının beklenmesidir. Bununla birlikte, iki temel farklılık söz konusudur: Yönetme güçleri normal olarak tahsis edilir ve eylem katı biçimde geleneğe bağlıdır. Doğrudan demokrasi ya rasyonel grupların örgütlenmesinin bir formudur ya da rasyonel bir form olabilir. Geçici tipler yakında tartışılacaktır.

20. İleri Gelenlerin Yönetimi

İleri gelenler (*honoratiores)* (1) ekonomik konumları kendilerine bir örgüt içerisinde sürekli politika yapma ve yönetim pozisyonlarını (sadece sembolik bir karşılıktan daha fazla) bir bedel almadan ellerinde tutmaya izin verdiği; (2) kaynağı ne olursa olsun sosyal saygınlıktan faydalanan, bunu üyelerin, başlangıçta özgürce verilen ve sonra geleneksel olarak gösterilen güveni nedeniyle makamı elde tutacak tarzda yapan kişilerdir.

En önemlisi, ileri gelenlerin konumu bireyin *politikadan* yaşamaktan politika *için* yaşamayı becerebilmesini gerektirir. Bu nedenle özel kaynaklardan belli düzeyde desteğe

güvenebilmek zorundadır. Bu koşul büyük olasılıkla toprak sahipleri, köle sahipleri ve büyükbaş hayvan, gayrimenkul ya da tahvil sahipleri gibi her türden mülk geliri sahipleri tarafından karşılanır. Bunların yanında, düzenli bir işi olan halk eğer işleri onları bir meşguliyet olarak politik etkinlik için özgür bırakıyorsa uygun bir konumdadır. Bu özellikle, mesleki etkinliği mevsimsel, özellikle tarım olanlar, kendisine bağlı bir memur kadrosu olan avukatlar ve diğer bazı serbest meslek sahipleri için geçerlidir. Bu aynı zamanda, işleri sürekli güç olmayan aristokrat tüccarlar için de büyük ölçüde geçerlidir. En zararlı halde bulunanlar bağımsız endüstriyel girişimciler ve endüstriyel işçilerdir. Doğrudan demokrasinin her türü ileri gelenler tarafından yönetim formuna dönüşme eğilimine sahiptir. İdeal bir bakış açısından, bunun nedeni özellikle deneyim ve nesnellik tarafından özellikle son derece nitelikli olduklarının kabul edilmesidir. Maddi bakış açısından bu hükümet şekli özellikle ucuz, aslında, bazen tamamen masrafsızdır. Böyle bir kişi bir ölçüde kendisi yönetim araçlarının sahibidir ya da bunlar örgüt tarafından kısmen onun kontrolüne verilirken, onları kendi özel kaynaklarından temin eder.

1. İleri gelenlerin bir statü grubu olarak sınıflandırılması daha sonra [4. bölümde] ele alınacaktır. İlkel toplumların tümünde öncelikli temel bir kişiyi "şef" yapmaya yeten zenginliktir. Buna ek olarak, farklı şartlara göre kalıtımsal karizma ya da ekonomik elverişlilik daha çok öne çıkabilir.

2. Amerikan şehirlerinde eğilim doğal haklara dayanan fiili rotasyonun kabul edilmesiydi. Buna karşıt olarak İsviçre Kantonlarının doğrudan demokrasisi aynı isimlerin, dahası, makam sahipleri arasındaki ailelerin tekrarıyla karakterize

edildi. Bazı kişilerin ekonomik olarak diğerlerinden daha uygun durumda oluşu Alman komünlerinde (*Dinggemeinden)* önemli hale geldi ve başlangıçta en azından bazı durumlarda, katı demokratik Kuzey Almanya şehirlerinde melioresin ve dolayısıyla şehir konseylerinde tekelleşen aristokrasinin doğuşunun kaynaklarından biriydi.

3- İleri gelenler tarafından yönetim her türlü örgütte bulunur. Bu, örneğin, yüksek oranda bürokratikleşememiş siyasi partiler için tipik bir durumdur. Bu her zaman yoğun yönetimden çok kapsamlı yönetim anlamına gelir. Belli bir eylem için acil ekonomik ve idari ihtiyaçlar olduğunda, bu böyle bir gruba bedava olmasına rağmen, çoğunlukla bireysel üyeler için çok pahalıdır.

Hem doğrudan demokrasi hem de ileri gelenler tarafından yönetim bir yandan belli bir büyüklüğün ötesinde, birkaç bin ehliyetli üyeye dayanan örgütlenmelerde, diğer yandan görevlerin teknik eğitim ya da politikanın sürekliliğini gerektirdiği yerde teknik olarak yetersizdir. Eğer, böyle bir durumda, sürekli teknik memurlar değişen amirlerin yanında atanırsa, sonrakiler amatör kalırken fiili güç gerçek işi yapan öncekilerin eline geçme eğiliminde olacaktır.

Tipik bir örnek, akademik işleri, mutemetlerle ya da bazı koşullarda üniversite yönetiminde *(Kanzlei)* sürekli memurlar karşısında ek iş olarak yöneten, Alman üniversitesinin yıllık olarak seçilen başkanının (*Rektör)* durumunda bulunur. Bir üniversitenin laf üretme ve ne kadar önemli olduğunu ifade etmenin ötesine geçen bağımsız gerçek bir öz yönetimini yaratacak pozisyonda olan sadece, çok istisnai durumlar dışında, Amerikan tarzı uzun görev süresi olan özerk bir

üniversite başkanıydı. Bununla birlikte, Almanya'da akademik fakültelerin gururu ve devlet bürokrasisinin kendi güçlerine olan ilgisi öyle herhangi bir gelişmenin yolunda durur.

Doğrudan demokrasi ve ileri gelenler tarafından yönetim, *Herrschafitan* bağımsız, gerçek biçimlerinde, sadece birbirleriyle rekabet halinde olan ve makamı elde etmeye çalışan partiler sabit bir temel üzerinde gelişmedikçe var olur. Eğer bunu yaparlarsa, çekişen ve zafer kazanan partinin lideri ve kadrosu gücü nasıl elde ettiklerine ve biçimsel olarak önceki yönetim biçimini sürdürüp sürdürmediğine bakmaksızın bir egemenlik yapısı kurar.

(Gerçekte, bu eski yöntemleri kaldırmanın göreceli olarak genel bir şeklidir.)

XI. Temsil

21. Başlıca Formları ve Nitelikleri

Temsilin altında yatan başlıca unsur, bir örgütün belli üyelerinin, "temsilcilerin" eyleminin diğer üyeleri bağlayıcı ya da onlar tarafından meşru ve zorunlu olarak kabul edildiğinin düşünülmesidir [bkz. I. bölüm. II.kısım]. Temsil egemenlik yapıları içerisinde çeşitli formlar alır.

1. Tahsis Edilmiş Temsil. Bu durumda şef ya da yönetim kadrosundan bir üye temsilin tahsis edilmiş haklarını üstlenir. Temsil bu formda çok eskidir ve patriarkal ve karizmatik grupların her türünde görülür. Temsil yetkisinin geleneksel olarak sınırlı bir kapsamı vardır.

Bu kategori klan şeyhlerini, kabile şeflerini, Hindistan'daki kasdarın reislerini, kalıtımsal mezhep rahiplerini, Hindistan

köylerinin *patellerini, Obermârkeri,* kalıtımsal monarkları ve örgüderin her türlü benzer patriarkal ve patrimonyal başkanlarını kapsar. Sözleşmeleri yapma ve çevredeki kabilelerin büyükleriyle olan ilişkilerini yöneten bağlayıcı kurallar konusunda uzlaşma yetkisi Avustralya'da olduğu gibi, başka türlü aşırı derecede ilkel koşullarda var olur.

2. Tahsis edilmiş temsille yakından ilişkili olan zümre tipi temsildir. Bu, öncelikle tahsis edilen hakların ya da imtiyazların temsil edilmesi ve zorla uygulanması meselesi olduğu kadarıyla temsili oluşturmaz. Yine de, zümreler gibi böyle kurumların kararlarının etkisi imtiyazların kişisel sahiplerinden imtiyazsız gruplara yayıldığı kadarıyla temsili özelliğe sahip olabilir ve böyle tanınabilir. Bu doğrudan hizmetlilerle sınırlandırılamaz, sosyal olarak imtiyazlı gruplarda yer almayan diğerlerini de kapsayabilir. Bu diğerleri düzenli olarak gerekli eylemle sınırlanırlar, ister bu ister sadece tahsis edilmiş olsun, isterse temsili otorite üzerinde açıkça hak talep edilsin fark etmez.

Bu, bütün feodal mahkemeler ve imtiyazlı zümrelerin meclisleri için geçerlidir ve bu Almanya'da geç Orta Çağların ve daha yakın zamanların zümrelerini de içeriyordu. Antikite'de ve Avrupa dışındaki bölgelerde, bu kurum sadece düzensiz bir şekilde ortaya çıkar ve gelişmenin evrensel bir dönemi olmamıştır.

3- Bunun radikal antitezi *"talimatlı" temsildir.* Bu durumda seçilmiş temsilciler ya da rotasyonla ve kurayla ya da başka bir şekilde belirlenen temsilciler, buyruklu vekâlet ve azletme hakkıyla katı biçimde sınırlandırılmış temsil güçlerini uygularlar. Bu " temsilci" tipi fiilen temsil ettiklerinin bir vekilidir.

Buyruklu vekâlet, çok uzun zamandır çeşitli örgütlerde yer sahibiydi. Örneğin, Fransa'daki komünlerin seçilmiş temsilcileri neredeyse her zaman *cahiers de doléances ile* sınırlanmıştır. Günümüzde bu tip temsil özellikle doğrudan demokrasinin yedeği olarak hizmet ettiği Sovyet tarzı cumhuriyetçi örgütlenmelerde belirgindir; çünkü sonraki kitlesel örgütlenmelerde imkânsızdır. Talimatlı vekâletler Batı dünyası dışındaki örgütlenmelerin tümünde hem Orta Çağlarda hem de modern zamanlarda kesinlikle bulunur; fakat hiçbir yerde büyük bir tarihsel önemi yoktur.

4. Özgür Temsil. Çoğunluk tarafından seçilen (ve muhtemelen rotasyona bağlı olan) temsilci talimatla sınırlandırılmaz ama kendi kararlarını alacak konumdadır. Sadece kendi gerçek görüşlerini açıklamakla yükümlüdür; kendisini seçen kişilerin çıkarlarını desteklemekle yükümlü değildir.

Özgür temsil bu anlamda alışılmadık şekilde talimatların yokluğunun ya da eksikliğinin kaçınılmaz sonucu değildir, ama diğer durumlarda seçimin planlı amacıdır. Bu doğru olduğu ölçüde, temsilci, seçimi nedeniyle, otoriteyi seçmenlerin üzerinde uygular ve sadece onların vekili değildir. Bu tipin en belirgin örneği modern parlamenter sistemdir. Kişiler üstülüğe olan genel eğilimi, politik ya da etik soyut normlara uyma zorunluluğunu yasal otoriteyle paylaşır. Bu özellik en fazla, modern politik örgütlerin temsil organları olan parlamentolarda belirgindir. Bunların işlevleri, partilerin gönüllü müdahalesi dışında anlaşılabilir değildir. Siyasal olarak pasif olan yurttaşlara adayları ve programları sunan partilerdir. Parlamento içinde gizli oylama ve anlaşma süreciyle idare sürecini yöneten kuralları da yaratırlar, idareyi kontrole tabi

tutarlar, güvenleriyle onu desteklerler ya da oy çoğunluğuna hükmetme nedeniyle ne zaman isterse güvenini geri çekerek onu devirirler, bunu yapacak konumdadırlar.

Parti lideri ve bakanlar, devlet bakanları ve bazen alt bakanlardan oluşan ve onun tarafından atanan yönetim kadrosu, devletin politik idaresini kurar, yani, konumları partilerinin seçim başarısına bağlıdır ve bir seçim yenilgisi onları istifaya zorlar. Parti yönetiminin tam olarak geliştiği yerde, bunlar parlamentonun parti oluşumu tarafından devletin resmi başkanı olan monarka dayatılır. Monarkın fiili yönetme gücü elinden alınır ve rolü iki şeyle sınırlanır.

1) Parti ile görüşme aracılığıyla, fiili başkanı seçer ve atamayla onun konumunu meşrulaştırır.

2) O sırada iktidarda bulunan parti liderinin politikalarının yasallaşması için vekil olarak davranır.

Çoğunluk partisinin bir komitesi olan bakanlar "kabinesi", monokratik ya da daha eşit yetkili bir formda örgütlenmiş olabilir. Sonraki koalisyon kabinelerinde kaçınılmazdır, oysaki ilki işlevinde daha açıktır. Kabine kendini makam arayan takipçilerinin saldırılarından ve muhaliflerinden olağan araçlarla, resmi sırları tekelleştirerek ve dışarıdakilere karşı dayanışmayı sürdürerek korur. Etkili bir güçler ayrımı olmadıkça, bu sistem o sırada kontrolü elinde bulunduran parti örgütü tarafından tüm güçlerin tamamen tahsisini içerir; sadece üst konumlar değil, ama çoğunlukla alt makamların çoğu parti takipçilerinin arpalığına dönüşür. Bu *parlamenter kabine hükümeti* olarak adlandırılabilir.

Olaylar bir çok yönden en iyi biçimde, W. Hasbachın [*Die parlamentarische Kabinettsregierung, 1919*] hatalı biçimde

"politik tanım" olarak adlandırılan polemikçi sistem saldırısında sunulur. Yazar, *Parlament und Regierung im neugeordneten Deutshland,* adlı kendi makalesinde bunun zamanın özel koşulundan kaynaklanan tartışmalı bir iş olduğunu dikkatle vurgulamıştır.

Parti yönetiminin iktidarı tam olarak elde edemediği, ama monarkın ya da ona denk düşen seçilmiş başkanın özellikle askeri görevlileri içeren görev atamasındaki bağımsız yetkiden yararlandığı yerde, *anayasal hükümet* vardır. Bu, büyük ölçüde yasal güçler ayrımının olduğu yerde bulunur. Özel bir durum *temsile dayalı bir parlamento ile birleşen seçime dayalı başkanlıktır.*

Yürütme otoriteleri ya da parlamenter bir örgütün yürütme başı da parlamentonun kendisi tarafından seçilebilir: Bu *tamamen temsili hükümettir.*

Temsil organlarının yönetme güçleri, grup üyeleri kitlelerinin doğrudan propagandasına referandum aracılığıyla izin verildiği yerde hem sınırlanabilir hem de meşrulaştırılabilir.

1. Bu böyle bir temsil değildir, fakat modern Batı Dünyasına özgü olan parlamenter organların varlığıyla bağlantılı özgür temsildir. Antikite'de sadece görece küçük başlangıçlar bulunur; bunlar başka yerlerde de şehir devletleri konfederasyonundaki delege meclisleri gibi biçimlerde bulunabilir. Ama kural olarak bu kurulların üyeleri talimatlarla sınırlandırılmıştır.

2. Buyruklu vekâletlerin feshedilmesi monarkların konumu tarafından çok güçlü biçimde etkileniyordu. Fransız kralları sürekli olarak, Sınıflar Meclisi delegelerinin onları kralın tavsiyelerine oy vermede serbest bırakacak bir temelde

seçilmelerini talep etti. Eğer buyruklu vekâletlerle sınırlandırılsalardı, kralın politikası ciddi şekilde engellenirdi. Aşağıda belirtileceği gibi, İngiliz Parlamentosunda organın hem bileşimi hem de prosedürü aynı sonuca yol açtı. Bu olguyla bağlantılı olarak, parlamento üyeleri kendilerini 1867'deki Reform Tasarısına kadar özel imtiyazlı bir grup olarak gördüler. Bu, açık biçimde kamusallığın kesin reddi gösterilir. (Fakat on sekizinci yüzyılın ortalarında, ağır suçlar Parlamentonun hareketlerini haber veren gazetelerde sunuldu.) Teoriye göre, parlamenter vekil bütün olarak halkın "temsilcisiydi" ve bu nedenle herhangi bir özel vekâletle sınırlanamazdı, "vekil" değil otoritedeki kişiydi (*Herr).* Bu teori, Fransız Devriminde klasik retorik formunu almadan önce literatürde oldukça iyi geliştirilmişti.

3- Sadece parti gruplarını temsil eden resmi olmayan kabine sisteminin İngiliz kralı ve onun örneğini izleyen bazılarının elinden iktidarı tedrici olarak alma sürecini bu açıdan detaylı olarak analiz etmek henüz mümkün değildir. Bu ilk bakışta, sonuçlarının evrensel önemine rağmen çok özgün bir gelişme olarak görünür. Ama bürokrasinin İngiltere'de görece olarak gelişmemiş olduğu göz önüne alındığında, bu çoğunlukla iddia edildiği gibi hiçbir suretle "tesadüfi" değildir. Gücün işlevsel ayrıntıyla ilgili kısmen plebisiter ve kısmen temsili Amerikan sistemini ve (temelde yozlaşmış yasama kurullarının güvensizliğinin ifadesi olan) referandumun onun içindeki yerini analiz etmek de henüz mümkün değildir, İsviçre demokrasisi ve bugünlerde Alman devletlerinin bazılarında görülen saf temsili demokrasinin ilgili biçimleri de, şimdilik bir

kenara bırakılmak zorundadır. Yukarıdaki tartışmanın amacı sadece en önemli tiplerin bir kaçını ana hatlarıyla belirtmektir.

4. Her şeyden önce bakanların ve askeri komutanların monark tarafından atanmasını içeren patronaj gücünün sahipliğiyle nitelenen sözde anayasal monarşi, İngiliz tipi saf bir parlamenter rejim çok benzer hale gelebilir. Buna karşın, sonraki VIL Edward gibi siyasal olarak yetenekli bir kralı siyasal meselelere etkili katılımının kesinlikle dışında bırakmaz. Salt bir sembolik başkan olması gerekmez. Detaylar aşağıda verilecektir.

5. Temsil organları tarafından yönetilen gruplar bütün üyelerinin eşit haklara sahip olması anlamında mutlaka demokratik değildir. Oldukça aksine, parlamenter hükümetin gelişimi için klasik zeminin, aristokratik ya da plütokratik toplum olma eğilimi olduğu gösterilebilir. Bu, İngiltere'de geçerliydi.

Ekonomik Düzenle ilişkiler. Bunlar çok karmaşıktır ve ayrı olarak analiz edilmek zorundadır. Mevcut öncelikli amaçlar açısından sadece aşağıdaki genel değerlendirmeler yapılacaktır:

1. Özgür temsilin gelişmesindeki bir faktör daha eski statü gruplarının ekonomik temellerini çökertmekti. Bu, sosyal konumlarına bakmaksızın demagojik yetenekli kişilerin kariyerlerini sürdürmesini mümkün hale getirdi. Bu çökertme sürecinin kaynağı modern kapitalizmdi.

2. Yasal düzenin ve idari sistemin işlevselliğindeki hesaplanabilirlik ve güvenilirlik rasyonel kapitalizm için hayati öneme sahiptir. Bu ihtiyaç, burjuvanın patrimonyal monarklar ve feodal soylular üzerinde, burjuvanın kesin bir söz hakkına sahip olduğu, idareyi ve finansı kontrol eden ve yasal düzendeki değişiklikler üzerinde önemli etkide bulunabilen eşit

yetkili kurullar aracılığıyla engeller koymaya çalışmasına yol açtı.

3- Bu geçiş oluyorken, proletarya henüz politik bir güç haline gelmemişti ve henüz burjuvazi için bir tehlike olarak görünmüyordu. Ayrıca, oy hakkı için mülk yeterlilikleri aracılığıyla varlıklı sınıfların gücüne yönelik herhangi bir tehdidin ortadan kaldırılmasında bir tereddüt yoktu.

4. Ekonomik düzenin ve devletin kapitalist gelişme için olumlu olan biçimsel rasyonelleşmesi parlamenterler tarafından güçlü biçimde desteklenebilirdi. Ayrıca, parti örgütleri üzerindeki etkisini güvence altına alması göreceli olarak kolay görünüyordu.

5. Mevcut partilerin eylemlerinde demagojinin gelişmesi oy hakkının yayılmasının bir işleviydi. İki ana faktör monarkları ve bakanları her yerde evrensel oy kullanma hakkına olumlu bakmaya itme eğilimindeydi; dış çatışmada proletaryanın desteklenmesi gerekliliği ve burjuvaziyle karşılaştırıldığında muhafazakâr bir etki olacakları umudu. Bu sonuncusunun yersiz olduğu ortaya çıktı.

6. Parlamentolar, büyük çoğunlukla varlıklı ve kültürlü sınıflardan, yani *honoratioresten* oluştukça sorunsuz şekilde görevini yerine getirme eğilimindeydi. Parti yapısının altında böyle sınıf çıkarlarından ziyade yerleşik sosyal statü yatar. Çatışmalar sadece farklı servet biçimleri arasında olma eğilimdedir; fakat sınıf partilerinin, özellikle proleter partilerin iktidara gelişiyle, parlamentonun konumu radikal olarak değişti. Değişen bir diğer önemli faktör özellikle plebisiter niteliğiyle birlikte parti örgütlerinin bürokratikleşmesiydi. Parlamento üyesi, bu şekilde seçmenlerin "efendisi" olmaktan

çıkar ve sadece parti mekanizmasının liderlerinin "hizmetçisi" haline gelir. Bu, başka bir yerde daha detaylı tartışılmak zorundadır.

22. Çıkar Gruplarının Vekilleriyle Temsil

Beşinci tip temsil çıkar gruplarının vekilleriyle olandır. Bu terim üyelerin seçiminin özgür bir seçim meselesi olmadığı temsil organı tipinde geçerli olacaktır; burada temsil organı meslekleri ve sosyal ve sınıfsal üyelikleri temelinde seçilen kişilerden oluşur. Her grup kendi türünden kişiler tarafından temsil edilir. Şu anda bu tip eğilim mesleki bir temelde temsildir.

Bu tür temsil yine de, içindeki belli olası çeşitliliklere göre çok farklı bir öneme sahip olabilir. Öncelikle özel mesleklere, statü gruplarına ve sınıflara göre; ikinci olarak da farklılıkları çözümleme aracının doğrudan gizli oylama ya da uzlaşma olduğuna göre büyük ölçüde farklılaşacaktır. İlk bağlamda önemi büyük ölçüde farklı kategorilerin sayısal oranlarına göre değişecektir. Böyle bir sistemin nitelik olarak radikal biçimde devrimci ya da aşırı muhafazakâr olması mümkündür. Bu her durumda sınıf çıkarlarını temsil eden güçlü partilerin gelişmesinin bir ürünüdür.

Kural olarak, bu tür temsil belli tabakaların oy haklarını elinden alma amacıyla yayılır:

(a) Bu ya vekâletleri meslekler arasında dağıtarak ve böylece aslında sayısal olarak üstün olan kitleleri oy hakkından mahrum ederek

(b) ya da açıkça ve resmi olarak varlıklı olmayanların oy hakkını sınırlandırarak ve böylece gücü ekonomik konumuna

dayanan bu tabakaları oy hakkından mahrum ederek yapılır (Bir Sovyetler devletinin durumu).

Bu en azından, bu tür temsilin, eğer buraya kadarki deneyim anlaşılmışsa, parti çıkarlarının kesin egemenliğini ortadan kaldırmasa da onu zayıflattığı teorisidir. Kampanya fonlarının rolünün azaltılabilmesi teorik olarak mümkündür, ama bunun ne derece doğru olduğu şüphelidir. Bu türden temsil organları etkili bireysel liderliğin (*Führerlosigkeit)* yokluğuna eğilimlidirler, zira bir çıkar grubunun profesyonel temsilcisi tüm zamanını görevine adayabilecek tek kişi olabilir; bu nedenle varlıksız tabaka arasında bu görev, örgütlü çıkar gruplarının paralı sekreterlerine devrolur.

1. Uzlaşmanın farklılıkları çözümleme aracı sağladığı temsil, "sınıfların" eski tarihsel organlarının tümünün ayırt edici özelliğidir. Günümüzde iş gücü-yönetimi komitelerinde ve çeşitli ayrı otoriteler arasındaki uzlaşmanın gündemde olduğu yerlerde hâkimdir. Mesleki bir grubun "önemine" sayısal bir değer atfetmek mümkün değildir. Hepsinden önemlisi, muhtemelen özellikle iyi bilgilenmiş ve güçlü kişisel çıkarları olan, bir taraftan işçi kitlerinin ve gittikçe azalan girişimcilerin çıkarları sayılarına bakılmaksızın dikkate alınmalıdır. Bu çıkarlar çoğunlukla son derece zıttır, bu nedenle statü ve sınıf üyeliği açısından bir hayli heterojen olan unsurlar arasındaki oy çokluğu ile karar alma ilkesi fazlasıyla yapaydır. Nihai kararın temeli olarak gizli oylama *partilerin* uzlaşmasının belirlenmesi ve ifade edilmesinin bir özelliğidir. Yine de bu, mesleki çıkar gruplarının ayırt edici bir özelliği değildir.

2. Gizli oy, temsilin kabaca eşit sosyal statüde unsurlardan oluştuğu sosyal gruplarda yeterlidir. Bu nedenle sözde

Sovyetler sadece işçilerden oluşur. Loncaların (güç için) savaşı döneminin *mercadanzası* prototiptir. Meseleleri oy çokluğu ilkesiyle karara bağlayan bireysel loncaların temsilcilerinden oluşur.

Bununla birlikte, eğer özellikle güçlü loncalar oy üstünlüğü sağlarsa gerçekte ayrılma tehlikesi içindeydi. Sovyetlerdeki beyaz yakalı işçilerin katılımı bile sorun yaratır. Onların oy paylarına mekanik sınırlar koymak olağandı. Eğer köylülerin ve esnafın temsilcileri kabul edilirse, durum daha karmaşık hale gelir ve eğer "yüksek" meslek ve iş çıkarları işe karışırsa, gizli oyla sorunlara karar vermek imkansızlaşır. Eğer bir iş gücü-yönetimi organı eşit temsil açısından örgütlenirse, "*'sarı'* sendikaların eğilimi işverenleri ve belli türden işverenlerin ise işçileri desteklemektir. Sonuç, sınıf bağlılığında *(Klassenwürde)* en eksik olan unsurların en kesin etkiye sahip olmasıdır.

Ama saf proleter "Sovyetler" bile durgun zamanlarda farklı işçi gruplarının arasında, muhtemelen Sovyetleri felce uğratacak keskin düşmanlığın gelişmesine maruzdu. Bununla birlikte, bu her durumda farklı çıkarları birbirine düşüren usta politikalar için kapıyı açardı. Bürokratik unsurların bu fikre bu kadar sıcak bakmalarının sebebi budur. Aynı şeyin endüstri işçilerinin ve köylülerin temsilcileri arasında olması da muhtemeldir. Bu gibi temsil organlarını kesin biçimde devrimci temelden başka bir şekilde organize etme çabası son tahlilde farklı formlarda seçim manipülasyonu için bir diğer fırsat olarak ortaya çıkar.

3- Temsilin mesleki temelde gelişmesi ihtimali kesinlikle düşük değildir. Ekonomik ve teknik gelişmenin istikrar dönemlerinde bu özellikle yüksektir, ama böyle durumlarda

partilerin önemi ne olursa olsun azalacaktır. Bu durum ortaya çıkmadıkça mesleki temsil organlarının partileri elemede başarısız olacağı açıktır. Aksine, açıkça görüldüğü gibi şu anda, Almanya'da "İşçi Konseyleri"nden Federal Ekonomik Konseylere varana kadar, sadık parti yandaşları için çok sayıda yeni arpalık yaratılıyor ve kullanılıyor. Ekonomik çıkarlar politikanın içine girerken aynı anda politika ekonomik düzene nüfuz ediyor. Bu duruma yönelik bir takım farklı olası değer tutumları vardır, ama bu gerçekleri değiştirmez.

Politik alanda gönüllü bir çıkarlar oyunuyla birlikte gerçek parlamenter temsil, sonuçlarıyla birlikte ortaya çıkan plebisiter parti örgütlenmesi, çıkar gruplarının rasyonel temsiliyle ilgili modern düşünce tamamıyla Batı Dünyasına özgüdür. Bunların hiçbiri statü gruplarının ve sınıfların Batıya özgü gelişiminden ayrı olarak anlaşılamaz. Orta Çağ'da bile bu olguların tohumları Batı dünyasında bulunuyordu ve *sadece* orada vardı. "Şehirler" ve "tabakalar" *(rex et regnum)*, "burjuvazi" ve "proletarya" sadece Batı dünyasında vardı.

MAX WEBER

MEŞRU EGEMENLİK

Weber derin bir bilgi, çetrefilli bir dil ve yoğun bir kavramsallaştırmayla, anlaşılması zor ve yanlış anlamaya müsait eserler vermiştir. Kuşkusuz Max Weber'in geliştirdiği anlayıcı sosyoloji ile ulaştığı sonuçlar ve kullandığı yöntem bakımından eleştiriye açıktır ve eleştirilmesi gerekmektedir; lâkin Weber'i eleştiren yaklaşımların bir çoğu maalesef yanlış anlaşılmadan veya tam olarak anlaşılamamadan kaynaklanmaktadır. Bunda da en çok Weber'in ağdalı dili ve pozitif olmaktan daha çok idealist felsefeye dahil edilebilecek bir metodoloji kullanmasının payı bulunmaktadır.

Weber; Batıda özellikle Karl Marx ile birlikte kendisinden sonra gelen bütün sosyal bilimcilerin bir şekilde yüzleşmesi ve hesaplaşması gereken bir sosyal bilimci olmuştur. Onu böylesine etkili kılan hususlardan birisi de kuşkusuz ilgi alanlarının hukuktan iktisada, din tahlillerinden siyasal bilimlere kadar bir çok konuyu kapsaması ve bu alanlarla ilgili temel eserler vermesidir. Günümüzde Weber'e yapılan atıflar bir tarafa Weber üstüne yapılan çalışmalar bile artık başlı başına bir literatür oluşturmaktadır. Bu da kaçınılmaz olarak Max Weber sosyolojisinin ne olduğuna dair bir merakı ve ilgiyi uyandırmıştır.

ISBN 978-605-9931-03-8
9 786059 931038